

NARODOWY BANK POLSKI

**OCENA FUNKCJONOWANIA POLSKIEGO
SYSTEMU PŁATNICZEGO W I PÓŁROCZU 2012 ROKU**

PAŹDZIERNIK 2012 R.

*Material został opracowany w Departamencie Systemu Płatniczego NBP.
Nadzór merytoryczny nad przygotowanym materiałem sprawował Pan Adam Tochmański, Dyrektor Departamentu.*

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	2
WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW	3
STRESZCZENIE	6
INFORMACJE WSTĘPNE	10
1. SYSTEMY PŁATNOŚCI	11
1.1. Systemy płatności wysokokwotowych.....	11
1.1.1. System SORBNET.....	11
1.1.2. System TARGET2-NBP	16
1.2. Systemy płatności detalicznych.....	21
1.2.1. System ELIXIR.....	21
1.2.2. System EuroELIXIR	23
1.2.3. System Express ELIXIR	26
1.3. Systemy autoryzacji i rozliczeń.....	27
2. SYSTEMY ROZLICZEŃ I ROZRACHUNKU PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH	28
2.1. Systemy rozrachunku papierów wartościowych	28
2.1.1. System kdpw_stream prowadzony przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.	28
2.1.2. Rejestr Papierów Wartościowych	29
2.2. System rozliczeń papierów wartościowych w KDPW_CCP S.A.....	31
3. POZOSTAŁE ELEMENTY INFRASTRUKTURY POLSKIEGO SYSTEMU PŁATNICZEGO	32
3.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze	32
3.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek	34
3.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe.....	35
3.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych	38
3.2. Bankomaty	40
3.3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze	40
3.4. Punkty <i>cash back</i>	44
4. RACHUNKI BANKOWE I BEZGOTÓWKOWE INSTRUMENTY PŁATNICZE	45
4.1. Rachunki bankowe	45
4.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze.....	47
4.2.1. Polecenie przelewu	47
4.2.2. Polecenie zapłaty.....	48
4.2.3. Karty płatnicze	49
4.2.4. Innowacyjne instrumenty płatnicze.....	53
4.3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych	55
5. PIENIĄDZ BEZGOTÓWKOWY I GOTÓWKOWY	57
6. DZIAŁANIA W ZAKRESIE POLITYKI I ROZWOJU SYSTEMU PŁATNICZEGO	60
6.1. Zagadnienia prawne	60
6.2. Działania w zakresie redukcji opłat kartowych.....	69
6.3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego	72
6.3.1. Prace nad programowaniem rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce	72
6.3.2. Akademia Dostępne Finanse.....	74
6.4. Działania na rzecz wprowadzenia standardów SEPA	74
6.5. Działania w zakresie rozwoju rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	75
7. DZIAŁANIA W ZAKRESIE NADZORU NAD SYSTEMEM PŁATNICZYM.....	78
7.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności	78
7.2. Działania w zakresie nadzoru nad systemami autoryzacji i rozliczeń.....	78
7.3. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych	79
8. WYNIKI WYBRANYCH BADAŃ I ANALIZ W ZAKRESIE SYSTEMU PŁATNICZEGO.....	82
8.1. Badanie dzienniczkowe zwyczajów płatniczych Polaków	82
8.2. Badanie postaw Polaków powyżej 60 roku życia wobec obrotu bezgotówkowego	87
8.3. Badanie odporności systemu płatniczego i jej wpływu na stabilność sektora bankowego.....	90
9. POZOSTAŁE DZIAŁANIA DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO.....	91
9.1. Konsultacje Komisji Europejskiej w zakresie dokumentu Zielona Księga „W kierunku zintegrowanego europejskiego rynku płatności realizowanych przy pomocy kart płatniczych, przez internet i za pośrednictwem urządzeń przenośnych”.....	91

WYKAZ STOSOWANYCH SKRÓTÓW

A2A – Application-to-application – zautomatyzowane połączenie systemów

BIC - *Business Identifier Code* (zgodnie z normą ISO 9362:2009) – nadawany przez SWIFT międzynarodowy kod umożliwiający jednoznaczną identyfikację instytucji finansowej i niefinansowej. Jest to jawny, stały i niezmienny kod danej instytucji

CCP – Central Counterparty - partner centralny, tj. podmiot, który staje się jedynym kupującym dla wszystkich sprzedających i jedynym sprzedającym dla wszystkich kupujących

CDPW – Centralny Depozyt Papierów Wartościowych

CLS – Continues Linked Settlement - międzynarodowy system rozliczeń wielowalutowych

CPA - *Currency Participation Agreement* – umowa zawierana z bankami centralnymi emitującymi walutę rozliczaną w ramach systemu TARGET2-Securities

CRAKS1 – opcjonalny moduł hurtowni CRSS dostępny na platformie SSP (TARGET2) umożliwiający bankowi centralnemu dostęp do danych historycznych systemu TARGET2 i uzyskiwanie szerokiego zakresu raportów

CRSS – Customer Related Service System – hurtownia danych systemu TARGET2

DSP – Departament Systemu Płatniczego NBP

DSPW – Dealer skarbowych papierów wartościowych

DVP - *Delivery Versus Payment* – „dostawa za płatność” - zasada rozrachunku dotyczącego transakcji na papierach wartościowych, warunkująca rozrachunek w papierach wartościowych od rozrachunku pieniężnego

EACHA – European Automated Clearing House Association (Europejskie Stowarzyszenie Izb Rozliczeniowych)

EBPP – Electronic Bill Presentment and Payment – elektroniczna prezentacja i płatność rachunków

EMIR – *European Market Infrastructure Regulation* – Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu na rynku pozagiełdowym, centralnych kontrpartnerów oraz repozytoriów danych

FOP - *Free of payment* - zasada rozrachunku papierów wartościowych bez warunkującego go rozrachunku pieniężnego

KDPW S.A. – Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

KIR S.A. – Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A.

KNF – Komisja Nadzoru Finansowego

NBC – narodowy bank centralny

NBP – Narodowy Bank Polski

NBP-PHA – wewnętrzna aplikacja NBP (Proprietary Home Accounts), łącząca NBP z systemem TARGET2-NBP

OO NBP – Oddział Okręgowy NBP

OTC – Over-the-counter – rynek pozagiełdowy

PHA – Proprietary Home Accounts - aplikacja wewnętrzna banków centralnych łącząca je z systemem TARGET2

PKB – Produkt Krajowy Brutto

PLN – polski złoty

PVP – Payment Versus Payment – „płatność za płatność” - zasada rozrachunku dotyczącego transakcji walutowych

RPW – Rejestr Papierów Wartościowych

RSP – Rada ds. Systemu Płatniczego

RTGS – Real Time Gross Settlement - rozrachunek brutto w czasie rzeczywistym

SCT – SEPA Credit Transfer (polecenie przelewu w standardzie SEPA)

S-E – system SORBNET-EURO

SE-2012 – Projekt „SORBNET-EURO w wersji na rok 2012”

SEPA – Single Euro Payment Area - Jednolity Obszar Płatności w Euro

SORBNET – System Obsługi Rachunków Banków – wersja sieciowa, polski system RTGS dla płatności w złotych

SORBNET-EURO – polski system RTGS dla płatności w euro

SPAN - Standard Portfolio Analysis of Risk

SRPN – System Rozliczeń Płatności Natychmiastowych – obecna nazwa – Express ELIXIR - prowadzony przez KIR S.A. system płatności, rozliczający płatności w trybie natychmiastowym

SSP – Single Shared Platform - wspólna platforma technologiczna systemu TARGET2

SWIFT - Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication - Stowarzyszenie na Rzecz Światowej Międzybankowej Telekomunikacji Finansowej

SWAT – Szybka Warstwa Transportowa – platforma komunikacyjna dla krytycznych systemów NBP

T2-NBP – system TARGET2-NBP

T2-S – TARGET2-Securities

TARGET2 - Trans-European Automated Real-Time Gross Settlement Express Transfer System

UE – Unia Europejska

TARGET2-NBP – polski komponent systemu TARGET2

XML - Extensible Markup Language, w wolnym tłumaczeniu Rozszerzalny Język Znaczników

XMD - XML Schema Definition, znane również jako "XML Schema" - opracowany i zatwierdzony przez W3 Consortium standard służący do opisu struktury dokumentów XML

ZBP - Związek Banków Polskich

ZSK-C - Zintegrowany System Księgowy (moduł centralny) – księga pomocnicza dla obsługi rachunków prowadzonych w Departamencie Operacyjno-Rachunkowym oraz w oddziałach okręgowych NBP

STRESZCZENIE

Funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2012 r. należy ocenić generalnie pozytywnie, mimo wystąpienia również negatywnych wydarzeń, które miały miejsce w omawianym okresie.

W zakresie funkcjonowania polskich systemów RTGS podkreślić należy formalne zakończenie projektu SORBNET-EURO po przyjęciu w dniu 29 marca 2012 r. przez Zarząd NBP raportu końcowego z realizacji projektu i związane z zamknięciem systemu SORBNET-EURO w dniu 31 grudnia 2011 r. i uruchomieniem w dniu 1 stycznia 2012 r. systemu NBP-PHA. Podkreślić należy ponadto kontynuowanie prac dotyczących planowanego uruchomienia w I półroczu 2013 r. systemu SORBNET2, który zastąpi funkcjonujący obecnie system SORBNET. W zakresie danych statystycznych dotyczących polskich systemów RTGS podkreślić należy wzrost liczby zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP o 16,4%, przy czym na uwagę w szczególności zasługuje wzrost wysyłanych zleceń transgranicznych. Tendencja ta dotyczy głównie zleceń klientowskich, których liczba w I półroczu 2012 r., w porównaniu do poprzedniego półrocza, odznaczyła się dużym tempem wzrostu o ok. 21%. Jeśli chodzi o wartość zleceń zrealizowanych w systemie TARGET2-NBP w minionym półroczu, zmalała ona o ok. 14%. Wzrost liczby zleceń wynika z wykorzystania systemu w większej mierze do realizacji niskokwotowych zleceń klientowskich, natomiast na spadek wartości zrealizowanych zleceń ma wpływ zmniejszenie się liczby przepływów międzybankowych oraz prawie dwukrotnie większy spadek ich wartości. W systemie SORBNET odnotowano nieznaczny wzrost wartości zrealizowanych zleceń (o 2%) oraz niewielki spadek ich liczby (o ok. 0,6%).

Najważniejszym wydarzeniem w zakresie systemów płatności detalicznych w minionym półroczu było uruchomienie w czerwcu 2012 r. systemu Express ELIXIR prowadzonego przez KIR S.A. W I półroczu 2012 r. - w stosunku do II półrocza 2011 r. - w systemie EuroELIXIR odnotowano kolejny wzrost liczby i wartości poleceń przelewu SEPA (SEPA Credit Transfer – SCT), tj. odpowiednio o 25% i 25,3%. Udział liczby transakcji SCT w ogólnej liczbie transakcji rozliczanych w systemie EuroELIXIR w czerwcu 2012 r. wzrósł do 98,73%. Jeśli chodzi o dane statystyczne dotyczące systemów detalicznych, w I półroczu w systemie ELIXIR odnotowano wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 2,1% przy jednoczesnym spadku o 3,4% ich wartości, natomiast w systemie EuroELIXIR odnotowano wzrost zarówno liczby o 4,7%, jak i wartości o 5,5% realizowanych zleceń.

W minionym półroczu na szczególne podkreślenie zasługuje kontynuowanie rozpoczętych w IV kwartale 2011 r. prac mających na celu doprowadzenie do stopniowej obniżki opłat nakładanych na akceptantów w związku z przyjmowaniem przez nich zapłaty za pomocą kart płatniczych. W dniu 30 marca 2012 r. Rada ds. Systemu Płatniczego przyjęła raport końcowy z prac Zespołu Roboczego ds. Opłaty Interchange, powołanego przez Radę na mocy jej decyzji z dnia 3 października 2011 r., wraz z *Programem redukcji opłat kartowych w Polsce*. Zgodnie z wypracowanymi rozwiązaniami, do dnia 30 maja 2012 r., organizacje prowadzące czterostronne systemy kartowe, w których występuje opłata *interchange*, zobowiązane zostały do złożenia deklaracji woli podjęcia, nie później niż we wrześniu 2012 r., decyzji o dokonaniu obniżki opłaty *interchange*, zgodnie z *Programem redukcji opłat kartowych w Polsce*. W związku jednakże z niewyrażeniem zgody przez MasterCard na realizację wypracowanych przez ww. Zespół rozwiązań, jak również wskutek nieosiągnięcia do dnia 15 lipca 2012 r. kompromisu polegającego na złożeniu przez kwalifikowaną większość zainteresowanych podmiotów jednostronnych oświadczeń o przystąpieniu do realizacji *Programu redukcji opłat kartowych w Polsce*, samoregulacja rynku w omawianym zakresie nie doszła do skutku. W związku z tym, Narodowy Bank Polski w dniu 31 lipca 2012 r. przekazał do Ministerstwa Finansów projekt ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych, stanowiący bezpośrednie przełożenie postanowień opisanych w ww. *Programie*.

W I półroczu 2012 r. prowadzone były również prace nad nowelizacją ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych. Głównym celem tej nowelizacji jest implementacja do prawa polskiego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniającej dyrektywę 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylającej dyrektywę 2000/46/WE. Jednocześnie nowelizacja ta dokonuje zmian, których celem jest dalszy proces skupiania regulacji dotyczących rynku usług płatniczych w jednym akcie prawnym.

W zakresie dotyczącym zagadnień prawnych wskazać należy również na wejście w życie, z dniem 31 marca 2012 r., rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 260/2012 z dnia 14 marca 2012 r. ustanawiającego wymogi techniczne i handlowe w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro oraz zmieniającego rozporządzenie (WE) nr 924/2009.

Istotnym wydarzeniem w zakresie działań podjętych w ramach polityki i rozwoju systemu płatniczego było wejście w życie z dniem 4 sierpnia 2012 r. ustawy wprowadzającej nową regulację rozliczeniową. Uchwalone przepisy: regulują sposób wykonania zobowiązań wynikających z rozliczanych transakcji, redefiniują pojęcia rozliczeń i rozrachunku transakcji mających za

przedmiot instrumenty finansowe, rozszerzają zakres ochrony prawnej środków służących do realizacji rozliczeń transakcji, a także formułują ustawowe upoważnienie dla izby CCP do określenia na poziomie regulaminu niektórych kwestii szczegółowych związanych z rozliczeniami (tj. rodzajów transakcji podlegających rozliczeniu na bazie nowacji, warunków i momentu przyjęcia transakcji do rozliczenia, zakresu odpowiedzialności podmiotu rozliczającego oraz kwestii dopuszczalności tzw. świadczenia zastępczego).

W obszarze dotyczącym funkcjonowania systemów rozrachunku papierów wartościowych, w zakresie systemu kdpw_stream prowadzonego przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. podkreślić należy wprowadzenie zmian w regulacjach wewnętrznych związanych z możliwością prowadzenia przez uczestników rachunków zbiorczych. Z kolei w systemie rozliczeń papierów wartościowych KDPW_CCP S.A. w I półroczu 2012 r. prowadzono prace projektowe mające znaczący wpływ na wzrost dynamiki rozliczeń transakcji gwarantowanych. Prowadzony przez NBP system rozrachunku papierów wartościowych SKARBNET został w minionym półroczu dostosowany do nowych rodzajów przetargów obligacji emitowanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego, poręczanych lub gwarantowanych przez Skarb Państwa, organizowanych w imieniu tego banku przez NBP.

W zakresie dotyczącym poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce odnotować należy niewielki spadek liczby rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych, tj. o 44 tys. do poziomu 36.484.413.

W okresie I półrocza 2012 r. odnotowano wzrost udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 z 21,8% w grudniu 2011 r. do 22,4% w czerwcu 2012 r., zaś udział depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 nieznacznie wzrósł i powrócił do odnotowanego przed rokiem poziomu 51,1%.

Należy podkreślić, iż w celu zwiększenia świadomości wśród Polaków na temat korzyści i możliwości płynących z posiadania rachunku bankowego oraz aktywnego korzystania z nowoczesnych instrumentów płatniczych, takich jak karty płatnicze i bankowość elektroniczna, w I półroczu 2012 r. Narodowy Bank Polski rozpoczął wieloletni program edukacji i promocji obrotu bezgotówkowego o nazwie Akademia Dostępne Finanse. Projekt ten jest realizowany przy współudziale Związku Banków Polskich i Bankowego Funduszu Gwarancyjnego.

Należy dodać, iż najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych było polecenie przelewu, stanowiące ok. 59% wszystkich transakcji bezgotówkowych. W I półroczu 2012 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wzrosła o 2,7% w stosunku do II półrocza 2011 r. W I półroczu 2012 r.

odnotowano również niewielki spadek (o 0,9% w stosunku do poprzedniego półrocza) liczby transakcji poleceniem zapłaty.

W I półroczu 2012 r. odnotowany został, wzrost liczby wydanych kart płatniczych o 2,0% (do poziomu 32,7 mln), przy czym nadal utrzymywała się tendencja spadkowa dotycząca liczby kart kredytowych (spadek o 4,6% w porównaniu do II półrocza 2011 r.). W omawianym okresie wzrosła liczba terminali POS o 6,8% oraz bankomatów o 2,6%.

Niepokojącym zjawiskiem odnotowanym w minionym półroczu był również wzrost liczby operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi. W porównaniu do poprzedniego półrocza liczba takich operacji wzrosła o 15%, natomiast wartość spadła o 1%.

Warto podkreślić, iż ostatnie półrocze to także dynamiczny rozwój rynku innowacyjnych instrumentów i usług płatniczych, do których w szczególności należą karty zbliżeniowe i płatności mobilne, mające na celu zastąpić płatności gotówkowe w niskokwotowych transakcjach detalicznych oraz płatnościach masowych.

INFORMACJE WSTĘPNE

Narodowy Bank Polski przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w I półroczu 2012 r. Materiał ten ma na celu przedstawienie kompleksowej informacji dotyczącej stanu i poziomu rozwoju poszczególnych elementów polskiego systemu płatniczego w ciągu omawianego półrocza oraz najistotniejszych prac i wydarzeń w tym zakresie. Prezentowany materiał został uzupełniony o szereg nowych informacji i jest prezentowany od 2011 r. według nowej – w stosunku do lat wcześniejszych - struktury zawartości. Zawiera on informacje o:

- 1) funkcjonowaniu systemów RTGS, prowadzonych przez NBP, oraz systemów ELIXIR, EuroELIXIR i Express ELIXIR, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- 2) systemach rozrachunku papierów wartościowych prowadzonych przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. i NBP oraz o systemie rozliczeń papierów wartościowych prowadzonych przez KDPW_CCP S.A.,
- 3) pozostałych elementach infrastruktury polskiego systemu płatniczego,
- 4) rachunkach bankowych i bezgotówkowych instrumentach płatniczych,
- 5) poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego i gotówkowego,
- 6) działaniach podjętych przez NBP w zakresie polityki i rozwoju systemu płatniczego,
- 7) działaniach nadzorczych podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności, systemami autoryzacji i rozliczeń oraz systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych,
- 8) wynikach wybranych badań i analiz w zakresie systemu płatniczego,
- 9) innych niż wymienione w powyższych punktach istotnych kwestiach związanych z funkcjonowaniem polskiego systemu płatniczego.

1. SYSTEMY PŁATNOŚCI

1.1. Systemy płatności wysokokwotowych

1.1.1. System SORBNET

W I półroczu 2012 r. najważniejszymi pracami prowadzonymi w obszarze systemu SORBNET były prace związane z rozszerzeniem jego funkcjonalności poprzez wprowadzenie niżej opisanych zmian.

Równocześnie w omawianym okresie kontynuowane były prace projektowe dotyczące nowobudowanego systemu SORBNET2, który w I półroczu 2013 r. zastąpi funkcjonujący obecnie (od 1996 r.) system SORBNET.

Prace w obszarze systemu SORBNET

W I półroczu 2012 r. miały miejsce trzy zmiany w systemie SORBNET:

1. Zgodnie z otrzymanym przez NBP wnioskiem Bankowego Funduszu Gwarancyjnego (BFG) mającym na celu zwiększenie bezpieczeństwa rozrachunku transakcji BFG obsługiwanych przez KDPW S.A. w systemie SORBNET, w lutym 2012 r., otwarty został specjalny rachunek własny NBP przeznaczony wyłącznie do rozliczania przez KDPW S.A. transakcji BFG dokonywanych na papierach wartościowych na rynku wtórnym. NBP pełni dla BFG rolę banku – płatnika w rozliczaniu tych transakcji. Rozwiązanie to umożliwiło rozliczanie transakcji BFG (zarówno w trybie sesyjnym, jak i w trybie RTGS) na papierach wartościowych w oparciu o zasadę DVP (*Delivery Versus Payment*).

W związku z powyższą zmianą modyfikacji uległ moduł bankowy dedykowany KDPW S.A. Wprowadzenie nowego rozwiązania nie miało bezpośredniego wpływu na pozostałych uczestników systemu SORBNET.

2. W związku z zaplanowanym uruchomieniem przez KIR S.A. systemu Express ELIXIR (systemu płatności natychmiastowych) w dniu 2 kwietnia 2012 r. otwarty został w systemie SORBNET drugi rachunek dla KIR S.A. (obok rachunku pomocniczego dla rozrachunku systemu ELIXIR). Rachunek ten ma charakter rachunku powierniczego, na który banki-uczestnicy systemu Express ELIXIR przekazują środki pieniężne, zapewniając niezbędną płynność do realizacji przez KIR S.A. zleceń klientów banków-uczestników systemu Express ELIXIR realizowanych w ramach tego systemu. Na rachunku powierniczym KIR S.A. utrzymywane są środki, powierzone KIR S.A., zgodnie z limitami przyjętymi na podstawie umowy uczestnictwa w systemie Express ELIXIR. Zaimplementowanie powyższego rozwiązania wymagało wprowadzenia odpowiednich zmian w module

bankowym SORBNET_BW. Wykorzystanie rachunku powierniczego KIR S.A. nastąpiło z dniem 12 czerwca 2012 r., kiedy system Express ELIXIR wystartował operacyjnie.

3. W celu wyznaczania przez NBP stawek transakcyjnych niezabezpieczonych lokat międzybankowych w dniu 2 kwietnia 2012 r. w systemie SORBNET wprowadzono nowe kody tytułów zleceń dla międzybankowego rynku depozytów niezabezpieczonych. Kody te jednoznacznie identyfikują zlecenie jako złożenie bądź zwrot depozytu niezabezpieczonego z podziałem na terminy zapadalności depozytów. Od dnia 2 kwietnia 2012 r. banki mają obowiązek wprowadzania do zlecenia dotyczącego depozytu niezabezpieczonego odpowiedniego kodu tytułu zlecenia oraz informacji o wysokości oprocentowania składanego/zwracanego depozytu poprzez odpowiednie wypełnienie pola „Informacja dodatkowa”.

W związku z powyższym w module bankowym SORBNET_BW wprowadzono zmiany umożliwiające kontrolę właściwego wypełnienia informacji dodatkowej dla odpowiednich kodów tytułów zleceń.

Na podstawie gromadzonych informacji NBP wyznacza stawki transakcyjne niezabezpieczonych lokat międzybankowych. Wyznaczenie stawki polega na wyliczeniu średniego oprocentowania lokat o różnych terminach zapadalności na podstawie danych o rzeczywistych transakcjach zawieranych na krajowym rynku pieniężnym przekazywanych przez banki w zleceniach płatniczych kierowanych do systemu SORBNET.

Dane statystyczne – system SORBNET

W I półroczu 2012 r. w systemie SORBNET uczestniczyło 55 uczestników, tj. 52 banki, KIR S.A., KDPW S.A. oraz NBP.

W I półroczu 2012 r. w systemie SORBNET zrealizowano ogółem 1.433.537 zleceń (średnio dziennie 11.468 zleceń) o łącznej wartości 33,2 bln zł. Liczba i wartość zleceń uległa niewielkim zmianom w porównaniu do II półrocza 2011 r., w którym zrealizowano 1.442.031 operacji o łącznej wartości 32,6 bln zł. Nieznaczny spadek wolumenu zrealizowanych zleceń o 0,6% przy jednoczesnym wzroście ich wartości o 2,0% skutkowało wzrostem średniej wartości jednego zlecenia o 2,6%. Obserwowane zmiany wskazują na zatrzymanie obserwowanej przez ostatnie lata tendencji do dynamicznego wzrostu liczby zleceń klientowskich i są wynikiem wprowadzonej przez NBP zmiany polityki cenowej zmierzającej do ograniczenia liczby realizowanych w systemie SORBNET zleceń klientowskich niskokwotowych (poniżej 1 mln zł).

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2012 r. w porównaniu do II półroczu 2011 r., przedstawiają tabele 1 i 2. Liczbę zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET na przestrzeni lat 2003 – 2012 (I półrocze) prezentuje wykres 1.

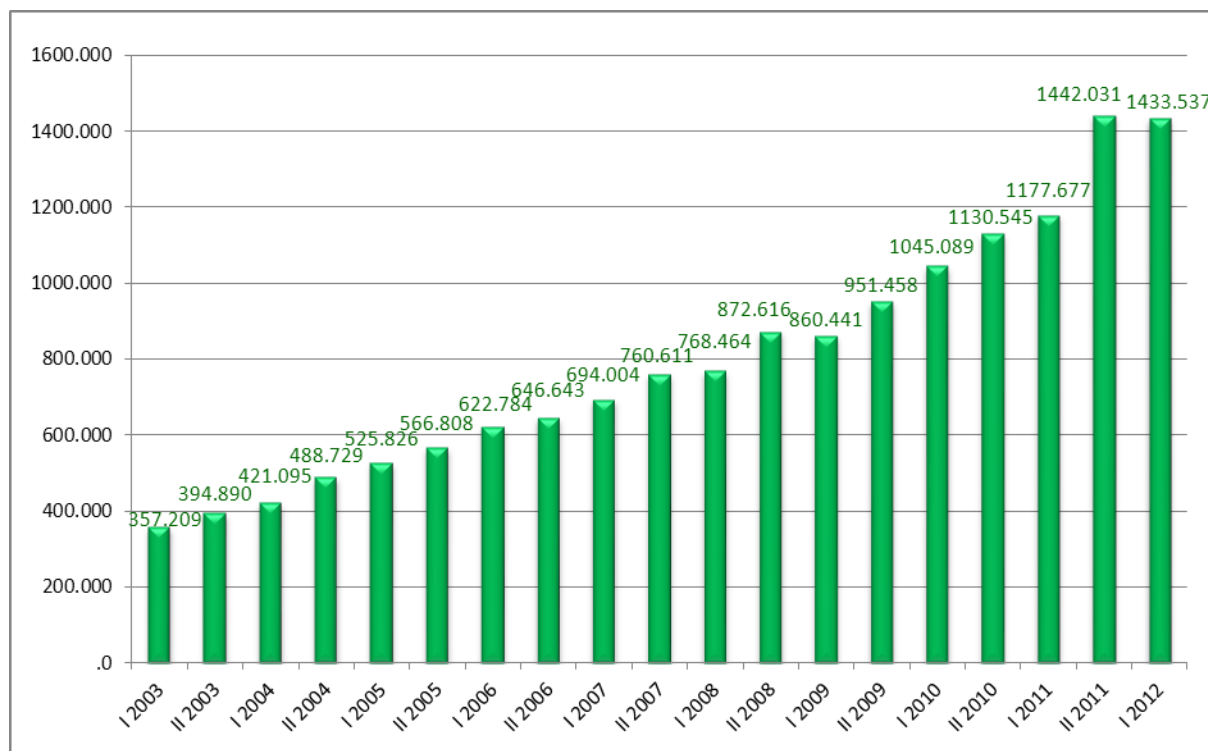
Tabela 1. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w I półroczu 2012 r. i II półroczu 2011 r.

	<i>II połowa 2011 r.</i>		<i>I połowa 2012 r.</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>Liczba zleceń</i>	<i>Udział %</i>	<i>Liczba zleceń</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓLEM	1.442.031	100%	1.433.537	100%	↓	-0,6%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	147.937	10,3%	140.175	9,8%	↓	-5,2%
⇒ klientowskie	1.294.094	89,7%	1.293.362	90,2%	↓	-0,1%
2/ W tym:						
⇒ zlecenia banków	1.333.796	92,5%	1.329.112	92,7%	↓	-0,4%
⇒ zlecenia KIR	19.135	1,3%	18.750	1,3%	↓	-2,0%
⇒ zlecenia KDPW	21.083	1,5%	20.448	1,4%	↓	-3,0%
⇒ zlecenia NBP	68.017	4,7%	65.227	4,6%	↓	-4,1%
Średnia dzienna liczba zleceń	11.359	–	11.468	–	↑	1,0%

Tabela 2. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w I półroczu 2012 r. i II półroczu 2011 r.

	<i>II połowa 2011 r.</i>		<i>I połowa 2012 r.</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>Wartość zleceń (w bln zł)</i>	<i>Udział %</i>	<i>Wartość zleceń (w bln zł)</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓLEM	32,6	100%	33,2	100%	↑	2,0%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	19,7	60,3%	20,9	63,0%	↑	6,4%
⇒ klientowskie	12,9	39,7%	12,3	37,0%	↓	-4,8%
2/ W tym:						
⇒ zlecenia banków	14,1	43,3%	13,3	40,1%	↓	-5,6%
⇒ zlecenia KIR	0,9	2,7%	0,9	2,6%	↓	-1,1%
⇒ zlecenia KDPW	2,2	6,9%	2,3	6,9%	↑	3,3%
⇒ zlecenia NBP	15,4	47,1%	16,7	50,4%	↑	8,9%
Średnie dzienne obroty	256,5 mld zł	–	265,7 mld zł	–	↑	3,6%
Średnia wartość jednego zlecenia	22,6 mln zł	–	23,2 mln zł	–	↑	2,6%

Wykres 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w latach 2003 – 2012

Zadanie międzydepartamentalne SORBNET2

W I półroczu 2012 r. kontynuowany był czwarty etap zarządczy rozpoczętego w styczniu 2010 r. zadania międzydepartamentalnego SORBNET2. Zaplanowane prace w ramach tego etapu obejmują budowę systemu, testy wewnętrzne NBP, pierwsze testy dotyczące uczestników, tj. testy łączności, oraz prace dotyczące budowy systemu analityczno-raportowego PAR-SORBNET2.

Zgodnie z harmonogramem prac w I półroczu 2012 r. prowadzone były prace związane z budową systemu centralnego SORBNET2, rozpoczęto prace dotyczące rejestracji testowej uczestników, wykonano również moduł monitorujący MMS2 i rozpoczęto początkową fazę jego testów wewnętrznych.

W związku z licznymi sugestiami i postulatami kierowanymi do NBP przez przyszłych uczestników na początku I półrocza 2012 r. prowadzone były intensywne prace związane z koniecznością uzupełnienia i doprecyzowania założeń funkcjonalnych systemu SORBNET2. W związku z powyższym zaktualizowana została, opracowana na potrzeby uczestników, dokumentacja systemu, w szczególności *Specyfikacja funkcjonalna systemu SORBNET2 dla uczestników* wraz z załącznikami. Ostateczna wersja *Specyfikacji* (wersja 1.5) udostępniona została uczestnikom w dniu 19 czerwca 2012 r.

Ponadto na bieżąco przekazywana była uczestnikom dokumentacja o charakterze operacyjnym i technicznym jak również pliki z pytaniami i odpowiedziami dotyczącymi kwestii technicznych i biznesowych systemu SORBNET2.

Powyższa dokumentacja została zamieszczona na stronie internetowej NBP dedykowanej systemowi SORBNET2 (www.nbp.pl, część System płatniczy → SORBNET2).

Współpraca NBP z przyszłymi uczestnikami systemu SORBNET2

Uruchomienie systemu SORBNET2 przewidywane było dotąd na dzień 25 marca 2013 roku, ale banki zwróciły się z wnioskiem do NBP o przeniesienie daty uruchomienia systemu. Narodowy Bank Polski przewiduje przejście z systemu SORBNET do SORBNET2 na zasadzie *big bang*, co oznacza konieczność właściwego i terminowego przygotowania się wszystkich obecnych uczestników systemu SORBNET do takiej migracji. Dlatego też NBP przywiązuje bardzo duże znaczenie do bieżącej komunikacji z uczestnikami. W I półroczu 2012 r. zorganizowane zostały dwa spotkania informacyjne ze wszystkimi uczestnikami w terminach 27 stycznia oraz 28 czerwca 2012 r., na których przedstawiono i doprecyzowano zmiany dotyczące założeń funkcjonalnych systemu SORBNET2, w tym między innymi zasady monitorowania rachunków i rozliczeń w systemie, wymagania związane z zasadami wymiany komunikatów, strukturę opłat, konieczne dostosowania po stronie uczestników oraz przewidywany harmonogram prac NBP związanych z budową nowego systemu SORBNET2, informacje nt. stanu prac dotyczących przygotowania do przejścia do systemu SORBNET2 przez uczestników. Jednocześnie zapewniono udział przedstawicieli SWIFT w powyższych spotkaniach, co umożliwiło uczestnikom bezpośrednie kontakty wspomagające przygotowania po ich stronie.

W omawianym okresie prowadzone były również analizy stanu prac po stronie banków i innych podmiotów, związanych z uruchomieniem nowego systemu. NBP otrzymał ankiety dotyczące stanu prac przygotowawczych po stronie uczestników związanych z planowanym uczestnictwem w systemie SORBNET2 według stanu na dzień 31 grudnia 2011 r. oraz na dzień 31 maja 2012 r. Na przesłane ankiety odpowiedzi udzielili w zasadzie wszyscy przyszli uczestnicy systemu SORBNET2, a w dalszym ciągu dwa banki nie planują uczestnictwa w nowym systemie. Analiza ankiet wykazała, że deklarowany przez uczestników średni stan zaawansowania prac nad projektem wyniósł 24,3% na dzień 31 grudnia 2011 r. oraz 41,8% na dzień 31 maja 2012 r. Biorąc pod uwagę średni stan zaawansowania prac w poszczególnych etapach projektu, należy stwierdzić, że z pięciu wyspecyfikowanych etapów dwa pierwsze uczestnicy mają już w większości poza sobą (wstępna analiza – 91%, analiza wymagań – 81%). W przypadku dwóch kolejnych etapów, tj. przygotowania infrastruktury oraz projektowania i

realizacji projektu, średni stan zaawansowania oceniony został odpowiednio na poziomie 52% oraz 34%. Najmniej zaawansowany jest etap ostatni, piąty, tj. testy wewnętrzne przyszłych uczestników systemu, gdzie średni stan zaawansowania prac ocenia się, według stanu na dzień 31 maja 2012 r., na 9%.

1.1.2. System TARGET2-NBP

W I półroczu 2012 r. najważniejszym działaniem dotyczącym systemu TARGET2-NBP było uruchomienie w dniu 1 stycznia 2012 r. systemu NBP-PHA, który zastąpił system SORBNET-EURO w funkcji łączenia systemów wewnętrznych NBP z systemem TARGET2-NBP.

Po ostatniej migracji uczestników systemu SORBNET-EURO do systemu TARGET2, która miała miejsce w dniu 21 listopada 2011 r., grono uczestników systemu TARGET2-NBP powiększyło się do 23 podmiotów (NBP, KIR S.A., KDPW S.A. i 20 banków komercyjnych). W I półroczu 2012 r. nie zwiększyła się liczba uczestników systemu TARGET2-NBP.

Projekt SORBNET-EURO w wersji na rok 2012 (SE-2012)

W dniu 31 grudnia 2011 r. zamknięty został system SORBNET-EURO, natomiast w dniu 1 stycznia 2012 r. uruchomiony został system NBP-PHA. Formalne zakończenie projektu SORBNET-EURO w wersji na rok 2012 (SE-2012) nastąpiło po przyjęciu w dniu 29 marca 2012 r. przez Zarząd NBP raportu końcowego z realizacji projektu.

Funkcjonalność aplikacji NBP-PHA (odpowiadająca funkcjonalności systemu SORBNET-EURO, z wyjątkiem funkcji dotyczących obsługi zleceń i prowadzenia rachunków banków, KIR S.A. i KDPW S.A.) dostosowana jest do wymagań stawianych aplikacjom PHA funkcjonującym w ramach systemu TARGET2. Aplikacja NBP-PHA umożliwia:

- obsługę rozliczeń własnych NBP oraz rozliczeń klientów NBP, przeprowadzanych w systemie TARGET2,
- realizację operacji z bankami, uznanych za nieobowiązkowe do rozliczania na platformie SSP, tj.:
 - operacji związanych z obsługą depozytu *intraday* oraz kredytu w ciągu dnia w euro,
 - po wejściu Polski do strefy euro także operacji depozytowo – kredytowych (*standing facilities*), operacji związanych z obsługą rezerwy obowiązkowej oraz operacji dotyczących zasileń i odsileń gotówkowych banków,
- realizację funkcji księgowych w NBP.

Główne korzyści wynikające z uruchomienia aplikacji NBP-PHA są następujące:

- spełnienie przez NBP wymagań EBC ograniczających do czterech lat możliwość pośrednictwa banku centralnego w dostępie banków komercyjnych do rozliczeń w systemie TARGET2,
- zapewnienie kontynuacji obsługi zleceń własnych NBP oraz zleceń klientów NBP i realizacji obowiązków w zakresie rachunkowości w NBP,
- zapewnienie kontynuacji realizacji obowiązków NBP w zakresie udostępniania uczestnikom kredytu w ciągu dnia w euro,
- przygotowanie NBP do realizacji funkcji wymaganych po przejściu Polski do strefy euro, dotyczących m.in. obsługi rezerwy obowiązkowej oraz funkcji depozytowo-kredytowych (*standing facilities*),
- dzięki oparciu o najnowsze rozwiązania technologiczne zapewnienie bezpieczeństwa technologicznego funkcjonowania aplikacji NBP-PHA oraz zwiększenie bezpieczeństwa w zakresie zapewnienia ciągłości jej działania.

Zmiany w zasadach rozrachunku NBP na platformie SSP

W związku z uruchomieniem systemu NBP-PHA w dniu 1 stycznia 2012 r. oraz zgodnie z przyjętymi w tym systemie rozwiązaniami, nastąpiła zmiana sposobu przeprowadzania rozrachunku NBP na platformie SSP. Polegała ona na otwarciu przez NBP, poza dotychczas funkcjonującymi dwoma rachunkami RTGS, kolejnego rachunku RTGS na platformie SSP. Rachunek ten służy do gromadzenia środków banków, w tym m. in. dotyczących depozytu *intraday* otrzymywanego przez NBP ze strefy euro, udzielania i spłaty kredytu w ciągu dnia w euro oraz środków wydzielonych na rozliczenia systemu EuroELIXIR w STEP2. Przyjęte rozwiązanie pozwoliło na rozdzielenie środków własnych NBP i środków banków wykorzystywanych przez NBP do poszczególnych rozliczeń.

W związku z powyższym, od dnia 1 stycznia 2012 r. NBP ma otwarte trzy rachunki RTGS w systemie TARGET2-NBP:

- główny rachunek służący do rozliczania transakcji własnych i klientów NBP z innymi uczestnikami systemu TARGET2,
- rachunek rozliczeniowy służący do gromadzenia środków banków (dotyczący m.in. depozytu *intraday*, udzielania i spłaty przez banki kredytu w ciągu dnia w euro oraz rozliczeń zobowiązań i należności banków w STEP2),
- dodatkowy rachunek, który służy do rozrachunku zleceń KIR S.A. wymienianych w ramach EACHA.

Testy i zmiany techniczne w systemie TARGET2

W I półroczu 2012 r. zostały przeprowadzone testy systemu TARGET2 zarówno w środowisku testowym dotyczące m.in. systemu EuroELIXIR, uczestników internetowych, obsługi kredytu w ciągu dnia w euro oraz sytuacji awaryjnych, jak i w środowisku produkcyjnym w module CM (*Contingency Module*). W dniu 11 czerwca 2012 r. w systemie TARGET2 miało miejsce wdrożenie od strony technicznej nowej wersji oprogramowania platformy SSP (*SSP release 5.1*), które nie angażowało i nie miało wpływu na uczestników systemu.

Certyfikacja infrastruktury systemu TARGET2 należącej do NBP na potrzeby uczestnictwa w systemie TARGET2

Zgodnie z wymaganiami obowiązującymi w systemie TARGET2, NBP, podobnie jak i inne banki centralne uczestniczące w tym systemie, zobowiązany był do dostarczenia do EBC, w terminie do dnia 30 lipca 2012 r., dokumentu o nazwie *Self-Certification Statement*. Dokument ten stanowi oświadczenie banku centralnego, że w wyniku przeprowadzonej analizy ryzyka krajowej infrastruktury systemu TARGET2 należącej do tego banku centralnego, obejmującej w przypadku NBP system NBP-PHA i powiązaną z nim infrastrukturę SWIFT, nie stwierdzono występowania ryzyka, które mogłoby w istotny sposób zaburzyć funkcjonowanie systemu TARGET2 lub narazić na znaczne szkody jego uczestników. Na początku lipca 2012 r. NBP przekazał do EBC stosowne oświadczenie.

Dane statystyczne – system TARGET2-NBP

W I półroczu 2012 r. w systemie T2-NBP został odnotowany 16,4% wzrost liczby zrealizowanych transakcji w euro i blisko 14,0% spadek ich wartości w stosunku do wcześniejszego półrocza w odniesieniu do łącznych danych dla systemu TARGET2-NBP i SORBNET-EURO.¹

W związku z rozpoczęciem wykorzystywania przez NBP modułu statystycznego dostępnego w systemie TARGET2 (hurtowni danych CRSS), od listopada 2011 r. nastąpiła zmiana źródła pozyskiwania danych dla systemu TARGET2-NBP oraz modyfikacja metodyki sporządzania danych statystycznych w celu ujednolicenia jej z metodyką stosowaną przez EBC dla systemu TARGET2. W związku z powyższym dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń wykazywane są bez tzw. technicznych przelewów płynności, w szczególności realizowanych przez NBP.

¹ Dane statystyczne dla systemu TARGET2-NBP do dnia 18 listopada 2011 r. były pokazywane łącznie z danymi dla systemu SORBNET-EURO ze względu na uniknięcie pokazywania dwukrotnie zleceń transgranicznych w euro, wysyłanych i otrzymywanych przez uczestników systemu SORBNET-EURO, rozliczanych w obu systemach.

Zaprezentowane dane potwierdzają obserwowaną ponownie od II półrocza 2010 r. tendencję wzrostową liczby przetwarzanych zleceń w euro, którą przedstawia wykres 2. Pomimo dość znacznego wzrostu liczby zrealizowanych zleceń ich wartość uległa spadkowi. Wzrost liczby zleceń wynika z wykorzystania systemu w większej mierze do realizacji niskokwotowych zleceń klientów (wzrost ich liczby o 20,4% przy jednoczesnym spadku ich wartości o 10,0%), natomiast na spadek wartości zrealizowanych zleceń ma wpływ zmniejszenie się liczby przepływów międzybankowych (o 7,4%) oraz prawie dwukrotnie większy spadek ich wartości (o 14,1%).

Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2012 r. w porównaniu do II półrocza 2011 r., przedstawiają tabele 3 i 4.

Wykres 2. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w latach 2005 – 2012 w systemach SORBNET-EURO (od 7 marca 2005 r. do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP (od 19 maja 2008 r.)

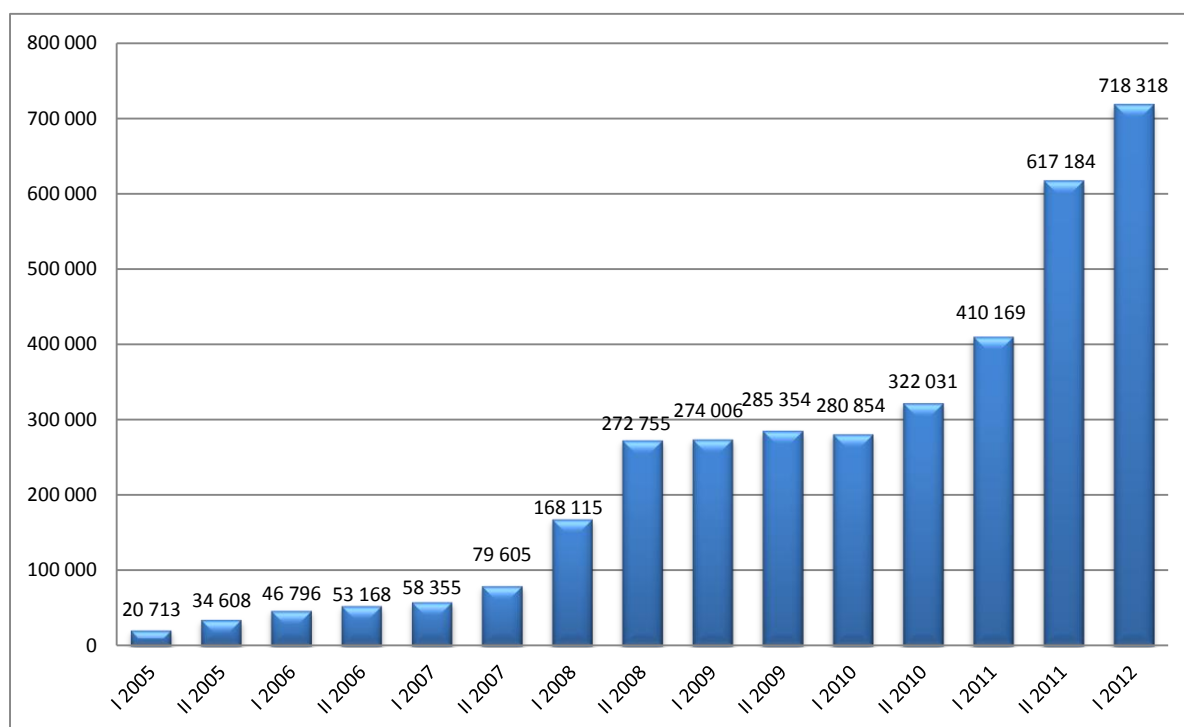

Tabela 3. Porównanie liczby zleceń zrealizowanych w systemach SORBNET-EURO (do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP w II półroczu 2011 r. i I półroczu 2012 r.

	<i>II połowa 2011 r.</i>		<i>I połowa 2012 r.</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>Liczba zleceń</i>	<i>Udział %</i>	<i>Liczba zleceń</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓŁEM	617.184	100%	718.318	100%	↑	16,4%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	98.161	15,9%	90.908	12,7%	↓	-7,4%
⇒ klientowskie	519.023	84,1%	627.410	87,3%	↑	20,9%
2/ W tym:						
⇒ zlecenia krajowe	49.124	8,0%	53.060	7,4%	↑	8,0%
⇒ zlecenia transgraniczne	568.060	92,0%	665.258	92,6%	↑	17,1%
• wysłane	276.388	44,8%	348.723	48,6%	↑	26,2%
• otrzymane	291.672	47,2%	316.535	44,0%	↑	8,5%
Średnia dzienna liczba zleceń	4.759	–	5.656	–	↑	18,9%

Tabela 4. Porównanie wartości zleceń zrealizowanych w systemach SORBNET-EURO (do 18 listopada 2011 r.) i TARGET2-NBP w II półroczu 2011 r. i I półroczu 2012 r.

	<i>II połowa 2011 r.</i>		<i>I połowa 2012 r.</i>		<i>Zmiana</i>	
	<i>Wartość zleceń (w mln euro)</i>	<i>Udział %</i>	<i>Wartość zleceń (w mln euro)</i>	<i>Udział %</i>		
OGÓŁEM	334.424,3	100%	288.356,6	100%	↓	-13,8%
1/ W tym:						
⇒ międzybankowe	310.437,4	92,8%	266.759,2	92,5%	↓	-14,1%
⇒ klientowskie	23.986,9	7,2%	21.597,4	7,5%	↓	-10,0%
2/ W tym:						
⇒ zlecenia krajowe	35.353,6	10,6%	26.810,2	9,3%	↓	-24,17%
⇒ zlecenia transgraniczne	299.070,7	89,4%	261.546,4	90,7%	↓	-12,6%
• wysłane	154.397,2	46,2%	132.712,7	46,0%	↓	-14,0%
• otrzymane	144.673,5	43,2%	128.833,7	44,7%	↓	-11,0%
Średnie dzienne obroty	2.637,9	–	2.270,5	–	↓	-13,9%
Średnia wartość jednego zlecenia	0,54	–	0,40	–	↓	-25,7%

W omawianym okresie w systemie T2-NBP zrealizowanych zostało 718.318 zleceń, stanowiąc 16,4% wzrost w porównaniu do okresu poprzedniego, w którym zrealizowanych zostało 617.184 zleceń (dane obejmowały transakcje zrealizowane w systemach S-E (do 18 listopada 2011 r.) oraz T2-NBP).

W I półroczu 2012 r. w porównaniu do II półrocza 2011 r. odnotowany został 8,0% wzrost liczby zrealizowanych zleceń krajowych oraz 17,1% wzrost zleceń transgranicznych, który dotyczył zarówno zleceń transgranicznych wysłanych (wzrost o 26,2%), jak i otrzymanych (wzrost o 8,5%).

Powyższe zmiany oznaczały przesunięcia w strukturze wolumenu zleceń zrealizowanych w systemie T2-NBP. Na uwagę zasługuje w szczególności zmiana, jaka dokonała się w strukturze zleceń transgranicznych, polegająca na rosnącym udziale zleceń wysyłanych (wzrost o blisko 4 pkt procentowe w porównaniu do okresu poprzedniego), co wskazuje na wzrost wykorzystania systemu T2-NBP do kierowania przez uczestników systemu zleceń za granicę. Jak wskazują dane, tendencja ta dotyczy w szczególności zleceń klientowskich, których liczba w I półroczu 2012 r. analogicznie do ubiegłego półrocza odznaczyła się dużym tempem wzrostu (wzrost o 20,9%), podczas gdy liczba zrealizowanych zleceń międzybankowych spadła o 7,4%.

Wartość zleceń zrealizowanych w systemie T2-NBP w I półroczu 2012 r. wyniosła 288.356,6 mln euro i spadła o 13,8% w porównaniu do II półrocza 2011 r. w którym wartość zrealizowanych zleceń wyniosła 334.424,3 mln euro (dane obejmowały wówczas transakcje zrealizowane w systemach S-E (do 18 listopada 2011 r.) oraz T2-NBP).

Spadek wartości zrealizowanych zleceń dotyczył wszystkich kategorii zleceń, tj. zarówno zleceń krajowych jak i transgranicznych oraz klientowskich i międzybankowych.

1.2. Systemy płatności detalicznych

1.2.1. System ELIXIR

Według stanu na koniec czerwca 2012 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie ELIXIR było 50 banków (w tym NBP), tj. liczba uczestników w stosunku do sytuacji z grudnia 2011 r. nie uległa zmianie. W I półroczu 2012 r., w porównaniu do poprzedniego półrocza, został odnotowany wzrost liczby zrealizowanych zleceń o 2,1%, przy równoczesnym spadku wartości obrotów o 3,4%.

Dane statystyczne – system ELIXIR

W I półroczu 2012 r. w systemie ELIXIR obroty wyniosły 1.841,3 mld zł (w poprzednim półroczu 1.906,1 mld zł), co oznacza spadek o 3,4%, natomiast liczba zleceń wyniosła 725,3 mln szt. (w poprzednim półroczu 710,2 mln), co oznacza wzrost o 2,1%.

Średnia dzienna liczba transakcji w systemie ELIXIR w omawianym okresie wyniosła 5,8 mln (5,6 mln w II półroczu 2011 r.), tj. zwiększyła się o 3,8%.

W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie ELIXIR rozliczono najwięcej transakcji, (tj. 125,0 mln szt.) był marzec 2012 r. Oznacza to nieznaczny spadek w porównaniu do grudnia 2011 r. (126,2 mln szt.), który był dominującym miesiącem w poprzednim półroczu. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń była najwyższa na przestrzeni całego półroczu w kwietniu 2012 r. i wyniosła 6,2 mln zleceń.

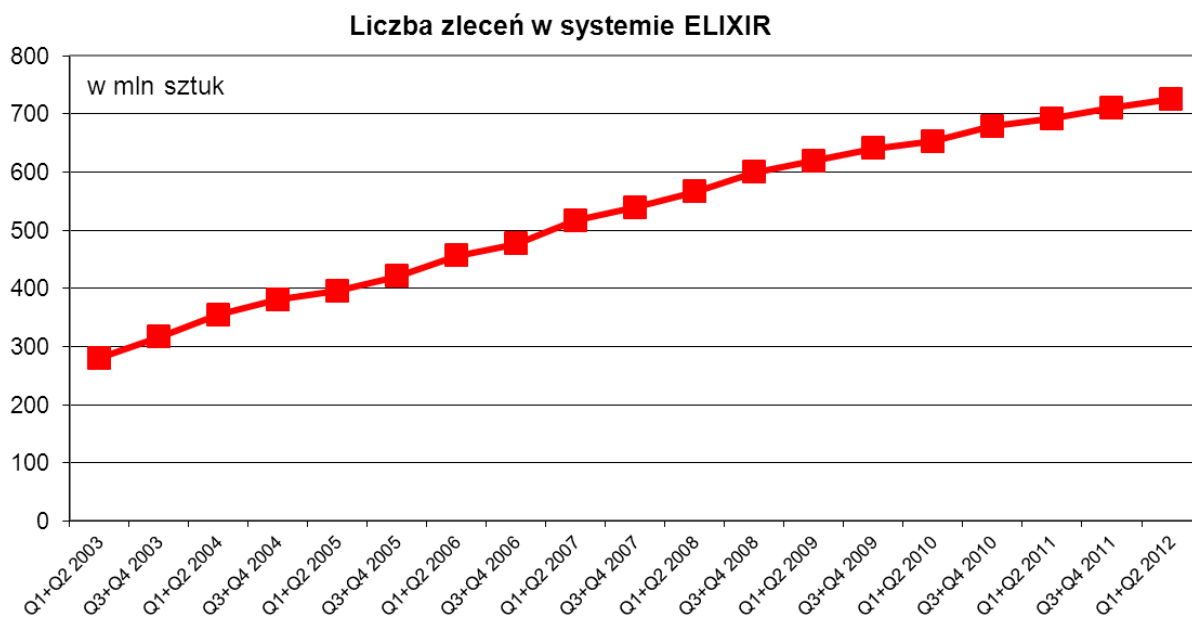
Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2012 r. w porównaniu do II półroczu 2011 r., przedstawia tabela nr 5.

Tabela 5. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w II półroczu 2011 r. oraz w I półroczu 2012 r.

System ELIXIR	2011 Q3 + Q4	ZMIANA	2012 Q1 + Q2
Liczba dni roboczych:	127 dni		125 dni
Wartość zleceń (zł)			
Ogółem	1.906,13 mld	↘- 3,4%	1.841,31 mld
Średnia miesięczna	317,69 mld	↘- 3,4%	306,88 mld
Średnia dzienna	15,01 mld	↘- 1,9%	14,73 mld
Liczba zleceń			
Ogółem	710,2 mln	↗+ 2,1%	725,3 mln
Średnia miesięczna	118,4 mln	↗+ 2,1%	120,9 mln
Średnia dzienna	5,6 mln	↗+ 3,8%	5,8 mln
Średnia kwota zlecenia (zł)			
	2.684	↘- 5,4%	2.539
Transakcje uznaniowe			
Wartość transakcji (w zł)	1.897,3 mld	↘- 3,4%	1.832,8 mld
Udział w obrotach KIR	99,5%		99,5%
Liczba transakcji	699,5 mln	↗+ 2,2%	714,7 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	98,5%		98,5%
Transakcje obciążeniowe			
Wartość transakcji (w zł)	8,88 mld	↘- 4,0%	8,52 mld
Udział w ogólnych obrotach KIR	0,5%		0,5%
Liczba transakcji	10,7 mln	↘- 1,0%	10,6 mln
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	1,5%		1,5%

Liczbę zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w latach 2003 – 2012 przedstawia wykres 3.

Wykres 3. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie ELIXIR w latach 2003 – 2012

1.2.2. System EuroELIXIR

Według stanu na koniec czerwca 2012 r. bezpośrednimi uczestnikami wymiany zleceń płatniczych w systemie EuroELIXIR było 25 banków (w tym NBP), tj. liczba uczestników w stosunku do sytuacji z grudnia 2011 r. nie uległa zmianie. Pierwsze półrocze 2012 roku w systemie EuroELIXIR stanowiło okres trendu wzrostowego w zakresie wielkości obrotów i liczby rozliczanych płatności.

Dane statystyczne – system EuroELIXIR

W pierwszym półroczu 2012 r. w systemie EuroELIXIR obroty wyniosły 23,5 mld euro (w poprzednim półroczu 22,3 mld euro), co oznacza wzrost o 5,5%. Natomiast liczba transakcji wyniosła 4,5 mln szt. (w poprzednim półroczu 4,3 mln), co oznacza wzrost o 4,7 %. W analizowanym półroczu miesiącem, w którym w systemie EuroELIXIR rozliczono najwięcej transakcji (tj. 839 tys. szt.), był czerwiec 2012 r., w którym rozliczono więcej transakcji niż w listopadzie 2011 r. (745 tys. szt.), który był dominującym miesiącem w poprzednim półroczu. Średnia dzienna liczba rozliczanych zleceń była najwyższa na przestrzeni omawianego półrocza w czerwcu 2012 r. i wyniosła 45,7 tys. zleceń.

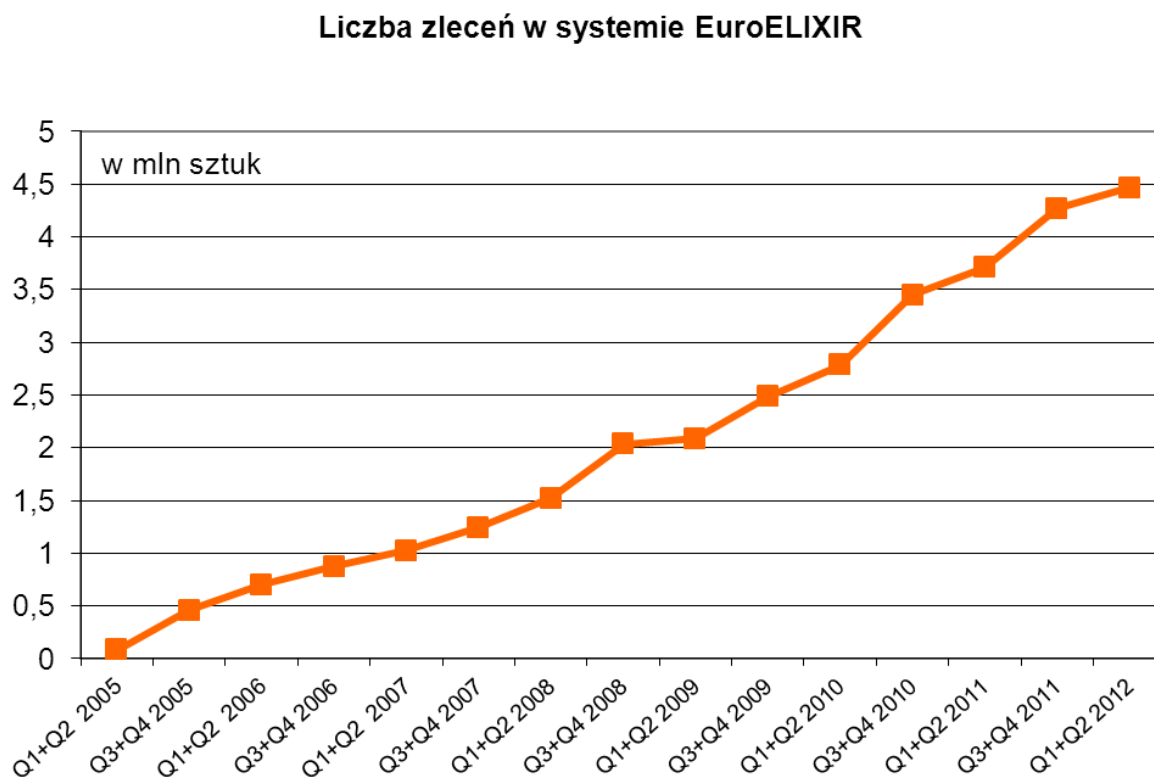
Szczegółowe dane dotyczące liczby i wartości zrealizowanych zleceń oraz zmian, jakie miały miejsce w I półroczu 2012 r. w porównaniu do II półrocza 2011 r., przedstawia tabela 6.

Tabela 6. Porównanie liczby i wartości zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w II półroczu 2011 r. oraz w I półroczu 2012 r.

System EuroELIXIR	2011 Q3 + Q4	ZMIANA	2012 Q1 + Q2
Liczba dni roboczych:	129 dni		127 dni
Wartość zleceń (euro)			
Ogółem	22,29 mld	↑+ 5,5%	23,50 mld
Średnia miesięczna	3,71 mld	↑+ 5,5%	3,92 mld
Średnia dzienna	172,8 mln	↑+7,1%	185,1 mln
Liczba zleceń			
Ogółem	4.265.927	↑+ 4,7%	4.465.930
Średnia miesięczna	710.988	↑+ 4,7%	744.322
Średnia dzienna	33.069	↑+ 6,3%	35.165
Średnia kwota zlecenia (euro)			
	5.224	↑+ 0,7%	5.263
Transakcje transgraniczne			
Wartość transakcji (euro)	19,85 mld	↑+ 4,9%	20,82 mld
Udział w ogólnych obrotach KIR	89,1 %		88,6%
Liczba transakcji	4.040.474	↑+ 4,6%	4.224.956
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	94,7%		94,6%
Średnia dzienna liczba transakcji	31.322	↑+ 6,2%	33.267
Średnia wartość transakcji (euro)	4.913	↑+ 0,3%	4.928
Transakcje krajowe			
Wartość transakcji (euro)	2,436mld	↑+ 10,2%	2,685 mld
Udział w obrotach KIR	10,9%		11,4%
Liczba transakcji	225.453	↑+ 6,9%	240.974
Udział w ogólnej liczbie trans. KIR	5,3%		5,4%
Średnia dzienna liczba transakcji	1.748	↑+ 8,6%	1.897
Średnia wartość transakcji (euro)	10.804,7	↑+ 3,1%	11.141,9

Liczbę zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w latach 2005 – 2012 przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie EuroELIXIR w latach 2005 – 2012

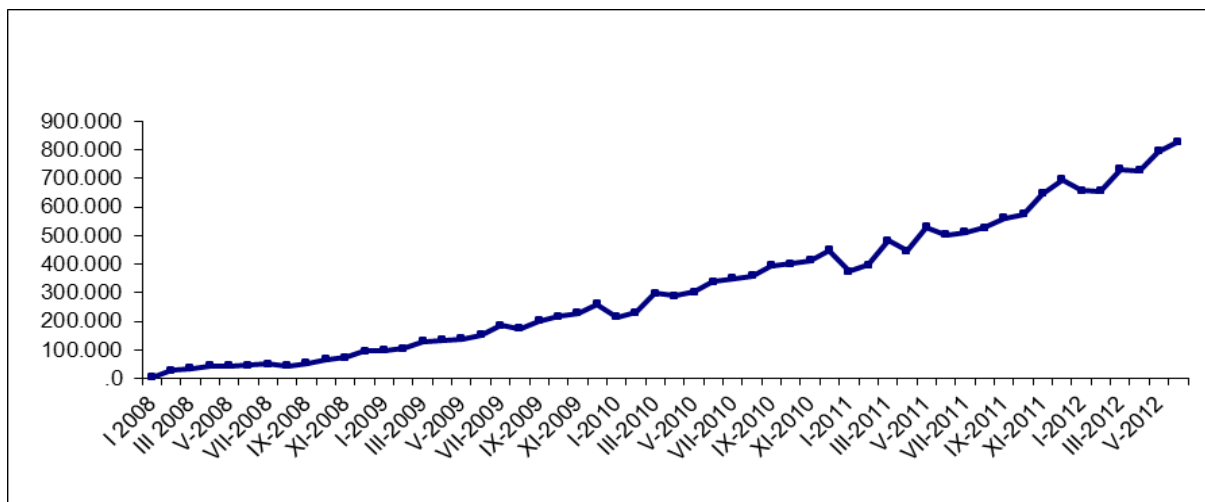

W zakresie dotyczącym transakcji SEPA w I półroczu 2012 r. kontynuowany był wzrost udziału tych transakcji w całości płatności rozliczanych w systemie EuroELIXIR. W ostatnim miesiącu analizowanego półrocza, tj. w czerwcu 2012 r., udział liczby transakcji SEPA w ogólnej liczbie transakcji rozliczanych przez system EuroELIXIR wyniósł 98,73%. Udział wartości transakcji SEPA w wartości wszystkich płatności rozliczanych w systemie EuroELIXIR w czerwcu wyniósł 94,55%, a najwyższą wartość (95,03%) osiągnął w kwietniu 2012 r.

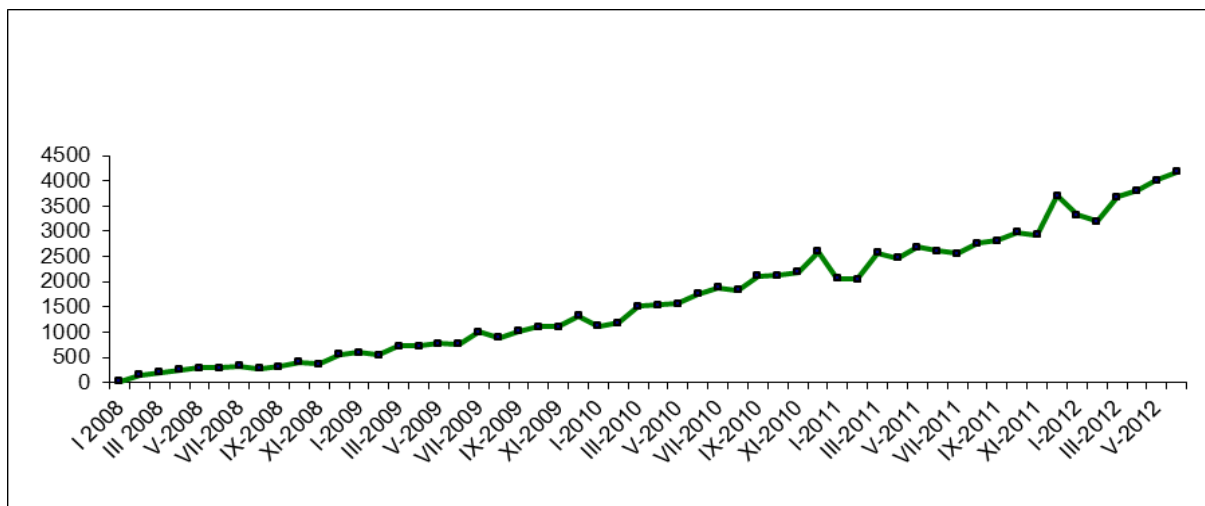
W okresie od uruchomienia obsługi SCT w Polsce, tj. od dnia 28 stycznia 2008 r. do czerwca 2012 r., w systemie EuroELIXIR zrealizowano 17,3 mln przelewów w standardzie SEPA o łącznej wartości 89,8 mld euro, w tym w I półroczu 2012 r. 4,4 mln przelewów o łącznej wartości 22,2 mld euro, co stanowi wzrost w stosunku do poprzedniego półrocza odpowiednio o 25% i 25,3 %. W czerwcu 2012 r. w systemie EuroELIXIR zrealizowanych zostało ponad 828,4 tys. poleceń przelewu SEPA, co stanowi najwyższą miesięczną liczbę poleceń przelewu SEPA zrealizowanych w systemie EuroELIXIR od momentu uruchomienia obsługi tego instrumentu.

Trend odnoszący się do liczby i wartości transakcji SCT od dnia 28 stycznia 2008 r. odzwierciedlają odpowiednio wykresy 5 i 6 przedstawiające miesięczne dane nt. tych transakcji w systemie EuroELIXIR.

Wykres 5. Liczba transakcji SEPA (wewnątrzsystemowych i międzysystemowych) w systemie EuroELIXIR

Wykres 6. Wartość transakcji SEPA (wewnątrzsystemowych i międzysystemowych w mln euro) w systemie EuroELIXIR

1.2.3. System Express ELIXIR

W I półroczu 2012 r. został uruchomiony nowy system płatności o nazwie Express ELIXIR. System Express ELIXIR jest pierwszym w Polsce i drugim na świecie, po Wielkiej Brytanii, profesjonalnym systemem rozliczeń płatności natychmiastowych umożliwiającym bezpośrednią realizację przelewów krajowych w złotych w trybie natychmiastowym bez ograniczeń czasowych, tj. 24/7 – przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu. Operatorem systemu jest

Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. Na powstanie nowego systemu Prezes NBP wydał zgodę w dniu 28 grudnia 2011 r.

Pierwszymi bankami, które w czerwcu 2012 r. zaoferowały swoim klientom tę usługę, były Bank Millennium S.A., BRE Bank S.A. i Meritum Bank S.A. W dniu 17 sierpnia 2012 r. do grona uczestników dołączył ING Bank Śląski S.A.

Z rozwiązania mogą korzystać wyłącznie klienci banków-uczestników systemu Express ELIXIR, które podpisały z KIR S.A. umowę uczestnictwa oraz wdrożyły rozwiązania technologiczne, umożliwiające wymianę komunikatów płatniczych za pośrednictwem tego systemu. Mogą to być zarówno klienci indywidualni, jak i przedsiębiorcy.

Dla potrzeb obsługi systemu Express ELIXIR został uruchomiony w systemie SORBNET, w dniu 2 kwietnia 2012 r., rachunek powierniczy dla KIR S.A., na którym są gromadzone środki banków – uczestników systemu stanowiące pokrycie finansowe płatności wymienianych między bankami w systemie Express ELIXIR.

1.3. Systemy autoryzacji i rozliczeń

Systemy autoryzacji i rozliczeń, zdefiniowane na gruncie prawa polskiego w art. 2 pkt 17 ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. Nr 169, poz. 1385 z późn. zm.) jako „podlegające prawu polskiemu prawne powiązania pomiędzy agentem rozliczeniowym, akceptantami i wydawcami elektronicznych instrumentów płatniczych, w ramach których określa się wspólne zasady przyjmowania zapłaty przy użyciu elektronicznych instrumentów płatniczych i rozliczeń z tego tytułu” oraz uznane przez ustawę o usługach płatniczych wprost jako systemy płatności w rozumieniu tej ustawy, stanowią ważny element infrastruktury systemu płatniczego. Nadzór nad systemami autoryzacji i rozliczeń prowadzonymi przez agentów rozliczeniowych niebędących bankami sprawuje Prezes NBP. Liczba podmiotów prowadzących działalność w charakterze niebankowych agentów rozliczeniowych w I półroczu 2012 r. nie zmieniła się i wyniosła 12 (lista takich podmiotów i systemów jest zawarta na stronie internetowej NBP pod adresem: www.nbp.pl, w zakładce System płatniczy).

2. SYSTEMY ROZLICZEŃ I ROZRACHUNKU PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

2.1. Systemy rozrachunku papierów wartościowych

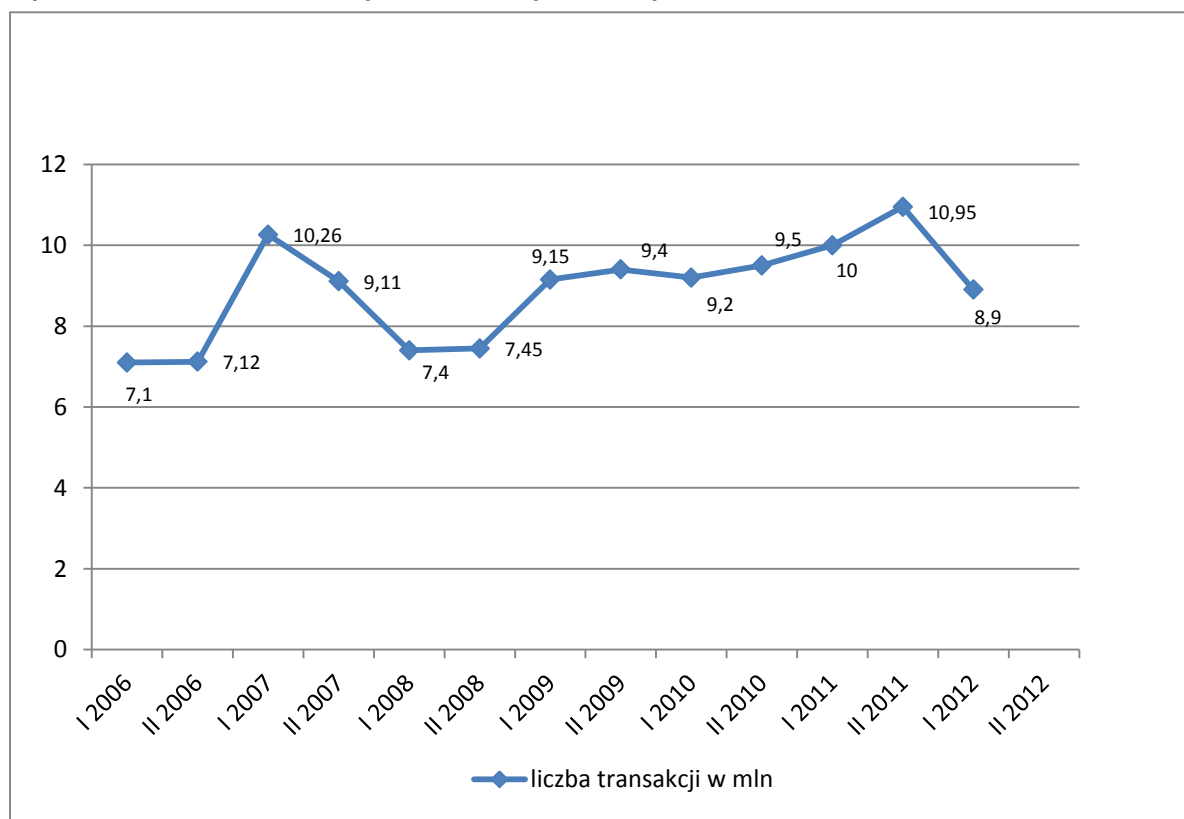
2.1.1. System kdpw_stream prowadzony przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A.

W I półroczu 2012 r. w zakresie systemu kdpw_stream prowadzonego przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. wprowadzono zmiany w regulacjach wewnętrznych związane z:

- 1) możliwością prowadzenia przez uczestników rachunków zbiorczych, wynikających z wejścia w życie ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi. Wprowadzone w regulaminie KDPW S.A. zmiany dotyczą możliwości zapisywania zdematerializowanych papierów wartościowych na rachunkach zbiorczych od dnia 1 stycznia 2012 r. Stanowią one jednak tylko częściowe zaimplementowanie ww. nowelizacji ustawy, odnoszą się bowiem wyłącznie do uczestników KDPW S.A., natomiast nie uwzględniają możliwości prowadzenia rachunków zbiorczych wprost przez KDPW S.A. (taka zmiana jest w trakcie przygotowywania);
- 2) obsługą transakcji *repo* polegających na umożliwieniu zamknięcia transakcji *repo* z określoną w transakcji otwierającej datą zamknięcia, na podstawie instrukcji zamknięcia przekazanych przez strony rozrachunku, NBP lub BondSpot, bez konieczności modyfikacji terminu zamknięcia, natomiast z możliwością modyfikacji kwoty zamknięcia, pod warunkiem dostarczenia ww. instrukcji zamykających przed ich wygenerowaniem przez kdpw_stream;
- 3) modyfikacjami w obszarze kodyfikacji operacji dotyczących przeniesienia papierów wartościowych w związku z umową pożyczki zawartą poza systemami pożyczek organizowanymi przez KDPW S.A. Powyższe zmiany umożliwią obsługę ww. pożyczek, na podstawie zgodnych instrukcji przekazanych przez uczestników KDPW S.A., przy czym rozrachunek otrzymanych przez KDPW S.A. instrukcji może nastąpić z rozrachunkiem pieniężnym lub bez niego.

W I półroczu 2012 r. KDPW S.A. przetworzył 8.902.417 transakcji na łączną wartość 5.194,3 mld zł (w II półroczu 2011 r. odpowiednio 10.952.086 transakcji o wartości 4.977,3 mld zł), co oznacza odpowiednio spadek o 17,9 % i wzrost o 4,4%. Przedstawia to wykres 7.

Wykres 7. Liczba transakcji zaewidencjonowanych w KDPW w latach 2006 – 2012

2.1.2. Rejestr Papierów Wartościowych

W I półroczu 2012 r. w funkcjonowaniu systemu rozrachunku papierów wartościowych obsługiwany przez NBP zaszły zmiany polegające na:

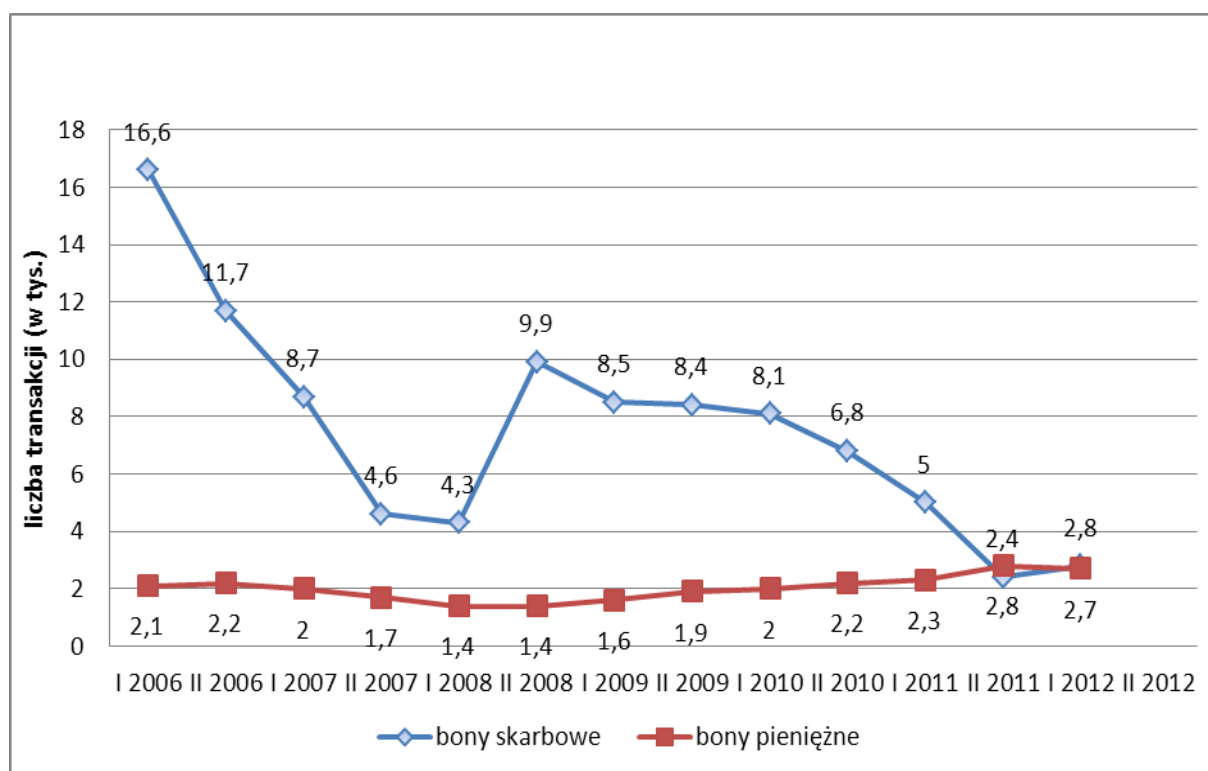
- 1) dostosowaniu przepisów uchwały nr 71/2010 Zarządu NBP z dnia 23 grudnia 2010 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu Rejestru Papierów Wartościowych” do rozwiązań wprowadzonych ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 234, poz. 1391), a także do wymogów przewidzianych w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 20 grudnia 2011 r. zmieniającym rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 20 listopada 2009 r. w sprawie obowiązków sprawozdawczych w zakresie obrotu papierami wartościowymi emitowanymi przez Skarb Państwa (Dz. U. Nr 293, poz. 1725). Ww. zmiana miała charakter techniczny i polegała na uwzględnieniu w strukturze kont prowadzonych przez uczestników RPW rachunku zbiorczego. Pozwala to na odzwierciedlenie w RPW stanu bonów skarbowych na rachunkach zbiorczych prowadzonych przez uczestników RPW i tym samym umożliwia NBP wywiązywanie się z nowych obowiązków sprawozdawczych przewidzianych w ww. rozporządzeniu Ministra Finansów,
- 2) dostosowaniu systemu SKARBNET do nowych rodzajów przetargów obligacji emitowanych przez Bank Gospodarstwa Krajowego, poręczanych lub gwarantowanych

przez Skarb Państwa, organizowanych w imieniu BGK przez NBP. Zmiana polega na umożliwieniu składania ofert niekonkurencyjnych (bez ceny) przez DSPW oraz przeprowadzania przetargów jednej ceny (po decyzji emitenta minimalna cena staje się ceną sprzedaży).

- 3) wydłużeniu terminu akceptowania bonów pieniężnych NBP jako zabezpieczenia kredytu technicznego, do dnia poprzedzającego dzień wykupu tych bonów,
- 4) przeprowadzeniu testów *repo* zmiennoprocentowego.

W omawianym okresie RPW przetworzył 2.769 transakcji bonami skarbowymi o wartości 215,6 mld zł (w II półroczu 2011 r. 2.390 transakcji o wartości 157,2 mld zł) oraz 2.680 transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 4.805,8 mld zł (w II półroczu 2011 r. 2.750 transakcji o wartości 5.428,2 mld zł). Przedstawia to wykres 8.

Wykres 8. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi NBP zrealizowanych w RPW w latach 2006 - 2012

2.2. System rozliczeń papierów wartościowych w KDPW_CCP S.A.

Prowadzący rozliczenia transakcji od dnia 1 lipca 2011 r., KDPW_CCP S.A. realizował w I półroczu 2012 r. szereg prac projektowych mających znaczący wpływ na wzrost dynamiki rozliczeń transakcji gwarantowanych, z których na szczególną uwagę zasługują prace związane z przygotowaniem KDPW_CCP S.A. do uruchomienia usług obejmujących rozliczanie oraz gwarantowanie transakcji OTC (*derywaty* i *repo*).

W KDPW_CCP S.A. prowadzone były także intensywne prace, mające na celu przystosowanie systemu rozliczeń do obsługi nowego systemu transakcyjnego (UTP) wdrażanego przez Giełdę Papierów Wartościowych S.A. Przygotowane zostały również założenia do *nettingu* w papierach wartościowych dla rynku kasowego, którego wdrożenie planowane jest na III kwartał 2013 r.

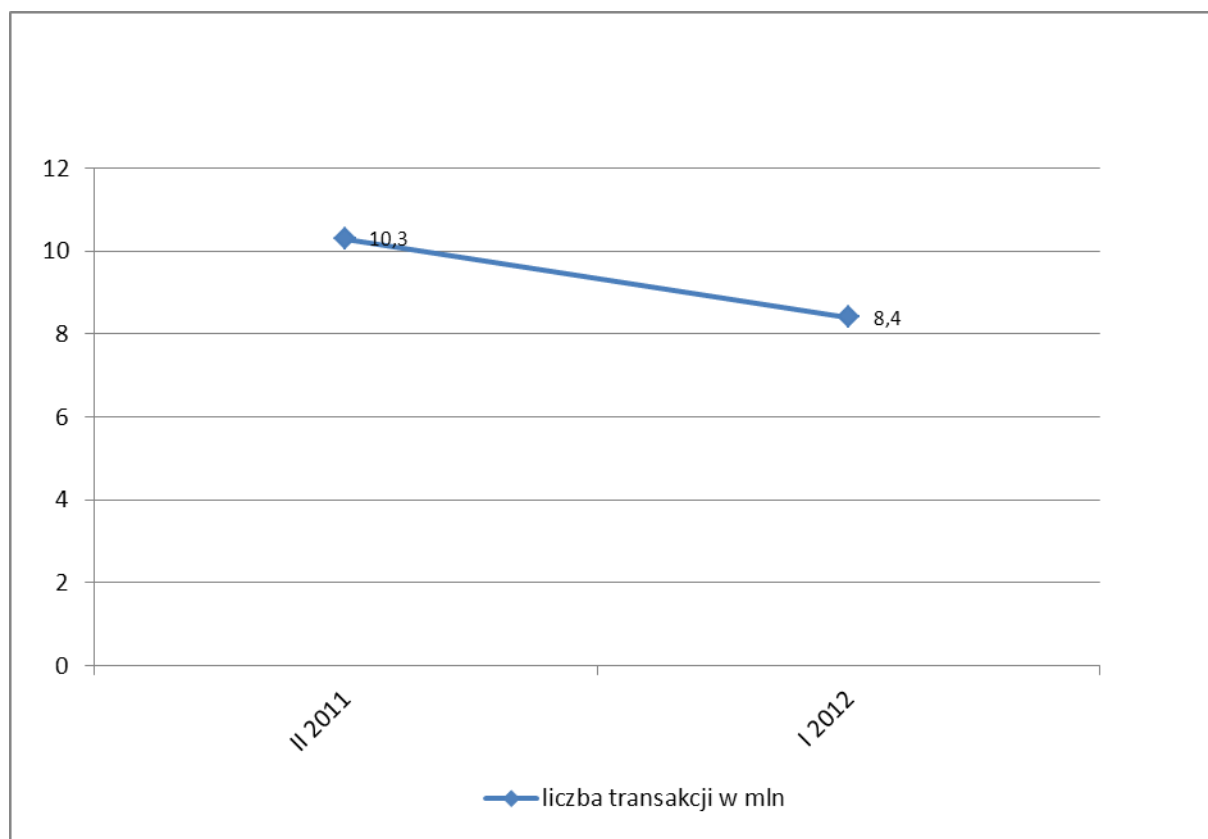
Informacje dotyczące transakcji zarejestrowanych i rozliczonych przez KDPW_CCP S.A. w pierwszej połowie 2012 roku (liczonych pojedynczo), w podziale na rynek kasowy i terminowy, przedstawia tabela 7.

Tabela 7. Liczba i wartość transakcji rozliczonych przez KDPW_CCP S.A. w I półroczu 2012 r.

	Liczba transakcji	Wartość transakcji (PLN)
Rynek kasowy		
GPW	6 194 674	96 505 802 683
ASO GPW	413 956	681 526 843
ASO BondSpot	63	15 801 514
Rynek terminowy		
GPW	1 788 336	117 471 589 884
RAZEM	8 397 029	214 674 720 924

W II półroczu 2011 r. liczba transakcji wynosiła razem 10 251 888, a ich wartość 305 885 915 838 zł, co oznacza, że w stosunku do tego półrocza liczba i wartość transakcji w I półroczu 2012 r. spadła odpowiednio o 18,1% i 29,9%. Przedstawia to wykres 9.

Wykres 9. Liczba transakcji rozliczonych w KDPW_CCP w latach 2011 - 2012

3. POZOSTAŁE ELEMENTY INFRASTRUKTURY POLSKIEGO SYSTEMU PŁATNICZEGO

Pod pojęciem pozostałych elementów infrastruktury systemu płatniczego rozumiane są, dla potrzeb niniejszego materiału, w szczególności: instytucje świadczące usługi płatnicze, punkty handlowo-usługowe akceptujące transakcje wykonywane kartami płatniczymi, bankomaty oraz punkty świadczące usługę cash back.

3.1. Podmioty świadczące usługi płatnicze

Do instytucji świadczących usługi płatnicze należą przede wszystkim banki, które, zgodnie z przepisami ustawy – Prawo bankowe, prowadzą rachunki bankowe i świadczą ww. usługi w najszerszym możliwym zakresie.

Pozostałe instytucje to w szczególności:

- Spółdzielcze Kasy Oszczędnościowo-Kredytowe (SKOK-i), działające na podstawie ustawy o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 14 grudnia 1995 r.; z prowadzonych przez nie rachunków pieniężnych zarówno osoby fizyczne, jak i

prawne mogą dokonywać rozliczeń w drodze bezgotówkowej, a niektóre kasy oferują również swoim członkom debetowe karty płatnicze.

- Poczta Polska S.A. wykonująca niektóre usługi bankowe na podstawie ustawy z dnia 5 września 2008 r. o komercjalizacji państwowego przedsiębiorstwa użyteczności publicznej „Poczta Polska” oraz zgodnie ze statutem Spółki. Spółka ta posiada możliwość wykonywania niektórych czynności bankowych, spośród których najważniejszą i najpowszechniejszą jest przyjmowanie wpłat na rachunki bankowe. Poza tym popularną usługą jest przekaz pocztowy, czyli przekazanie gotówki od wpłacającego do odbiorcy. Ponadto, w placówkach Poczty Polskiej S.A. są świadczone usługi bankowe Banku Pocztowego S.A., którego jednym z głównych akcjonariuszy jest Poczta Polska S.A.
- agenci rozliczeniowi, których podstawowa działalność została, zgodnie z ustawą o usługach płatniczych, uznana za usługę płatniczą.
- pośrednicy finansowi, którzy działali dotychczas na podstawie ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, zaś z dniem 24 października 2011 r., czyli z dniem wejścia w życie ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, zostali objęci nowymi regulacjami. Podmioty, które wykonują usługę przyjmowania wpłat gotówkowych na rachunki bankowe, najczęściej dla tzw. masowych wierzycieli, mogą działać, zgodnie z ustawą, jako instytucje płatnicze lub biura usług płatniczych – podmioty umożliwiające opłacanie rachunków, prowadzące działalność jedynie w Polsce, których miesięczna wartość transakcji nie przekracza 500 tys. euro. Działalność biur prowadzona jest na podstawie wpisu do rejestru Komisji Nadzoru Finansowego. Podmioty te mają obowiązek zabezpieczenia środków użytkowników poprzez polisę lub gwarancję bankową.
- instytucje realizujące przekazy pieniężne (np. Western Union, MoneyGram), wykonujące usługi przekazania gotówki, w różnych walutach, najczęściej w obrocie międzynarodowym, ale świadczące je również w zakresie przekazów krajowych.

Poza ww. katalogiem podmiotów świadczących podstawowe usługi płatnicze mogą funkcjonować, zgodnie z ustawą z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych, która weszła w życie z dniem 24 października 2011 r., również inne podmioty działające jako:

- a) instytucje płatnicze, czyli podmioty działające na podstawie zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego oferujące wszystkie usługi płatnicze, w tym także usługi zarezerwowane do tej pory dla banków, m.in. prowadzenie rachunków płatniczych, realizacja przelewów lub poleceń zapłaty z wyłączeniem przyjmowania depozytów. Działalność instytucji płatniczej prowadzona jest po uzyskaniu zezwolenia od KNF.

- b) zagraniczne instytucje płatnicze, czyli podmioty, które w pozostałych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego uzyskały licencję na świadczenie usług płatniczych i na zasadzie tzw. jednolitego paszportu mogą świadczyć takie usługi również w innych krajach.

3.1.1. Liczba podmiotów świadczących usługi płatnicze i ich placówek

Według danych Komisji Nadzoru Finansowego w omawianym półroczu zanotowano niewielkie zmiany liczby banków komercyjnych (spadek o 1 bank) i spółdzielczych działających na terenie Polski (zmniejszenie o 1 bank). Wzrosła liczba oddziałów banków z 7.086 do 7.266, co stanowi wzrost o 2,5%. Znacznie spadła liczba mniejszych placówek i filii bankowych z 6.802 na koniec grudnia 2011 r. do 6.641 na koniec czerwca br., czyli o 2,4%.

Spadła liczba placówek Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych z 1.930 do 1.915, co stanowi spadek o 0,8%.

Poczta Polska zmniejszyła sieć placówek do 8.256, co stanowi spadek w porównaniu do grudnia 2011 r. o 1,5%.

Liczbę podmiotów świadczących wybrane podstawowe usługi płatnicze i ich placówek przedstawia tabela 8.

Tabela 8. Liczba banków, SKOK-ów, placówek Poczty Polskiej oraz pośredników finansowych przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe wg stanu na koniec grudnia 2011 r. i czerwca 2012 r.

Banki, SKOK-i, placówki Poczty Polskiej, oraz pośrednicy finansowi*	XII 2011	VI 2012
Liczba banków i oddziałów instytucji komercyjnych		
Liczba banków komercyjnych	47	46
Liczba banków spółdzielczych	574	573
Liczba oddziałów instytucji kredytowych	19	20
Sieć bankowa		
Liczba oddziałów w kraju	7 086	7 266
Liczba filii, ekspozytur i innych placówek obsługi klienta w kraju	6 802	6 641
SKOK-i		
Liczba instytucji	59	59
Liczba placówek	1 930	1 915

Poczta Polska		
Liczba instytucji	1	1
Liczba placówek	8 383	8 256
Pośrednicy finansowi		
Liczba instytucji	394	405
Liczba placówek	15 778	14 547
RAZEM		
Liczba instytucji	1 094	1 104
Liczba placówek	39.979	38.625

*pośrednicy finansowi – podmioty pośredniczące w przyjmowaniu wpłat na rachunki bankowe

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych KNF, NBP, Poczty Polskiej, SKOK

3.1.2. Pośrednicy finansowi w zakresie wpłat na rachunki bankowe

Dane przekazane przez podmioty przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe za I półrocze 2012 r. pokazują, że na koniec czerwca 2012 r. funkcjonowało 405 podmiotów, które dysponowały siecią 14.547 punktów. Liczba pośredników nieznacznie zwiększyła się w I półroczu 2012 r. o 11. W I półroczu 2012 r. przyjęły one 34,1 mln wpłat gotówkowych o łącznej wartości 4.766 mld zł, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do II półrocza 2011 r. o 6,4% oraz spadek wartości transakcji o 2,4%.

Wejście w życie ustawy o usługach płatniczych spowodowało zmiany wśród podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe. Część podmiotów działających do tej pory na rynku z powodu obowiązków, jakie narzuciła ustawa o usługach płatniczych, zrezygnowała z działalności lub zmniejszyła jej zakres (UniKasa należąca do Banku Handlowego, InPost Sp. z o.o., Billbird). Należy jednak zaznaczyć, że inni pośrednicy finansowi rozwijają swoją działalność i powiększają liczb swoich placówek (Żabka Polska S.A., PayTel oraz Monetia). Powstawanie nowych podmiotów wskazuje, że na rynku nadal jest zapotrzebowanie na tańsze sposoby opłacania rachunków przy użyciu gotówki, niż jest to możliwe w bankach lub na poczcie.

Szczegółowe dane statystyczne dotyczące pośredników finansowych w zakresie wpłat na rachunki bankowe od 2005 roku prezentuje tabela nr 9 oraz wykres 10, 11 i 12.

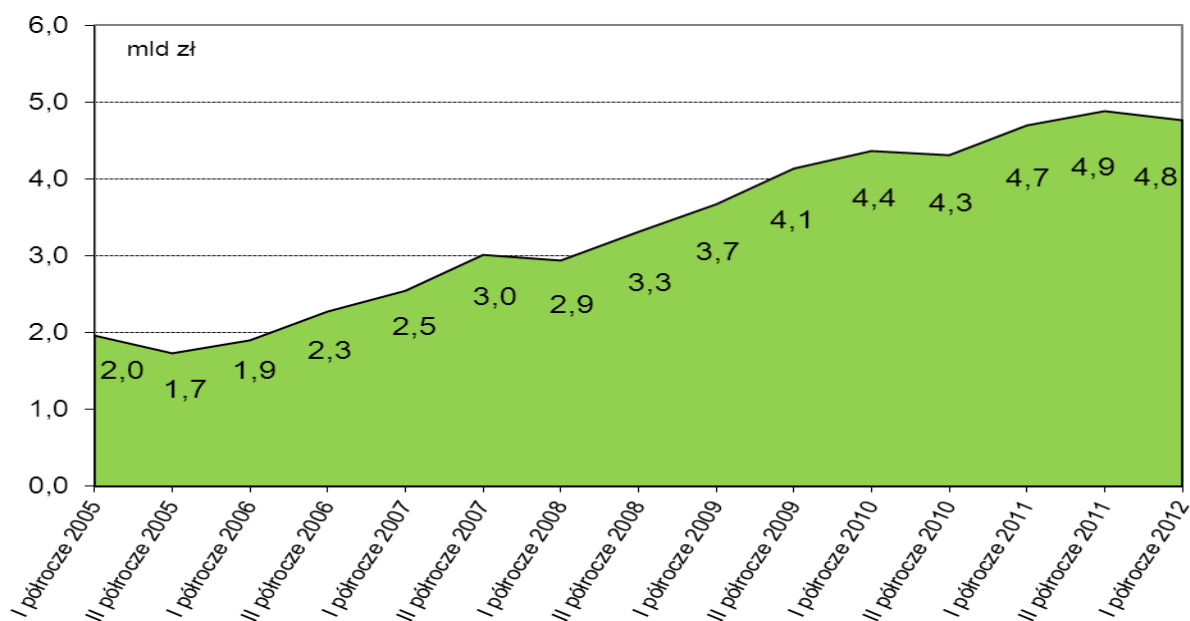
Tabela 9. Liczba podmiotów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe, liczba i wartość dokonanych wpłat w latach 2005 - 2012

Okresy rozliczeniowe		Liczba firm *	Liczba punktów przyjmujących wpłaty	Liczba transakcji /w szt./	Wartość transakcji /w zł/	Średnia wartość /w zł/
2005	I półrocze	154	6.167	15.964.263	1.962.433.615	122,9
	II półrocze	169	5.837	15.978.429	1.732.170.943	108,4
	Razem 2005	x	x	31.942.692	3.694.604.558	115,7
2006	I półrocze	157	9.703	18.054.560	1.901.404.091	105,3
	II półrocze	151	9.849	21.287.427	2.275.686.408	106,9
	Razem 2006	x	x	39.341.987	4.177.090.499	106,2
2007	I półrocze	150	9.966	22.903.124	2.545.604.239	111,1
	II półrocze	141	10.387	23.855.532	3.017.652.675	126,5
	Razem 2007	x	x	46.758.656	5.563.256.914	119,0
2008	I półrocze	132	11.103	23.999.112	2.939.627.710	122,5
	II półrocze	143	12.040	26.187.502	3.316.641.582	126,6
	Razem 2008	x	x	50.186.614	6.256.269.292	124,7
2009	I półrocze	171	13.042	27.533.890	3.671.120.500	133,3
	II półrocze	224	13.913	30.565.380	4.136.912.900	135,3
	Razem 2009	x	x	58.099.270	7.808.033.400	134,4
2010	I półrocze	196	13.747	31.836.987	4.365.345.734	137,1
	II półrocze	237	14.774	32.355.455	4.311.083.151	133,2
	Razem 2010	x	x	64.192.442	8.676.428.885	135,2
2011	I półrocze	345	15.089	34.539.705	4.698.724.910	136,0
	II półrocze	394	15.778	36.446.993	4.884.269.811	134,0
	Razem 2011	x	x	69.982.220	9.450.707.050	135,0
2012	I półrocze	405	14.547	34.101.375	4.765.530.236	139,7
	Razem 2012	x	x	34.101.375	4.765.530.236	139,7

* w tym osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą

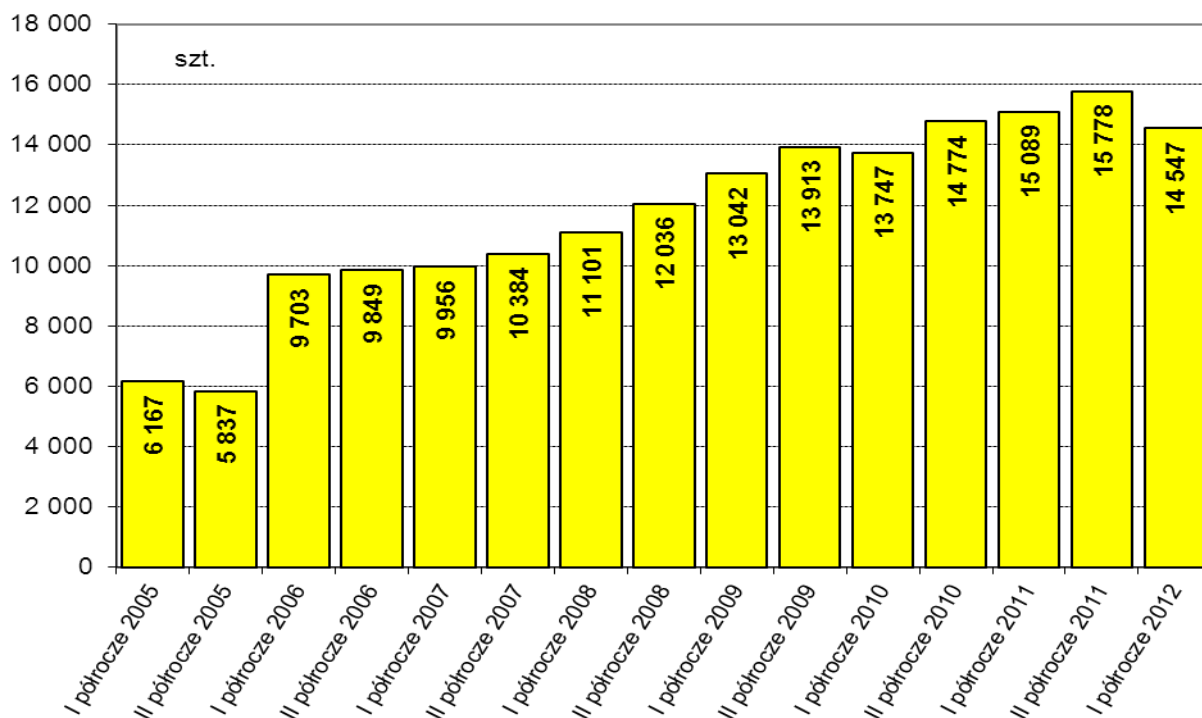
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres 10. Wartość wpłat na rachunki bankowe zrealizowanych za pośrednictwem punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe (w mld zł) w latach 2005 – 2012

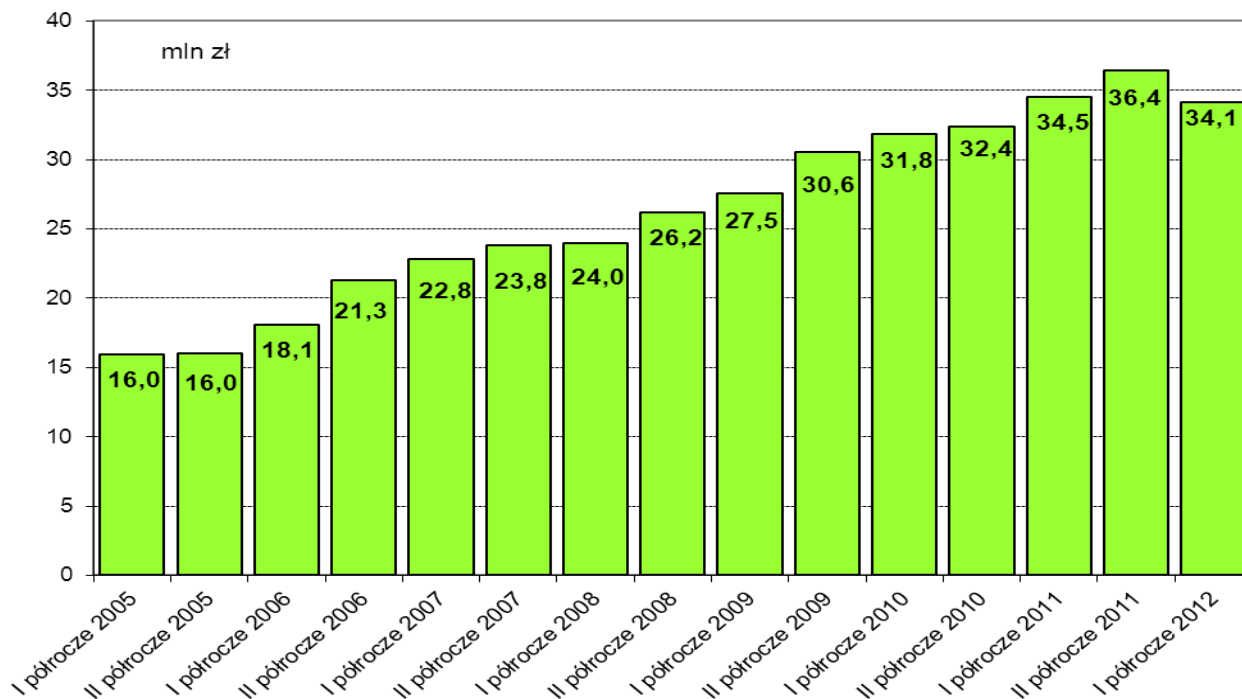
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres 11. Liczba punktów przyjmujących wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2012

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres 12. Liczba transakcji rejestrowanych przez firmy przyjmujące wpłaty na rachunki bankowe w latach 2005 – 2012

Źródło: Opracowanie własne, DSP

3.1.3. Pośrednicy w zakresie krajowych i zagranicznych przekazów pieniężnych

Dane za I półrocze 2012 r. przekazało do NBP 35 podmiotów pośredniczących w przekazach transgranicznych. W I półroczu 2012 r. w obrocie międzynarodowym zrealizowano 166.156 szt. transakcji wysłanych, co oznacza spadek liczby transakcji w porównaniu do końca II półrocza 2011 r. o 0,4%, natomiast wzrosła wartości transakcji wysłanych z 305,5 mln zł do 306,6 mln zł, tj. o 0,4%. W przypadku liczby transakcji otrzymanych nastąpił spadek o 2.951 szt. oraz spadek wartości transakcji otrzymanych o 56 mln zł do poziomu 1,57 mld zł, co oznacza spadek wartości otrzymanych transakcji o 3,4% w porównaniu do II półrocza 2011 r.

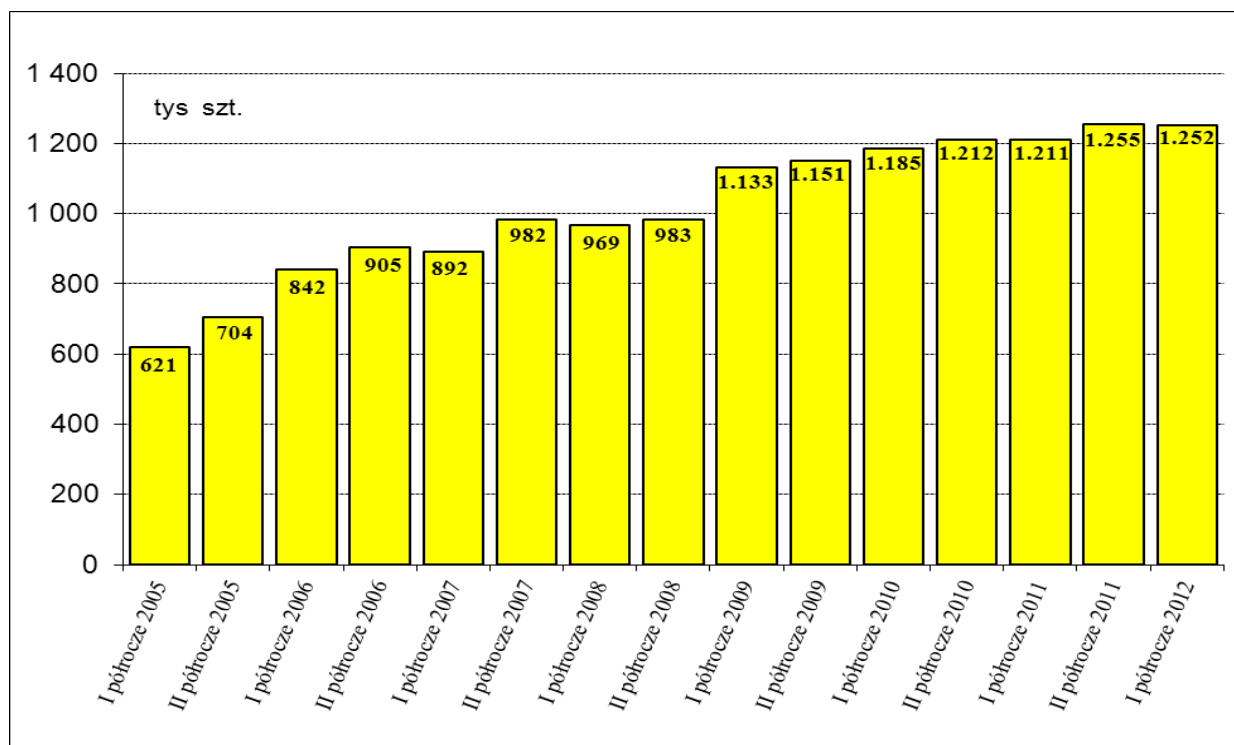
Szczegółowe dane statystyczne dotyczące liczby i wartości przekazów pieniężnych wysłanych i otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski od 2005 roku prezentuje tabela nr 10 oraz wykres 13 i 14.

Tabela 10. Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym w latach 2005 – 2012

Okresy rozliczeniowe	Przekazy pieniężne zrealizowane w obrocie międzynarodowym			
	wysłane		otrzymane	
	liczba	wartość (w zł)	liczba	wartość (w zł)
I półrocze 2005	51 140	88 988 226,73	621 371	800 892 633,26
II półrocze 2005	59 783	117 965 605,48	703 980	956 302 171,00
I półrocze 2006	65 239	136 440 513,22	841 908	1 029 074 986,00
II półrocze 2006	79 170	185 340 920,69	904 699	1 139 072 558,77
I półrocze 2007	79 330	177 101 254,57	891 613	1 143 173 849,54
II półrocze 2007	103 480	180 464 029,55	982 236	1 116 388 122,55
I półrocze 2008	120 413	239 531 433,42	969 021	1 098 021 951,38
II półrocze 2008	137 310	286 888 894,24	983 460	1 207 506 036,22
I półrocze 2009	123 756	245 843 399,21	1 133 340	1 685 179 542,43
II półrocze 2009	141 337	263 967 899,82	1 151 113	1 371 592 877,83
I półrocze 2010	137 896	234 005 269,52	1 185 343	1 428 090 894,20
II półrocze 2010	152 909	272 682 916,62	1 211 665	1 437 017 509,01
I półrocze 2011	157 824	254 387 415,80	1 211 457	1 364 144 807,02
II półrocze 2011	166 778	305 503 482,21	1 255 415	1 629 927 692,97
I półrocze 2012	166 156	306 649 154,96	1 252 464	1 573 931 205,58

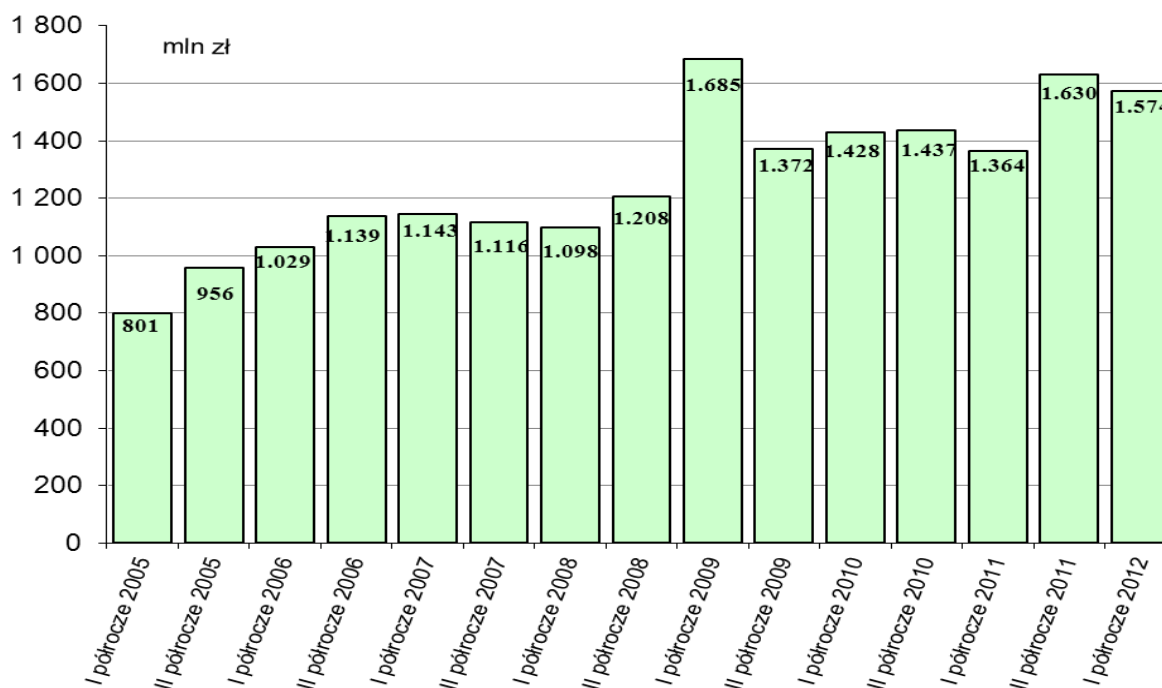
Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres 13. Liczba przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski (w szt.) w latach 2005 – 2012

Źródło: Opracowanie własne, DSP

Wykres 14. Wartość przekazów pieniężnych otrzymanych z zagranicy za pośrednictwem podmiotów realizujących przekazy pieniężne do Polski (w mln zł) w latach 2005 – 2012

Źródło: Opracowanie własne, DSP

3.2. Bankomaty

Według danych otrzymanych od banków i niebankowych operatorów bankomatów, w I półroczu 2012 r. wzrosła liczba bankomatów w Polsce. Na koniec czerwca 2012 r. posiadacze kart mieli na terenie kraju dostęp do 17.950 bankomatów, co oznacza wzrost liczby bankomatów o 450 w porównaniu do czerwca 2011 r., co stanowi wzrost o 2,6%.

W I półroczu 2012 r. transakcje w bankomatach zostały zrealizowane w liczbie 367,1 mln sztuk i było ich o 8,672 mln więcej w porównaniu do II półroczu 2011 r., co oznacza wzrost o 2,4%.

W bankomatach dokonano transakcji na łączną kwotę 137,8 mld zł, czyli o 3,3 mld mniej w porównaniu do poprzedniego półroczu, co oznacza spadek o 2,4%.

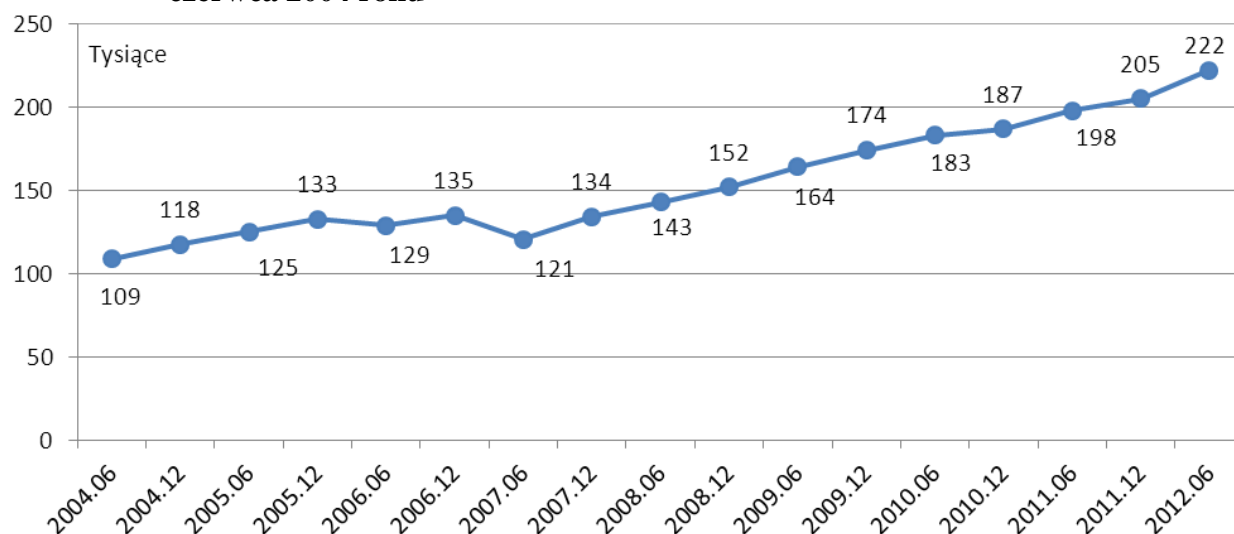
Średnia wartość pojedynczej transakcji w bankomacie wynosiła 375 zł, czyli o 18 zł mniej niż w poprzednim półroczu, co stanowi spadek o 4,9%.

W I półroczu 2012 r. zrealizowano średnio dziennie w jednym bankomacie 112 transakcji wypłaty gotówki (w II półroczu 2011 r. średnia wynosiła 111).

3.3. Punkty handlowo-usługowe akceptujące karty płatnicze

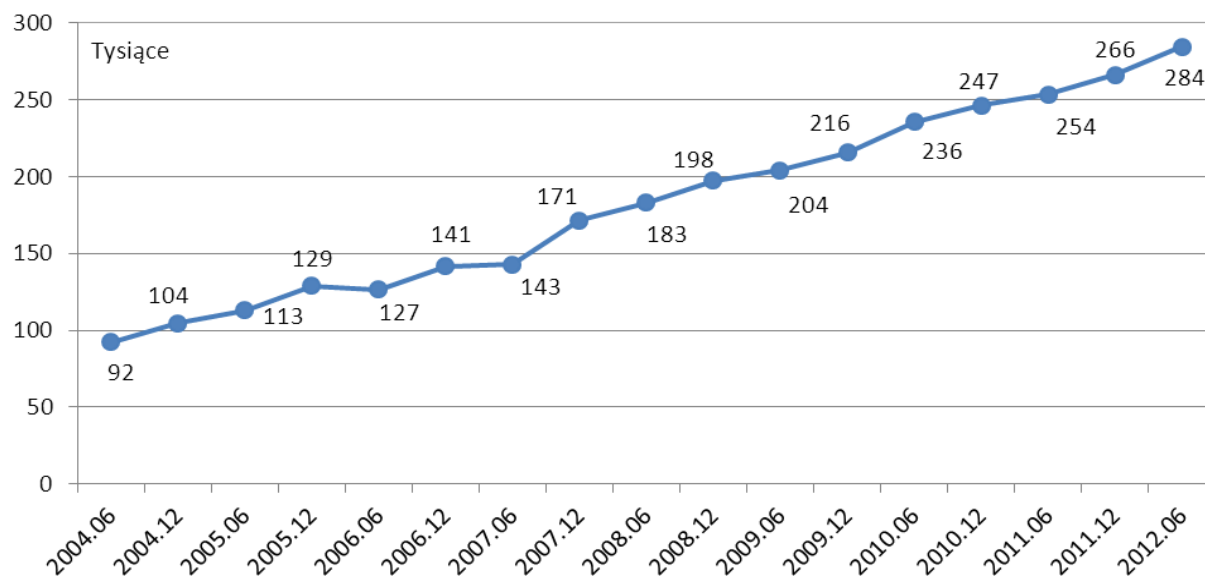
Z danych uzyskanych od agentów rozliczeniowych wynika, iż na koniec czerwca 2012 r. na rynku polskim łącznie funkcjonowało 222 tys. punktów handlowo-usługowych akceptujących płatności dokonywane przy użyciu kart płatniczych. W stosunku do grudnia 2011 r. liczba tych punktów zwiększyła się o 17 tys. placówek, co stanowi wzrost o 8,2%. W przeciągu ostatniego roku liczba punktów handlowo-usługowych wzrosła o 12,2%, a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 21,1%.

Wykres 15. Liczba punktów handlowo-usługowych (wyposażonych w terminale POS lub imprintery) akceptujących płatności kartowe na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2004 roku

Na koniec czerwca 2012 r. funkcjonowało na polskim rynku 284,4 tys. terminali POS i było ich o 18 tys. szt. więcej w porównaniu do grudnia 2011 r., co oznacza wzrost o 6,8%. W przeciągu ostatniego roku liczba terminali POS wzrosła o 12,1%, a na przestrzeni ostatnich dwóch lat o 20,6%.

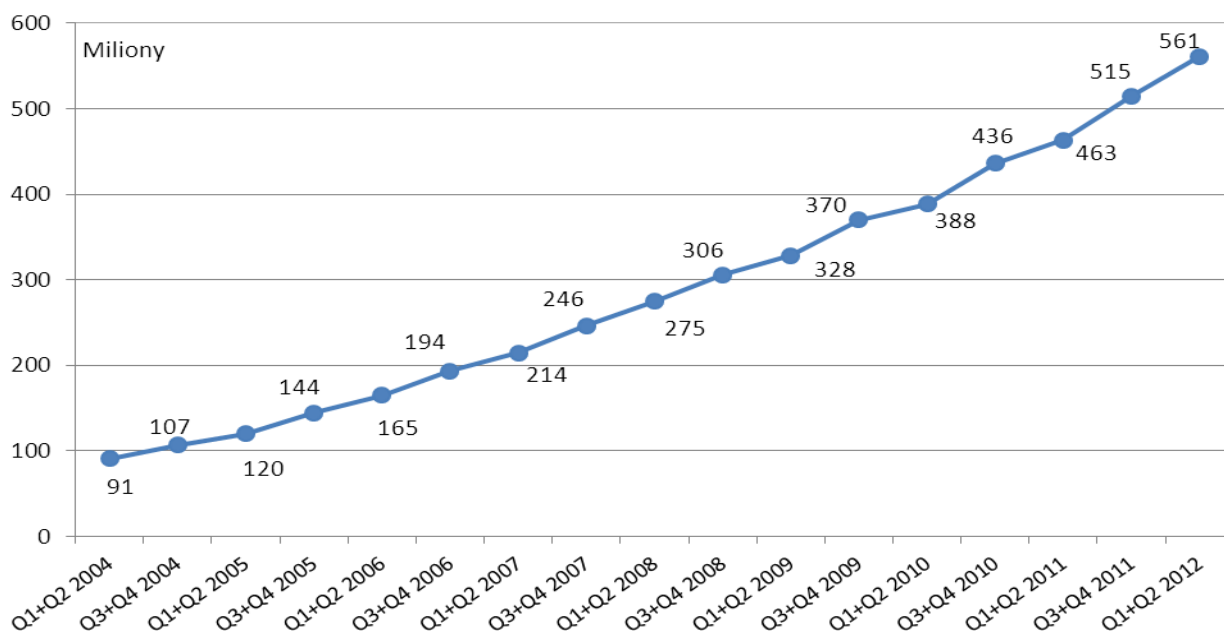
Wykres 16. Liczba terminali POS na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2004 r.

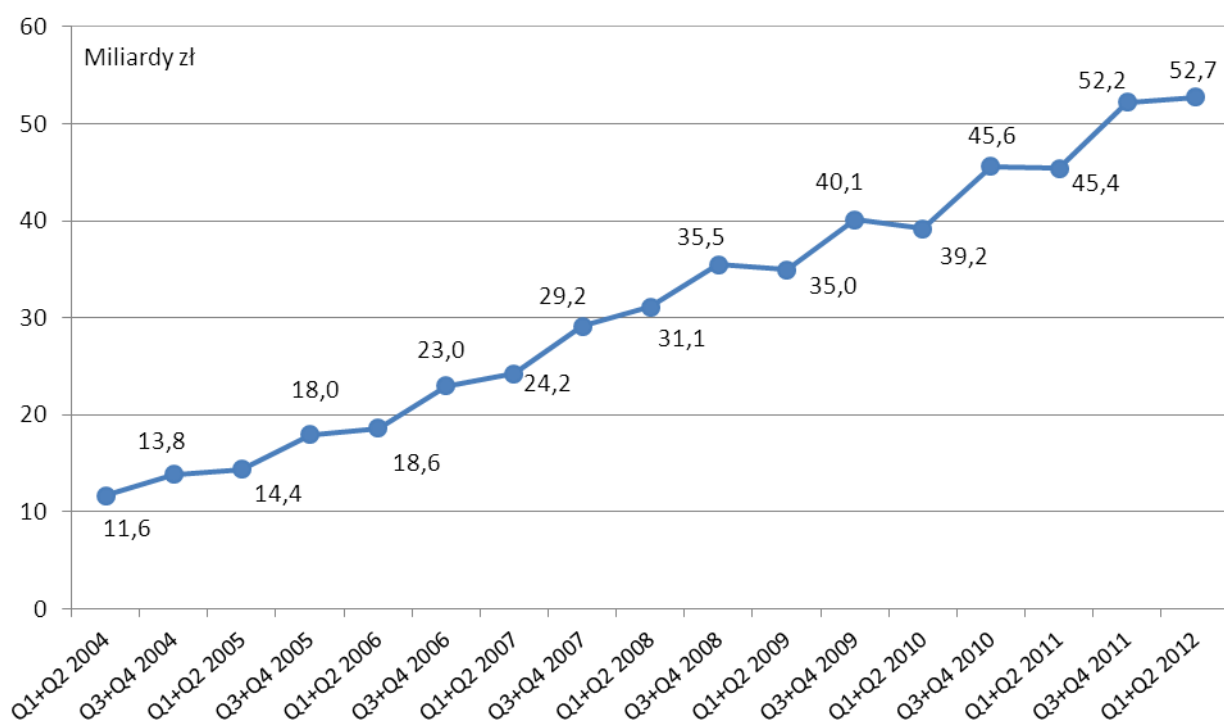
Wraz ze wzrostem liczby dostępnych na rynku terminali POS, a nawet niezależnie od tego wzrostu, zwiększa się liczba transakcji kartowych dokonywanych przy użyciu POSów. I tak, w pierwszym półroczu 2012 roku klienci punktów handlowo-usługowych dokonali 561 mln transakcji z użyciem karty płatniczej, czyli o 46,3 mln transakcji więcej niż w półroczu poprzednim (vide wykres 17). Stanowiło to wzrost na poziomie 9,0%.

Podobnie znaczący wzrost odnotowano w wartości transakcji dokonywanych przy użyciu kart płatniczych w terminalach POS. W pierwszym półroczu 2012 roku dokonano transakcji na łączną kwotę 52,7 mld zł, czyli o 0,5 mld zł więcej niż w poprzednim półroczu (vide wykres 18). Stanowiło to wzrost na poziomie 1,0%.

Wykres 17. Liczba transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2004 r.

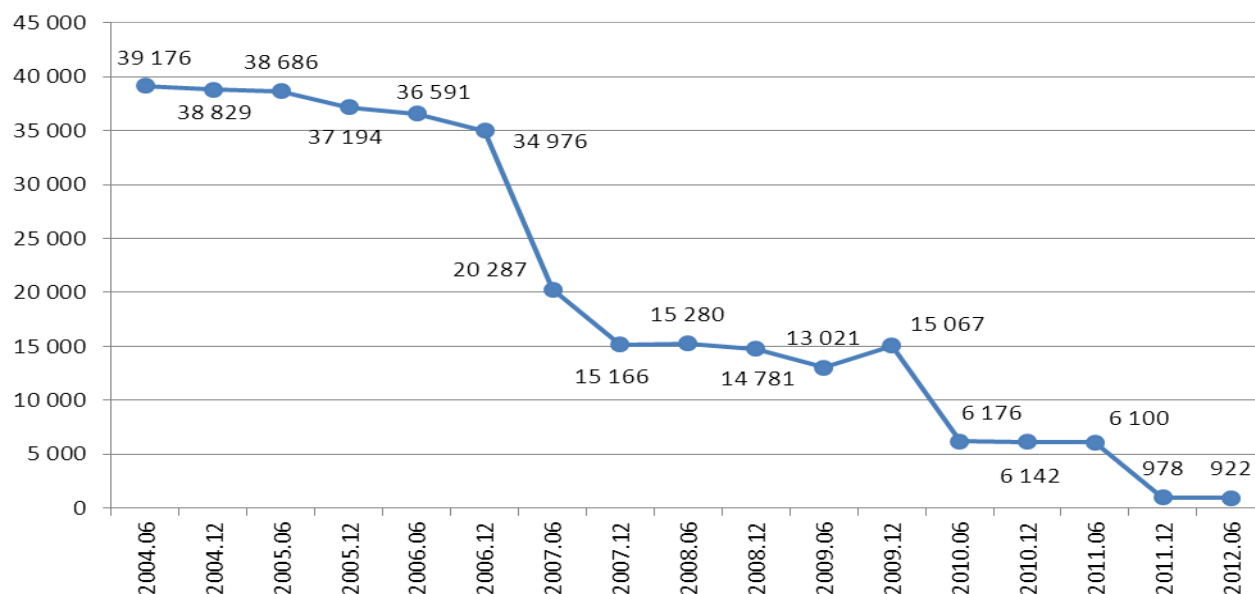
Wykres 18. Wartość transakcji kartowych w terminalach POS w kolejnych półroczach od 2004 r.

Według stanu na koniec czerwca 2012 r. w Polsce było zainstalowanych 922 imprinterów (vide wykres 19), osiągając najniższą od bardzo wielu lat liczbę. W przeciągu ostatniego półrocza liczba imprinterów zmniejszyła się o 5,7%. Udział imprinterów wśród urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze wyniósł zaledwie 0,3%. Przy stale rosnącej liczbie terminali

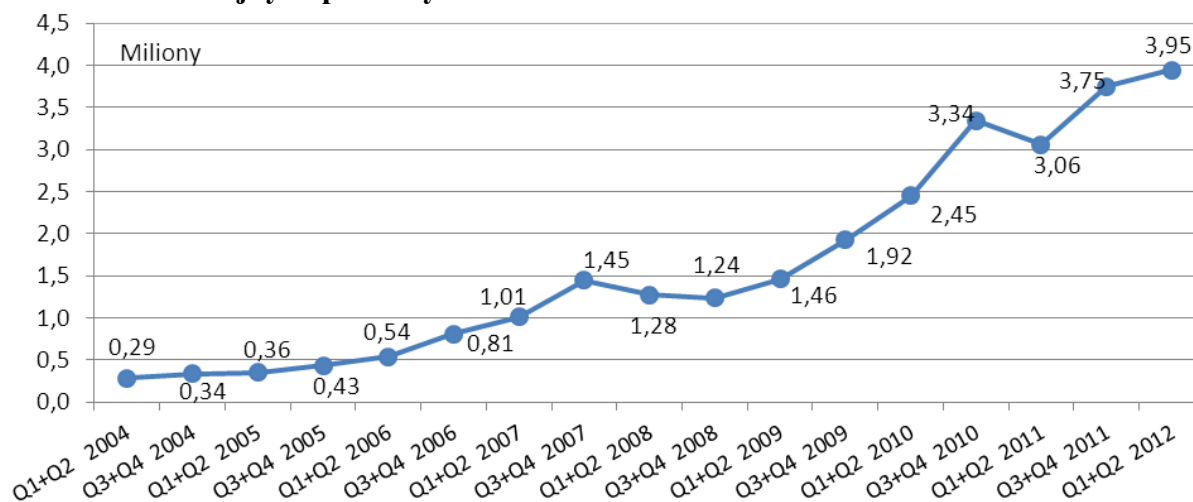
POS udział imprinterów w ogólnej liczbie urządzeń akceptujących elektroniczne instrumenty płatnicze wykazuje tendencję spadkową. Jest to zjawisko jednoznacznie pozytywne, gdyż imprintery, jako urządzenia starszego typu, mniej wygodne w użyciu i stwarzające więcej ryzyk i problemów operacyjnych, a równocześnie niemogące być dostosowane do nowych standardów na rynku kartowym (np. standardu EMV, wymagającego odczytu z chipa zawartego w karcie), są systematycznie zastępowane przez terminale POS reprezentujące nowsze rozwiązania technologiczne.

Wykres 19. Liczba imprinterów na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od czerwca 2004 r.

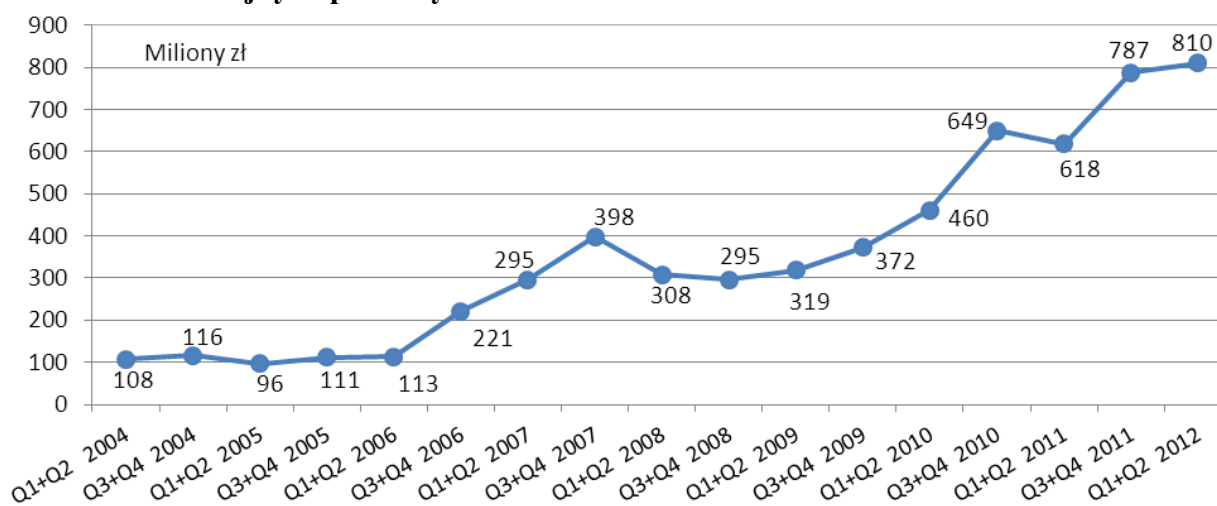

Klient może dokonać płatności przy użyciu karty płatniczej w placówkach handlowo-usługowych, o ile te są wyposażone w terminale POS bądź imprintery. Możliwość płacenia kartą oferują także sklepy internetowe. Najbardziej dynamicznie rośnie liczba punktów oferujących sprzedaż w internecie. Ta forma sprzedaży przyczynia się do upowszechnienia realizacji płatności z wykorzystaniem karty płatniczej. Na koniec czerwca 2012 r. liczba punktów sprzedaży w internecie obsługiwanych przez agentów rozliczeniowych wynosiła 7.140. Na przestrzeni sześciu miesięcy liczba ta wzrosła o 1.531, co stanowi wzrost na poziomie 27,3%. Rośnie także liczba i wartość transakcji przeprowadzanych w internecie. I tak w przeciągu I półrocza 2012 r. rozliczono 3,9 mln transakcji na łączną kwotę 810 mln zł. W stosunku do poprzedniego półrocza stanowiło to odpowiednio wzrost w liczbie transakcji o 5,2% oraz wzrost w wartości transakcji o 2,8%. Rosnącą liczbę transakcji w sklepach internetowych przedstawia wykres 20, zaś wartość wykres 21.

Wykres 20. Liczba transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2004 r.

Wykres 21. Wartość transakcji sprzedaży w internecie na rynku polskim na koniec kolejnych półroczy od 2004 r.

3.4. Punkty cash back

Systematycznie wzrasta zainteresowanie usługą cash back, która umożliwia posiadaczom kart wypłatę gotówki w ponad 30 tys. punktów handlowych przy okazji płacenia za zakupy kartą. W I półroczu 2012 r. dokonano 1,26 mln transakcji cash back o łącznej wartości 143,9 mln zł, co oznacza w stosunku do II półrocza 2011 r. odpowiednio wzrost liczby transakcji o 38,8% oraz wzrost wartości transakcji o 37%. Pomimo odnotowanego bardzo dynamicznego wzrostu w I półroczu 2012 r., liczba transakcji cash back stanowi jedynie 0,34% liczby transakcji wypłaty gotówki w bankomatach (których było 369,3 mln).

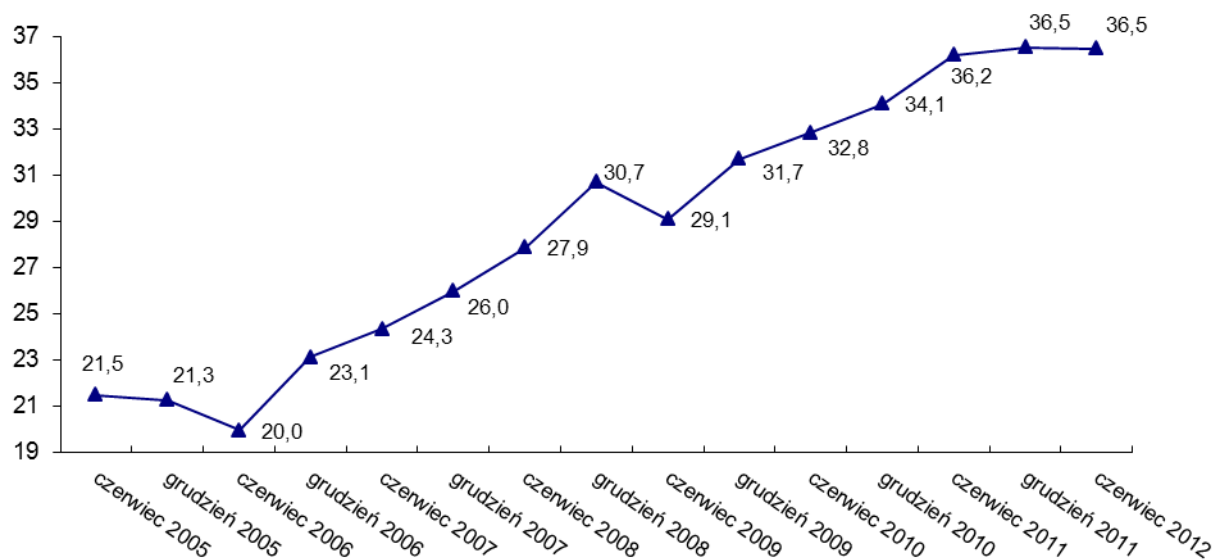
W I półroczu 2012 r. wartość pojedynczej transakcji cash back dokonywanej przy użyciu karty wynosiła średnio 115 zł, czyli o 1 zł mniej niż w poprzednim półroczu.

4. RACHUNKI BANKOWE I BEZGOTÓWKOWE INSTRUMENTY PŁATNICZE

4.1. Rachunki bankowe

Posiadanie rachunku bankowego jest konieczne dla korzystania z bankowych instrumentów obrotu bezgotówkowego, dlatego jednym z podstawowych mierników rozwoju obrotu bezgotówkowego jest liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych oraz liczba transakcji bezgotówkowych przypadających średnio na jeden taki rachunek. Liczbę rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych (bez książeczek oszczędnościowych) od 2005 r., wg danych gromadzonych przez Narodowy Bank Polski, przedstawia wykres 22.

Wykres 22. Liczba rachunków bankowych *a vista* osób fizycznych (w mln) w okresie czerwiec 2005 r. – czerwiec 2012 r.

Na powyższym wykresie można zaobserwować stopniowy wzrost liczby rachunków bankowych od roku 2005. Jednakże od II połowy 2011 r. nastąpiło wyhamowanie dynamiki powstawania nowych rachunków bankowych. Natomiast w pierwszym półroczu 2012 r. zaobserwowano niewielki spadek ich liczby (o 44 tys.²). Brak przyrostu liczby rachunków bankowych należy ocenić negatywnie, zarówno z punktu widzenia rozwoju ubankowienia polskiego społeczeństwa, jak również z punktu widzenia ograniczania wykluczenia finansowego.

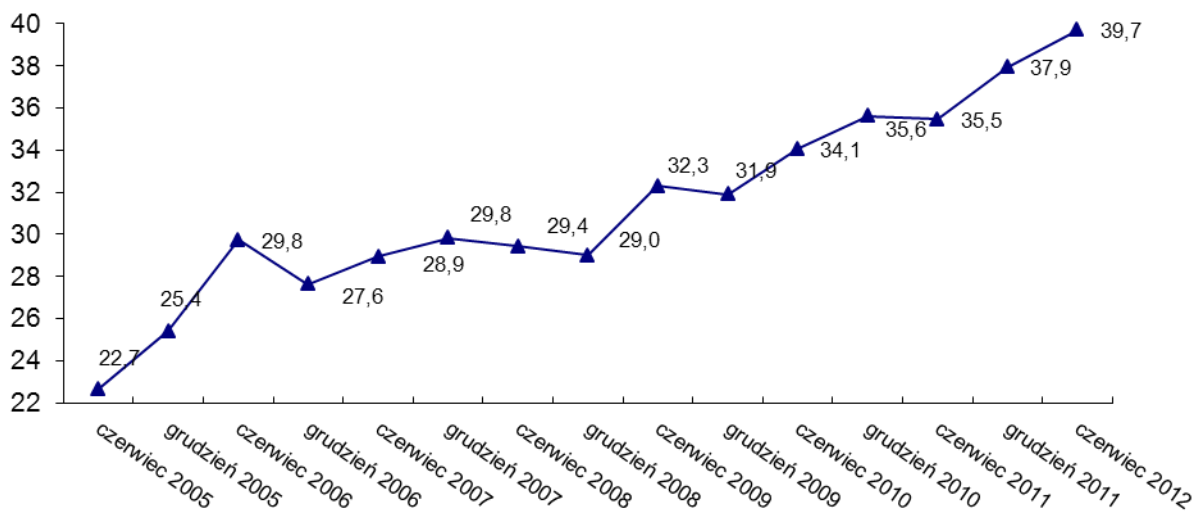
Posiadanie rachunku nie przekłada się automatycznie na aktywne z niego korzystanie. Aby móc w przybliżeniu wskazać, jak wygląda aktywność posiadaczy rachunków *a vista*, należy zatem pokazać liczbę transakcji bezgotówkowych (zrealizowanych za pośrednictwem poleceń

² W grudniu 2011 r. było 36.528.719 rachunków, zaś w czerwcu 2012 r. 36.484.413 rachunków.

przelewu, poleceń zapłaty i kart płatniczych) przeprowadzanych średnio na jednym rachunku bankowym, czyli liczby operacji bezgotówkowych podzielonych przez liczbę rachunków bankowych. Wskaźnik ten jest w rzeczywistości wyższy od faktycznej aktywności posiadacza rachunku, ponieważ z ogólnej liczby przelewów realizowanych zarówno w obrocie międzybankowym, jak i międzyoddziałowym, nie ma możliwości wyodrębnienia płatności osób fizycznych od płatności związanych z obrotem gospodarczym. Niemniej jednak takie ujęcie jest przydatne do pokazania obrazu aktywności przeciętnego posiadacza rachunku bankowego i dostarcza kolejnych danych niezbędnych do bardziej precyzyjnego określenia stanu obrotu bezgotówkowego w Polsce.

W okresie od czerwca 2005 r. do czerwca 2012 r. liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych na jednym rachunku bankowym w ciągu danego półrocza została przedstawiona na wykresie nr 23.

Wykres 23. Średnia liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym w okresie czerwiec 2005- czerwiec 2012

W I połowie 2012 r., w porównaniu do II półrocza 2011 r., prezentowany wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym wzrósł do poziomu 39,7 transakcji (w II półroczu 2011 r. było to 37,9 transakcji). Zatem utrzymaniu się na tym samym poziomie co w zeszłym półroczu wskaźnika liczby rachunków bankowych (vide wykres 22), towarzyszył widoczny wzrost średniej aktywności w przeliczeniu na 1 rachunek. Należy zatem wnioskować, że przeciętna aktywność posiadaczy rachunków w I połowie 2012 r. była wyższa, w porównaniu do aktywności zaobserwowanej w II półroczu 2011 r.

4.2. Bezgotówkowe instrumenty płatnicze

Transakcje bezgotówkowe obejmują transakcje dokonywane przy użyciu polecenia przelewu, polecenia zapłaty, kart płatniczych i innych bezgotówkowych instrumentów płatniczych.

Liczbę transakcji bezgotówkowych w latach 2005-2012 przedstawia tabela nr 11.

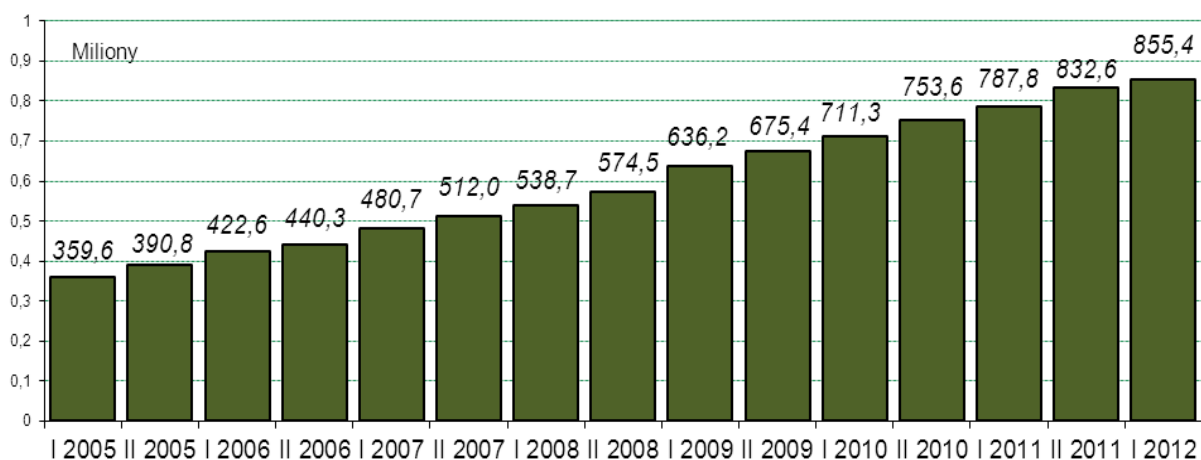
Tabela 11. Liczba transakcji bezgotówkowych w Polsce w latach 2005 – 2012

Okres	Przelewy		Czeki		Karty płatnicze		Polecenie zapłaty		RAZEM liczba trans. (tys)
	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)	%	liczba trans. (tys)	%	
I 2005	359 555	73,88	163	0,034	121 490	24,96	5 439	1,12	486 648
II 2005	390 783	72,32	144	0,027	142 987	26,46	6 434	1,19	540 348
2005	750 338	73,06	308	0,030	264 477	25,75	11 873	1,16	1 026 996
I 2006	422 611	71,18	106	0,018	163 721	27,58	7 290	1,23	593 728
II 2006	440 292	68,93	90	0,014	190 185	29,78	8 156	1,28	638 722
2006	862 903	70,02	196	0,016	353 906	28,72	15 446	1,25	1 232 451
I 2007	480 728	68,29	71	0,010	213 871	30,38	9 245	1,31	703 914
II 2007	512 036	66,49	68	0,009	247 901	32,19	10 048	1,30	770 052
2007	992 764	67,35	139	0,009	461 772	31,33	19 292	1,31	1 473 967
I 2008	538 694	65,65	71	0,009	271 539	33,09	10 270	1,25	820 574
II 2008	574 531	64,49	120	0,014	305 134	34,25	11 035	1,24	890 821
2008	1 113 224	65,05	191	0,011	576 673	33,70	21 306	1,24	1 711 395
I 2009	636 191	65,04	111	0,011	330 726	33,81	11 149	1,14	978 178
II 2009	675 402	63,71	116	0,011	373 201	35,20	11 373	1,07	1 060 091
2009	1 311 593	64,35	227	0,011	703 927	34,54	22 522	1,10	2 038 269
I 2010	711 269	63,59	101	0,009	395 995	35,40	11 203	1,00	1 118 567
II 2010	753 607	62,11	100	0,008	448 239	36,94	11 390	0,94	1 213 337
2010	1 464 876	62,82	201	0,009	844 234	36,20	22 593	0,97	2 331 904
I 2011	787 707	61,35	53	0,004	484 669	37,75	11 547	0,90	1 283 976
II 2011	832 640	60,09	55	0,004	541 330	39,06	11 736	0,85	1 385 760
2011	1 620 347	60,69	108	0,004	1 025 999	38,43	23 283	0,87	2 669 737
I 2012	855 392	59,12	51	0,004	579 850	40,07	11 633	0,80	1 446 926

4.2.1. Polecenie przelewu

Polecenie przelewu jest najczęściej wykorzystywanym przez posiadaczy rachunków bankowych instrumentem płatności bezgotówkowych w Polsce. Ilościowo stanowi 59,1% wszystkich transakcji bezgotówkowych. Liczba oraz wartość tego rodzaju transakcji systematycznie rośnie. W I półroczu 2012 r. liczba transakcji przy użyciu polecenia przelewu wyniosła 855,4 mln, co stanowi wzrost o 2,7% w stosunku do II półroczu 2011 r., co przedstawia wykres 24.

Wykres 24. Liczba poleceń przelewu w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r. zrealizowanych w systemie ELIXIR oraz w ramach rozrachunków międzyoddziałowych

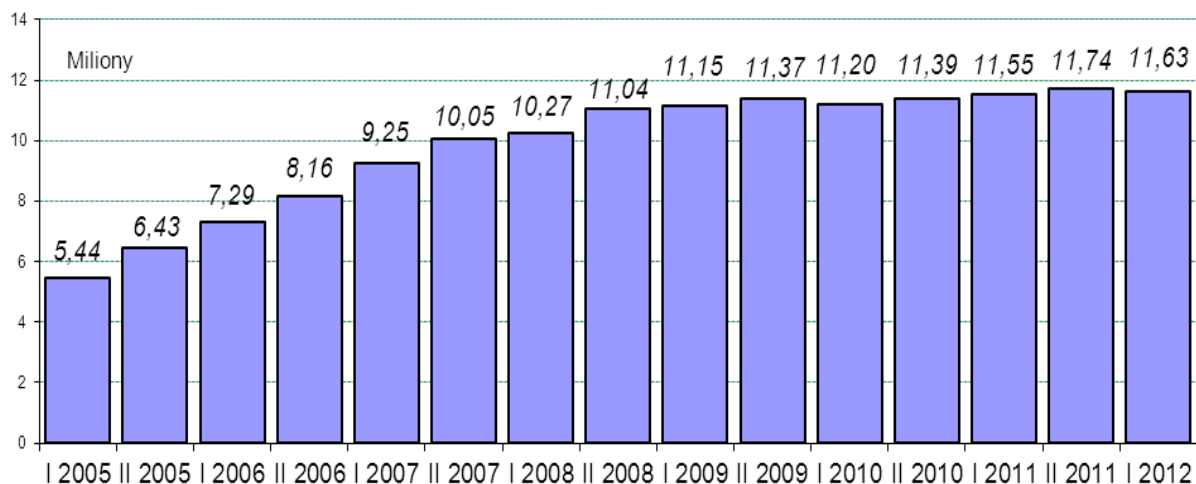
4.2.2. Polecenie zapłaty

Polecenie zapłaty jest formą rozliczeń pieniężnych używaną do regulowania tzw. płatności masowych, czyli opłat za rachunki typu energia elektryczna, gaz, czynsz, telefon czy abonament telewizyjny.

Polecenie zapłaty polega na udzieleniu upoważnienia wierzycielowi do obciążania rachunku bankowego dłużnika kwotą zobowiązania wynikającą z rachunku wystawionego przez wierzyciela.

W I półroczu 2012 r. liczba transakcji poleceniem zapłaty w Polsce wyniosła 11,6 mln szt. i była niższa o 0,9% w stosunku do II półrocza 2011 r. (wykres 25). Należy jednak zauważyć, że polecenie zapłaty stanowi jedynie 0,8% liczby wszystkich transakcji bezgotówkowych. Jedną z głównych przyczyn małej popularności polecenia zapłaty i niskiego poziomu wykorzystania tego instrumentu wydaje się niechęć Polaków do bezwarunkowego i terminowego obciążania swojego rachunku przez osoby trzecie oraz skomplikowana procedura ustanawiania polecenia zapłaty, co w efekcie ma wpływ na klientów, którzy obawiają się upoważnić wierzyciela do obciążania rachunku bankowego. Inną przyczyną jest przyzwyczajenie konsumentów do płacenia rachunków gotówkowo w banku, na poczcie lub w innym miejscu, np. w kasie wierzyciela lub w punkcie przyjmującym wpłaty na rachunki bankowe, jak również brak zachęt dla klientów do korzystania z tej formy rozliczeń i właściwej kampanii promocyjnej.

Wykres 25. Liczba poleceń zapłaty w Polsce realizowanych w okresach półrocznych od I półrocza 2005 r.

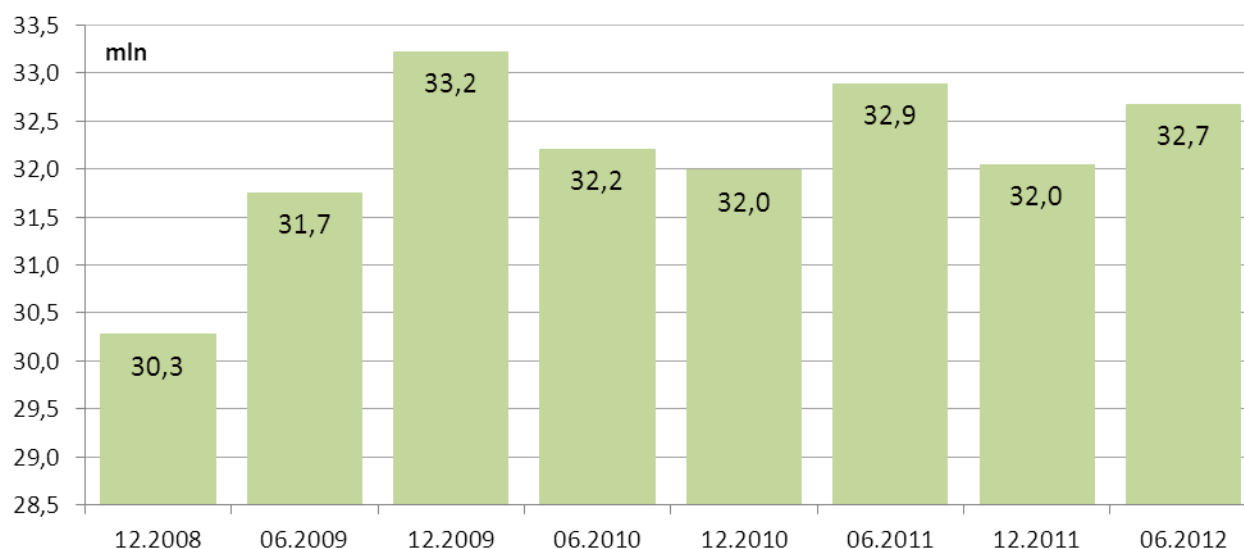
4.2.3. Karty płatnicze

NBP analizuje dane statystyczne dotyczące rynku kart płatniczych zbierane zarówno od wydawców kart płatniczych, jak i od agentów rozliczeniowych. Dane te zbierane są na podstawie obowiązujących przepisów ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych oraz odpowiednich rozporządzeń wykonawczych do tej ustawy.

W I półroczu 2012 r. na rynku kart płatniczych zaszły następujące zmiany:

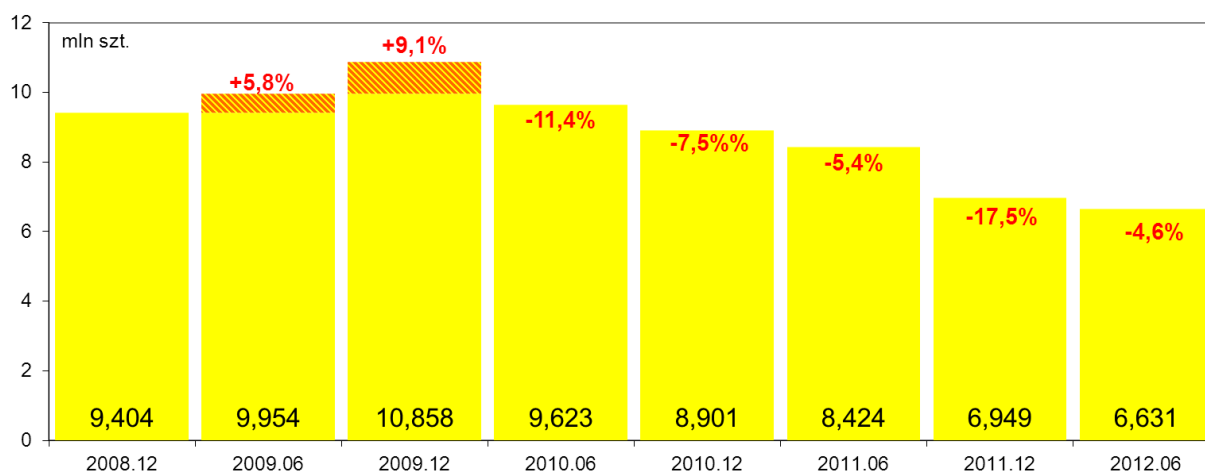
1) nastąpił wzrost liczby wydanych kart płatniczych, gdyż wg stanu na koniec czerwca 2012 r. było ich w Polsce 32,7 mln, tj. o 629 tys. kart więcej niż na koniec grudnia 2011 r. Oznacza to, że w ciągu półrocza liczba kart wzrosła o 2,0% - przedstawia to wykres 26. Do wzrostu liczby kart przyczynił się wzrost liczby kart debetowych na poziomie 3,9% przy równoczesnym spadku liczby kart kredytowych na poziomie 4,6%.

Wykres 26. Liczba kart płatniczych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

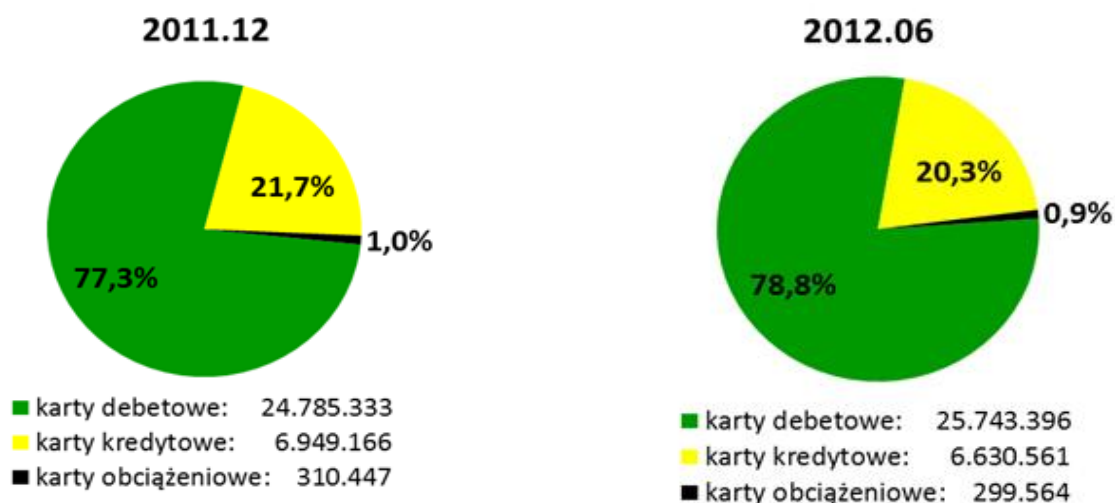
2) utrzymywała się tendencja spadkowa dotycząca liczby kart kredytowych, gdyż na koniec I półrocza 2012 r. było ich mniej o 319 tys. sztuk, czyli o 4,6% w porównaniu do grudnia 2011 r. Tendencję spadkową obserwujemy od początku 2010 r., gdy zmianie uległa polityka banków w zakresie sprzedaży kart kredytowych polegająca na zaostrzeniu kryteriów ich przyznawania. W tym okresie tj. od 2010 roku, liczba kart kredytowych zmniejszyła się z 10,9 mln szt. do 6,6 mln szt., czyli z rynku ubyło łącznie 4,3 mln kart kredytowych. Liczbę kart kredytowych na rynku polskim na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r. przedstawia wykres 27.

Wykres 27. Liczba kart kredytowych w Polsce na koniec kolejnych okresów półrocznych od grudnia 2008 r.

Fakt ten w sposób istotny wpływa na zmianę struktury kart płatniczych obecnych na rynku polskim. Na koniec czerwca 2012 r. udział kart debetowych wynosił 78,8% czyli w przeciągu ostatnich sześciu miesięcy wzrósł o 1,4 punktu procentowego. Równocześnie na koniec czerwca br. udział kart kredytowych wynosił 20,3%, co oznacza, że zmniejszył się o 1,4%. Strukturę kart płatniczych na koniec czerwca 2012 r. oraz grudnia 2011 r. przedstawia wykres 28. Różnica jest jeszcze bardziej wyraźna, gdy dokonuje się porównania sytuacji z grudniem 2009 r., tj. z początkiem okresu wprowadzania zmienionej polityki banków wobec wydawania kart kredytowych. Na przestrzeni dwóch i pół roku udział kart kredytowych zmalał o 12,4% z poziomu 32,7% (grudzień 2009 r.) do poziomu 20,3% (czerwiec 2012 r.). Natomiast udział kart debetowych zwiększył się o 12,6% z poziomu 66,2% (grudzień 2009 r.) do poziomu 78,8% (czerwiec 2012 r.).

Wykres 28. Struktura wydanych kart w podziale na karty debetowe, kredytowe i obciążeniowe na koniec grudnia 2011 r. oraz czerwca 2012 r.

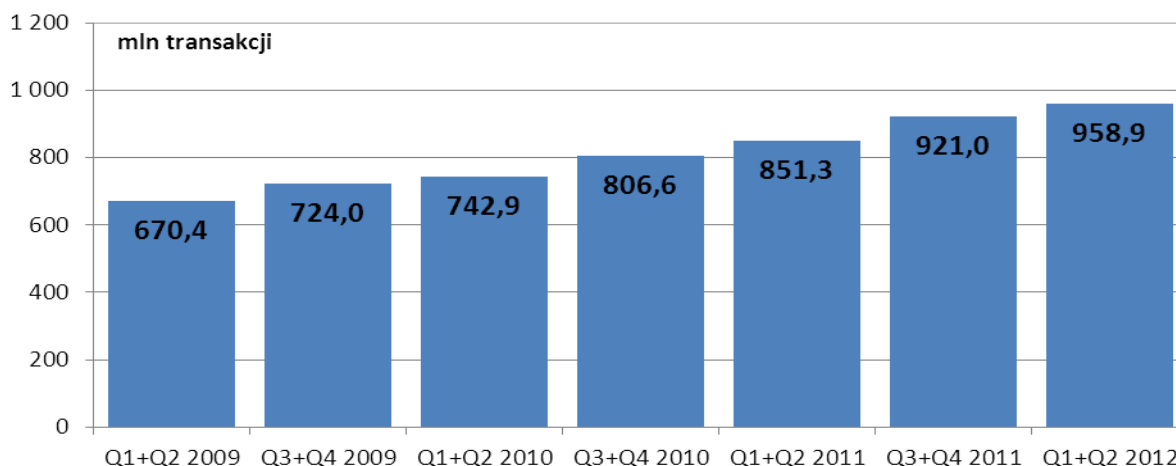

3) na rynku dominują karty hybrydowe oparte na standardzie EMV, które oprócz paska magnetycznego wyposażone są również w mikroprocesor. Na koniec czerwca 2012 r. stanowiły one 80,1%, gdy w grudniu 2011 r. ich udział wynosił 73,3%. Oznacza to wzrost o 6,8%. Wzrost kart płatniczych wyposażonych w mikroprocesor wynika z dostosowywania rynku polskiego do określonego w ramach programu SEPA standardu EMV, co ma na celu zwiększenie bezpieczeństwa transakcji kartowych.

Drugą pod względem liczebności kategorią kart obecnych na polskim rynku są karty oparte wyłącznie o technologię paska magnetycznego. Ich udział na koniec czerwca 2012 r. wynosił 19,5%. Liczba kart opartych na technologii paska magnetycznego systematycznie zmniejsza się, a ich udział w rynku spadł przez ostatni rok z poziomu 38,6% do 19,5%.

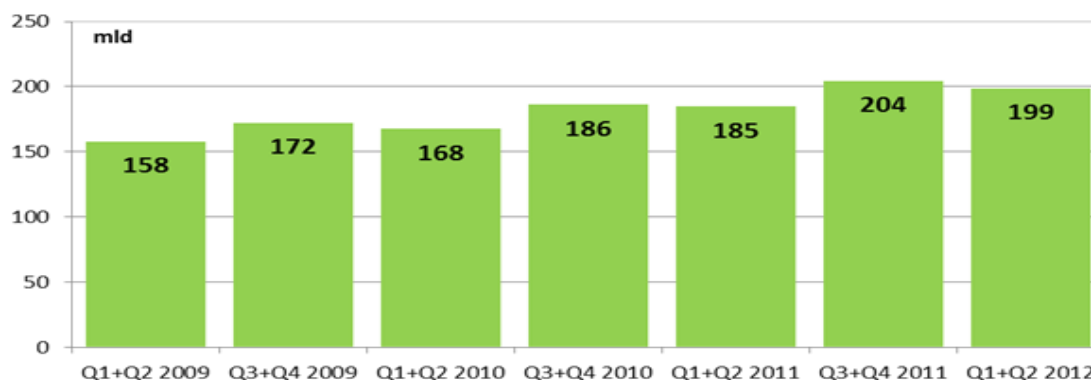
4) wzrosła liczba wszystkich transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych). W I półroczu 2012 r. kartami zrealizowano 958,9 mln transakcji, co w stosunku do ubiegłego półrocza oznacza wzrost o 4%. Natomiast porównując liczbę przeprowadzonych transakcji w I półroczu 2012 r. do liczby transakcji w analogicznych okresach w roku 2011 i 2010, obserwujemy wzrost odpowiednio o 13% i 29%. Wzrost liczby transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2009 roku przedstawia wykres 29.

Wykres 29. Liczba transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2009 r.

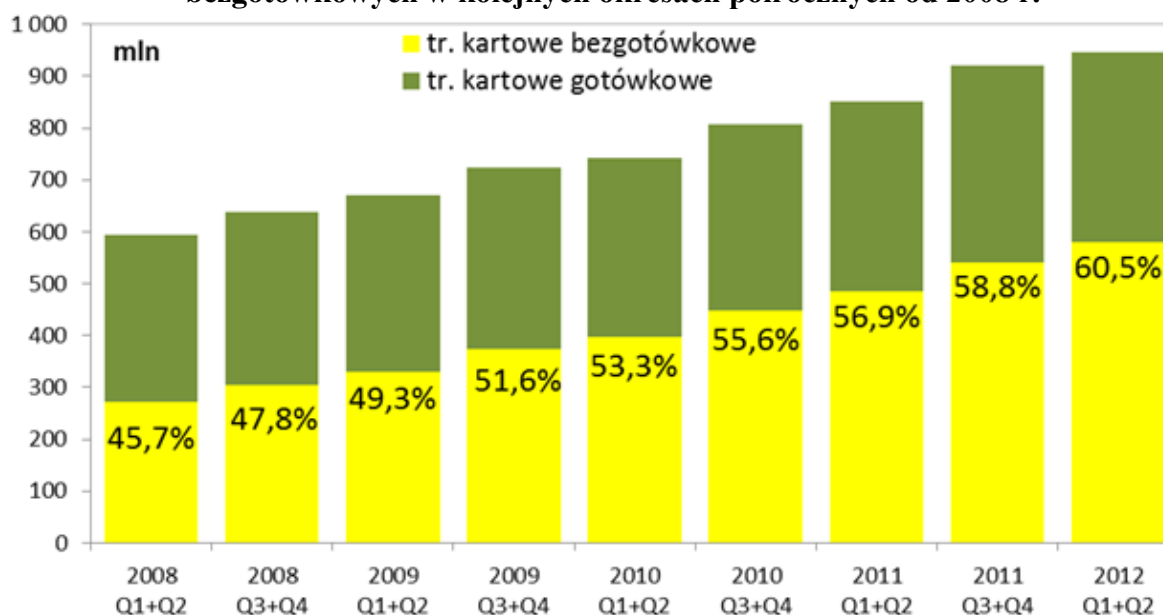
W I półroczu 2012 r. odnotowano spadek wartości transakcji przeprowadzonych przy użyciu kart. Wartość transakcji wyniosła 198,7 mld złotych, co w stosunku do ubiegłego półrocza oznacza spadek o 2,8%. Natomiast porównując wartość przeprowadzonych transakcji w I półroczu 2012 r. do wartości transakcji w analogicznych okresach w roku 2011 i 2010, obserwujemy wzrost odpowiednio o 7,6% i 18,5%. Wzrost wartości transakcji przeprowadzanych w Polsce przy użyciu kart na przestrzeni kolejnych półroczy od 2009 roku przedstawia wykres nr 30.

Wykres 30. Wartość transakcji dokonywanych kartami w kolejnych półroczach od 2009 r.

5) W I półroczu 2012 r. wzrastała liczba i wartość bezgotówkowych transakcji kartowych. Liczba transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w I półroczu 2012 r. przy użyciu kart wyniosła 579,9 mln. Oznacza to wzrost liczby transakcji bezgotówkowych w stosunku do II półrocza 2011 r. o 38,5 mln transakcji, tj. o 7,1%. Udział transakcji bezgotówkowych w ogólnej liczbie transakcji dokonanych kartami płatniczymi wynosił 60,5%. Na przestrzeni ostatnich lat udział ten systematycznie zwiększał się. W poprzednim półroczu wskaźnik ten wynosił 58,8%, a w analogicznym okresie roku ubiegłego 56,9%, co przedstawia wykres 31.

Wykres 31. Liczba transakcji kartami z wyszczególnieniem udziału transakcji bezgotówkowych w kolejnych okresach półrocznych od 2008 r.

Wartość transakcji bezgotówkowych przeprowadzonych w I półroczu 2012 r. przy użyciu kart wyniosła 57,1 mld zł, czyli była o 688 mln zł większa niż w II półroczu 2011 r. (co stanowi wzrost o 1,2%). Udział wartości transakcji bezgotówkowych w ogólnej wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi wynosi 28,8% (w II półroczu 2011 r. udział wynosił 27,6%). W I półroczu 2012 r. średnia wartość pojedynczej transakcji bezgotówkowej wyniosła 98 zł, gdy pięć lat wcześniej wynosiła 117 zł. Wynika to z coraz powszechniejszych zmian w zachowaniu posiadaczy kart, którzy coraz częściej płacą kartami za codzienne zakupy, nawet za niewielkie wydatki.

4.2.4. Innowacyjne instrumenty płatnicze

W ostatnich latach w Polsce pojawiło się wiele innowacyjnych instrumentów oraz usług płatniczych, które zostaną poniżej krótko opisane.

Karty zbliżeniowe (bezstykowe)

Rozwiązaniem, które ma szansę zastąpić w dużym stopniu gotówkę w transakcjach niskokwotowych, są karty zbliżeniowe (ang. *contactless*). Technologia zbliżeniowa została wykorzystana przez międzynarodowe organizacje płatnicze, przy czym w ramach MasterCard funkcjonuje pod marką PayPass, a w ramach VISA pod marką payWave.

Karta zbliżeniowa wyposażona jest w umieszczony wewnątrz karty mikroprocesor wraz z anteną, umożliwiającą komunikację radiową z terminalem. W celu dokonania płatności klient zbliża kartę do specjalnego czytnika, bez konieczności podawania karty sprzedawcy i umieszczania jej w czytniku kart mikroprocesorowych bądź przeciągnięcia jej przez czytnik kart z paskiem magnetycznym. Główną zaletą kart zbliżeniowych jest wprowadzona przez organizacje kartowe zasada, że transakcje poniżej określonej kwoty (w Polsce 50 zł, w strefie euro 20 EUR) nie są potwierdzane kodem PIN lub podpisem, co znacznie skraca czas ich realizacji. Karty te zyskują na rynku polskim coraz większą popularność. Na koniec czerwca 2012 r. było w obiegu 11,5 mln kart z funkcją zbliżeniową oraz 77 tys. terminali obsługujących takie karty.

Płatności mobilne

Płatności z wykorzystaniem telefonów komórkowych znajdują się w Polsce we wstępnej fazie rozwoju. Telefony komórkowe oferują możliwość płacenia za nabywane towary i usługi na zasadach podobnych jak korzystanie z kart płatniczych. Płatność można zrealizować w sklepach internetowych, jak również w tradycyjnych punktach sprzedaży. Płatności mobilne zbliżeniowe odnoszą się do rozwiązań bazujących na technologii komunikacji krótkiego zasięgu (NFC, ang. Near Field Communication). Na rynku polskim kilka banków przeprowadza pilotaże tego rozwiązania, przy czym należy zauważyć, że obecnie dostępnych jest niewiele modeli telefonów komórkowych obsługujących tą technologię. Aplikacja płatnicza jest umieszczona zazwyczaj na karcie SIM. W celu dokonania płatności niskokwotowych należy uruchomić aplikację płatniczą i zbliżyć telefon do specjalnego czytnika (czytnika kart zbliżeniowych). Płatności mobilne zdalne umożliwiają dokonywanie transakcji bez względu na miejsce przebywania użytkownika.

W Polsce jako pierwsza płatności mobilne zdalne uruchomiła spółka mPay S.A., należąca do grupy kapitałowej ATM S.A. System ten bazuje na portmonetce elektronicznej, wymagającej wcześniejszego zasilenia środkami pieniężnymi przez użytkownika, oraz mechanizmie USSD, umożliwiającym bezpośrednią komunikację pomiędzy telefonem komórkowym a poszczególnymi elementami sieci komórkowych. Użytkownicy mPay mogą np. kupować bilety

na przejazdy komunikacją publiczną w Warszawie, Krakowie czy Białymstoku. W niektórych miejscowościach można w ten sposób zapłacić również za parking lub za towary w wybranych punktach handlowo-usługowych.

Kolejnym systemem płatności mobilnych w Polsce jest system uruchomiony przez SkyCash Poland S.A. System ten umożliwia przy pomocy telefonu komórkowego, który posiada dostęp do Internetu, doładowanie karty pre-paid, opłacenie biletów komunikacji miejskiej, płatności za przejazd taxi, przelewy środków pieniężnych pomiędzy użytkownikami czy wypłatę gotówki z bankomatu.

Ostatnio na rynku polskim pojawiła się usługa MasterCardMobile, w ramach której podmioty takie jak: uPaid, CallPay, Cardmobile należący do spółki mPay, InPost, mobiParking, Skycash oferują m.in. doładowania telefonów komórkowych na kartę pre-paid, płatności za komunikację miejską czy parkowanie. Klient może uruchomić usługę poprzez rejestrację swojej karty MasterCard u jednego z ww. usługodawców. Do potwierdzenia transakcji jest wymagany kod CVC, umieszczony na odwrocie zarejestrowanej karty płatniczej. W drugim wariantcie usługa ma być oferowana klientom przez banki, które wdrożyły tą usługę. W takich przypadkach do potwierdzania transakcji będzie wymagany specjalny kod mPin, który klient otrzyma z banku. Nad zdalnymi płatnościami mobilnymi pracuje również organizacja Visa, której oferta powinna być znana wkrótce.

Przelewy natychmiastowe

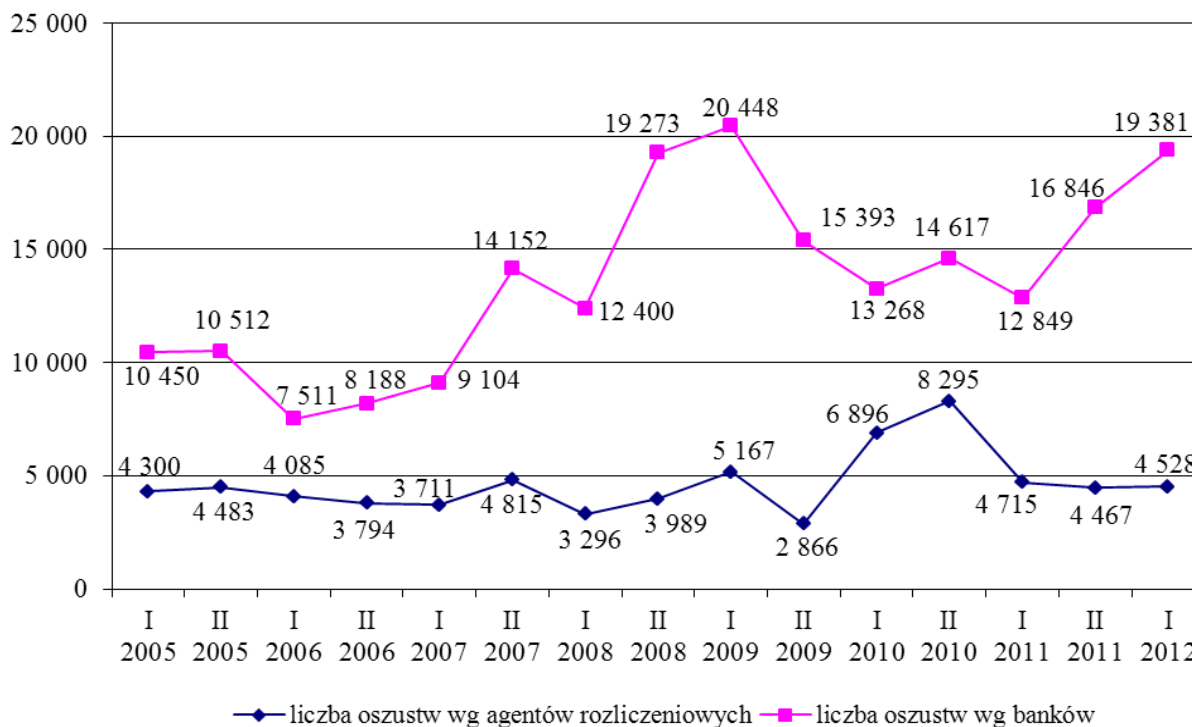
Innowacyjnym rozwiązaniem na rynku polskim jest także usługa przelewów natychmiastowych pod nazwą Express ELIXIR, której operatorem jest KIR. S.A. Usługa ta, która została zaoferowana pierwszym klientom w czerwcu 2012 r., umożliwia dokonanie polecenia przelewu w ciągu kilku sekund (szerzej na temat w rozdziale 1.2.3.).

4.3. Oszustwa dotyczące instrumentów płatniczych

Według danych przekazywanych przez banki, w I półroczu 2012 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 19,4 tys., a ich wartość 10,7 mln zł. W porównaniu do poprzedniego półrocza liczba takich operacji wzrosła o 15%, a wartość spadła o 1%. Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika z kolei, że dokonano 4,5 tys. operacji oszukańczych kartami płatniczymi na kwotę 3,5 mln zł, co oznacza wzrost liczby operacji oszukańczych o 1%, a ich wartości o 28%. Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowiły 0,007% ogólnej wartości transakcji kartami płatniczymi rozliczanych przez agentów. Z uwagi na różny zakres danych dotyczących

oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, od lat występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki, co przedstawia wykres 32.

Wykres 32. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2005 – 2012

Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi wraz z PIN-kodem lub kartami sfałszowanymi oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach.

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych najbardziej niebezpieczne, choć mało liczne, są oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie stwierdzono 374 takie przypadki w porównaniu do 166 w poprzednim półroczu. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z 40.737 zł do 16.008 zł. W I półroczu 2012 r. nie zanotowano transakcji oszukańczych z wykorzystaniem czeków, jak również transakcji oszukańczych dokonanych za pomocą poleceń zapłaty.

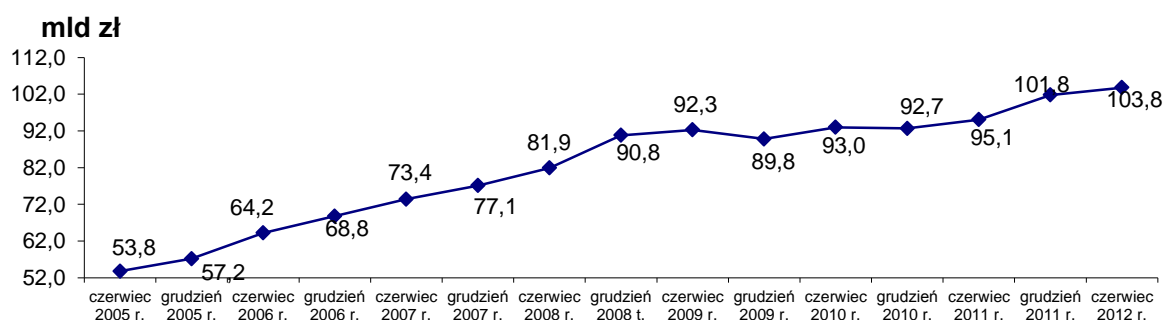
5. PIENIĄDZ BEZGOTÓWKOWY I GOTÓWKOWY

Wielkość pieniądza mierzona jest agregatami pieniężnymi, które odzwierciedlają podaż pieniądza.

Podstawową miarą podaży pieniądza gotówkowego w wąskim ujęciu jest wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu (znajdującego się poza kasami banków). Natomiast jedną z głównych miar pieniądza stanowi agregat pieniądza M1, stanowiący sumę wielkości pieniądza gotówkowego poza kasami banków oraz wielkości środków na rachunkach bieżących osób fizycznych oraz podmiotów gospodarczych. Agregat M1 obejmuje zatem pieniądz całkowicie płynny pod względem transakcyjnym.

W okresie od czerwca 2005 r. do czerwca 2012 r. wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu w ciągu danego półrocza została przedstawiona na wykresie 33.

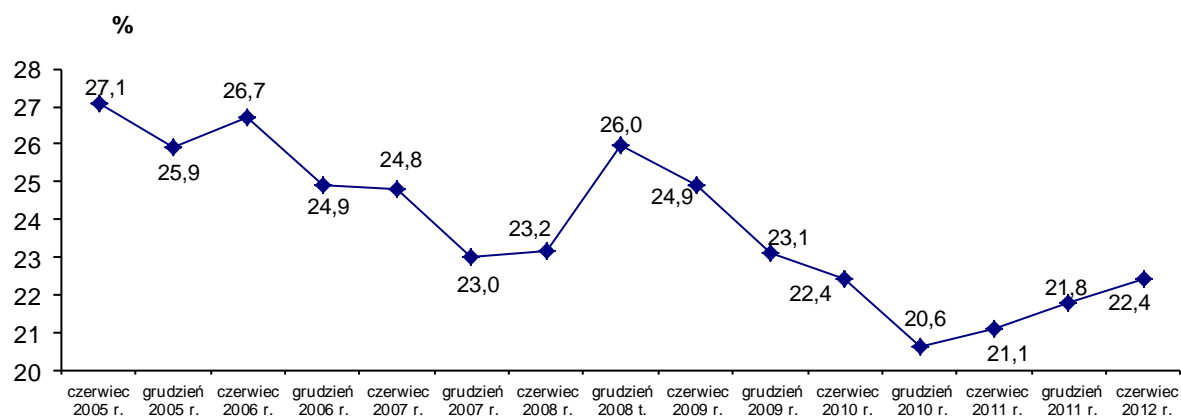
Wykres 33. Wielkość pieniądza gotówkowego w obiegu latach 2005-2012

W I półroczu 2012 r. wielkość gotówki w obiegu wzrosła ze 101,8 mld zł w grudniu 2011 r. do 103,8 mld zł w czerwcu 2012 r. W samym czerwcu 2012 r. gotówka wzrosła o 1,5 mld zł, tj. o 1,47% w stosunku do maja 2012 r. Zwiększenie ilości gotówki w obiegu w czerwcu jest typowym zjawiskiem charakteryzującym się na ogół sezonowym, znacznym przyrostem pieniądza gotówkowego. Zwiększony popyt na tę formę pieniądza związany był z rozpoczynającym się w tym okresie sezonem wakacyjnych wyjazdów urlopowych. Średni miesięczny przyrost gotówki w obiegu w czerwcu w ostatnich pięciu latach wyniósł 1,4%, podczas gdy np. w maju średnia ta wyniosła zaledwie 0,5%.

W I półroczu 2012 r. zwiększenie się ilości gotówki w obiegu wpłynęło również na wzrost jej udziału w M1, co pokazuje poniższy wykres.

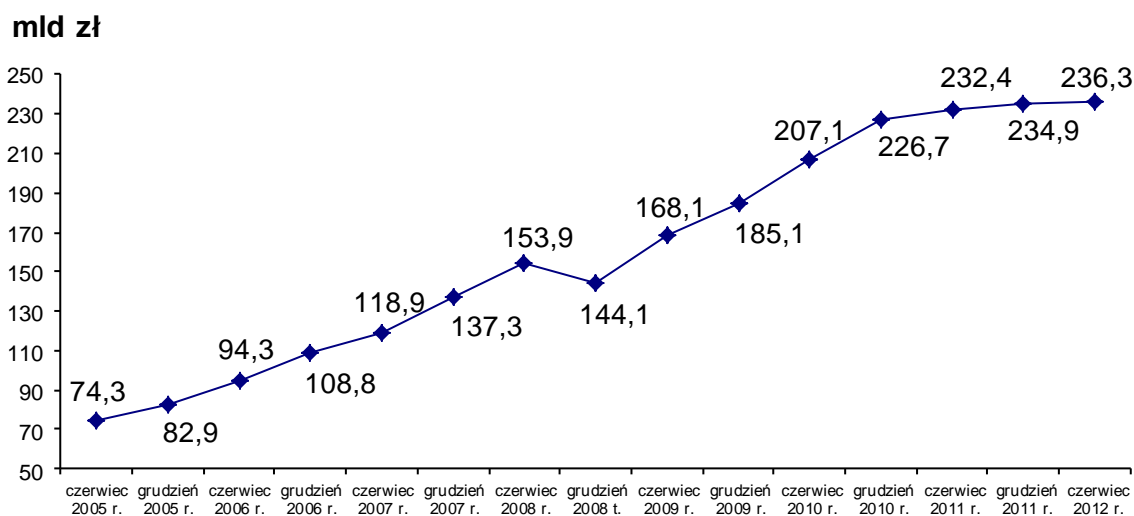
Wykres 34. Udział gotówki w M1 w latach 2005-2012

Jak wynika z danych przedstawionych w formie powyższego wykresu, wskaźnik udziału gotówki w agregacie podaży pieniądza M1 od grudnia 2008 r., w którym to nastąpił gwałtowny wzrost, co, jak się wydaje, należy łączyć ze zjawiskiem kryzysu finansowego i odpowiadającym mu zwiększonym zapotrzebowaniem na pieniądź gotówkowy, do grudnia 2010 r. systematycznie malał. Od tego czasu wskaźnik ten ponownie stopniowo wzrasta. Tendencja ta utrzymała się również w analizowanym okresie, tj. I półroczu 2012 r., w którym nastąpił wzrost udziału gotówki w M1 z 21,8% w grudniu 2011 r. do 22,4% w czerwcu 2012 r.

Z kolei pieniądź bezgotówkowy, mierzony wielkością środków na bankowych rachunkach, płatnych na każde żądanie, kształtował się w omawianym okresie w sposób przedstawiony na wykresie 35.

Wykres 35. Wielkość depozytów na żądanie gospodarstw domowych w latach 2005-2012

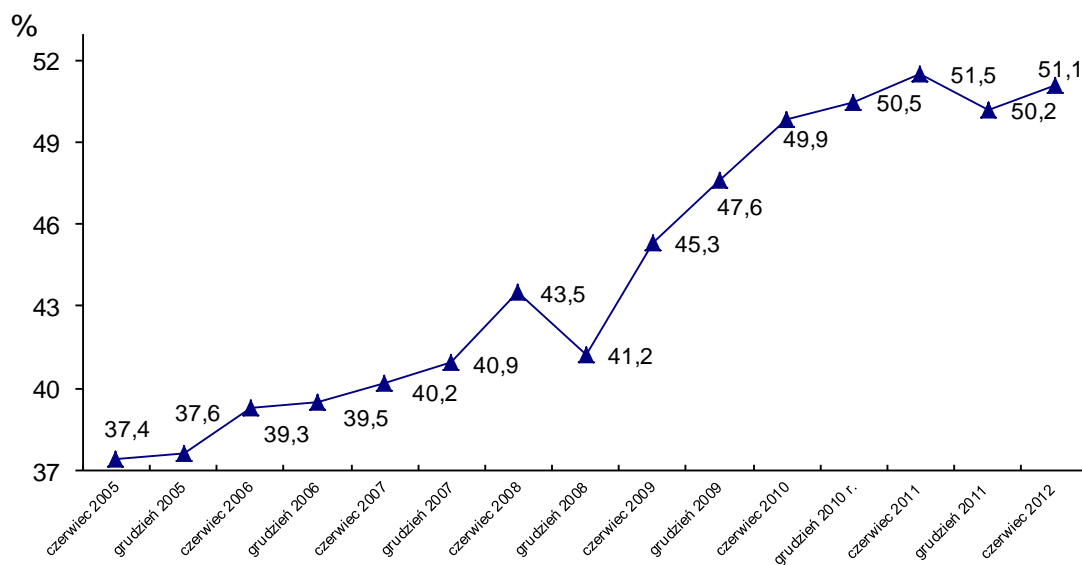

Powyższy wykres wskazuje na utrzymujące się od grudnia 2010 r. zahamowanie wcześniejszej wysokiej dynamiki wzrostu depozytów gospodarstw domowych na żądanie obserwowanej w latach poprzednich. Ilość środków pieniężnych znajdujących się w dyspozycji banków ma wpływ na zakres prowadzonej przez nie akcji kredytowej, co z reguły stanowi istotny czynnik dla inwestycji i wzrostu gospodarczego. Porównanie stanu z grudnia 2011 r. (234,9 mld zł) ze stanem z czerwca 2012 r. (236,3 mld zł) pokazuje wzrost depozytów zaledwie o 1,4 mld zł. Dla porównania, w czerwcu 2010 r. depozyty gospodarstw domowych wzrosły o 22 mld zł w stosunku do grudnia 2009 r.

Jednym ze wskaźników wielkości obrotu bezgotówkowego w Polsce jest udział depozytów gospodarstw domowych na żądanie w agregacie podaży M1, który obejmuje pieniądź gotówkowy oraz depozyty *a vista* osób fizycznych i przedsiębiorstw.

W omawianym okresie wskaźnik ten przedstawiał się następująco:

Wykres 36. Udział depozytów gospodarstw domowych w M1

Wskaźnik wielkości udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, po lekkim załamaniu krzywej w grudniu 2011 r., zwiększył w czerwcu 2012 r. wrócił na krzywą wzrostu do poziomu 51,1%.

Generalnie można stwierdzić, że wykres ten przedstawia pozytywne zjawisko praktycznie ciągłego, poza dwoma spadkami (grudzień 2008 r. i grudzień 2011 r.), wzrostu udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie M1.

6. DZIAŁANIA W ZAKRESIE POLITYKI I ROZWOJU SYSTEMU PŁATNICZEGO

6.1. Zagadnienia prawne

1. Nowelizacja ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. Nr 199, poz. 1175) związana z implementacją do prawa polskiego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/110/WE z dnia 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ostrożnościowego nad ich działalnością, zmieniającej dyrektywę 2005/60/WE i 2006/48/WE oraz uchylającej dyrektywę 2000/46/WE (EMD II)

Dyrektywa EMD II weszła w życie z dniem 30 października 2009 r. i powinna zostać wdrożona do polskiego porządku prawnego do dnia 30 kwietnia 2011 r. Głównym celem tej dyrektywy jest likwidacja przeszkód we wchodzeniu na rynek oraz ułatwienie podejmowania i prowadzenia działalności w zakresie emisji pieniądza elektronicznego instytucjom pieniądza elektronicznego. EMD II uchyla dyrektywę 2000/46/WE, której przepisy zostały zaimplementowane w ustawie z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych.

Dyrektywa 2009/110/WE została częściowo transponowana do prawa polskiego poprzez zmianę do ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych, która została dokonana w ustawie z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych i weszła w życie z dniem 24 października 2011 r. Jednak w celu doporowadzenia do pełnej implementacji ww. dyrektywy, w styczniu 2012 r. Ministerstwo Finansów skierowało projekt ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw do uzgodnień międzyresortowych oraz konsultacji społecznych. Mając na uwadze fakt, iż dyrektywa 2009/110/WE została zaprojektowana jako akt komplementarny w stosunku do dyrektywy 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego³, ww. projekt nowelizacji ustawy o usługach płatniczych zakłada uchylenie obecnie obowiązującej ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych i umieszczenie całości zagadnień poruszanych przez dyrektywę 2009/110/WE w ustawie o usługach płatniczych, przy jednoczesnym przeniesieniu wybranych przepisów z ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych do ustawy o usługach płatniczych.

W celu uzgodnienia treści projektu ww. ustawy, w marcu 2012 r., w Ministerstwie Finansów miały miejsce konferencje uzgodnieniowe z udziałem zainteresowanych stron. W wyniku uzgodnień, w czerwcu 2012 r., Ministerstwo Finansów zaproponowało nowy projekt, który, w wyniku zgłoszenia kolejnych uwag przez zainteresowane strony, został zastąpiony przez projekt

³ Dyrektywa 2007/64/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 listopada 2007 r. w sprawie usług płatniczych w ramach rynku wewnętrznego zmieniająca dyrektywy 97/7/WE, 2002/65/WE, 2005/60/WE i 2006/48/WE i uchylająca dyrektywę 97/5/WE (Dz. U. UE L 319 z 5.12.2007, s. 1).

z 12 lipca 2012 r. Projekt ten pomyślnie przeszedł etap opiniowania w Komitecie Spraw Europejskich i obecnie jest przygotowywany do przedstawienia go do prac na Komitecie Stałym Rady Ministrów.

Głównym założeniem projektu ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw jest wprowadzenie regulacji w zakresie wydawania, wykupu i dystrybucji pieniądza elektronicznego oraz tworzenia, organizacji i działalności instytucji pieniądza elektronicznego, a także nadzoru nad tymi podmiotami, czyli implementacja przepisów ww. dyrektywy 2009/110/WE. Regulacje te zmierzają w kierunku liberalizacji przepisów dotyczących pieniądza elektronicznego oraz instytucji pieniądza elektronicznego, tak aby pobudzać ich powstawanie i rozwój. Zmniejszone będą wymogi dotyczące formy prowadzenia działalności w charakterze instytucji pieniądza elektronicznego oraz wymogi kapitałowe odnoszące się do tych podmiotów⁴. Wyraźnie określono, że instytucja pieniądza elektronicznego może prowadzić każdą działalność, która nie musi być powiązana z wydawaniem, przechowywaniem lub wykupem pieniądza elektronicznego.

Jednocześnie z wprowadzeniem zmian mających na celu implementację dyrektywy 2009/110/WE, zdecydowano się również na zmiany, które nie wynikają bezpośrednio z tej dyrektywy, zaś ich celem jest dalszy proces skupiania regulacji dotyczących rynku usług płatniczych w jednym akcie prawnym, tj. w ustawie o usługach płatniczych. Wiąże się z tym m.in. uchylenie obecnie obowiązującej ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych. Przeniesiono również z ustawy Prawo bankowe do ustawy o usługach płatniczych przepisy regulujące rozliczenia pieniężne banków. Ponadto, w projekcie przewidziano włączenie do ustawy o usługach płatniczych regulacji dotyczących kart oraz podmiotów uczestniczących w obrocie kartowym. Planuje się m.in. wprowadzenie zakazu wymagania przez dostawców od akceptantów stosowania tzw. zasady „*honour all cards*”, a także możliwości pobierania przez podmioty będące właścicielami bankomatów opłat przy wypłacie gotówki bądź przy korzystaniu z tzw. usługi „*cash back*”. Zmianie ma ulec również definiowanie usługi płatniczej, określonej w art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy o usługach płatniczych („*acquiring*”). Projektodawca określił, że w ramach tej usługi należy rozumieć obsługę autoryzacji transakcji inicjowanych przy pomocy instrumentów płatniczych oraz przesyłanie zleceń płatniczych do podmiotu, który zapewnia rozliczenie i rozrachunek w systemach płatniczych, których jest uczestnikiem. Jednak definicja *acquiringu* została skonstruowana w taki sposób, aby nie obejmowała czynności właściwych wyłącznie dla systemów płatności. Z powodu dokonania powyższej zmiany projekt nie przewiduje dalszego utrzymania definicji systemu autoryzacji i rozliczeń, która do tej pory

⁴ Obniżono wysokość obowiązkowego kapitału założycielskiego dla instytucji pieniądza elektronicznego do 350 000 euro.

była uregulowana w ustawie o elektronicznych instrumentach płatniczych, a tym samym nadzoru nad takimi systemami ze strony NBP. Jednocześnie jednak nadzór NBP nad podmiotami uczestniczącymi w takich systemach zostanie częściowo zachowany w postaci procedury opiniowania przez NBP wniosków składanych do Komisji Nadzoru Finansowego o udzielenie zgody na prowadzenie usług *acquiringu* (określonych w art. 3 ust. 1 pkt 5 ustawy).

2. Implementacja do prawa polskiego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/44/WE Dz. U. UE L 146 z 10.6.2009, str. 37 i n. z dnia 6 maja 2009 r. zmieniającej dyrektywę 98/26/WE w sprawie zamknięcia rozliczeń w systemach płatności i rozrachunku papierów wartościowych oraz dyrektywę 2002/47/WE w sprawie uzgodnień dotyczących zabezpieczeń finansowych w odniesieniu do systemów powiązanych i do wierzytelności kredytowych

W dniu 27 stycznia 2012 r. Sejm przyjął ustawę o zmianie ustawy o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami, ustawy o niektórych zabezpieczeniach finansowych oraz ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, w ramach której implementowana do prawa polskiego została dyrektywa 2009/44/WE. Publikacja ustawy w Dzienniku Ustaw nastąpiła w dniu 16 lutego 2012 r. (poz. 173), w związku z czym zmiana ustawy weszła w życie z dniem 2 marca 2012 r.

W wyniku nowelizacji ustawy o ostateczności rozrachunku dokonano zmian definicji „system płatności”, „system rozrachunku papierów wartościowych”, „uczestnik”, „uczestnik pośredni”, „zagraniczne postępowanie upadłościowe” oraz wprowadzona została definicja „systemu interoperacyjnego”. W ustawie wprowadzono wymóg, aby przynajmniej jedna z instytucji, których powiązania prawne tworzą system, musiała posiadać siedzibę na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, oraz zastrzeżono, iż porozumienie zawarte między podmiotami prowadzącymi systemy interoperacyjne nie stanowi systemu.

Dodatkowo wprowadzono przepis, zgodnie z którym podmiot prowadzący system interoperacyjny ma obowiązek koordynować moment wprowadzenia zlecenia rozrachunku do systemu oraz moment, od którego zlecenie rozrachunku nie może zostać odwołane, z zasadami funkcjonowania systemów, z którymi prowadzony przez niego system współpracuje. W wyniku nowelizacji ustawy zakres odpowiedniego zastosowania przepisów dotyczących skutków ogłoszenia upadłości uległ rozszerzeniu do sytuacji, w których wobec uczestnika krajowego systemu zostałyby wydane orzeczenie, postanowienie lub decyzja przez zagraniczny sąd lub inny organ w ramach zagranicznego postępowania upadłościowego. Dodatkowo, w ramach nowelizacji Prezes NBP otrzymał uprawnienie do żądania udzielenia niezbędnych informacji oraz przedstawienia dokumentów w zakresie objętym odpowiednio art. 17 ust. 2 lub art. 17a ust.

1, przez podmiot, względem którego prezes banku centralnego ma uzasadnione podejrzenia, że podmiot ten może prowadzić system bez wymaganej zgody. Kolejna istotna zmiana zawarta w nowelizacji dotyczy obowiązku zgłaszania systemów o znaczeniu systemowym Komisji Europejskiej i zgodnie z ww. dyrektywą 2009/44/WE polega na poszerzeniu zakresu przekazywanych przez NBP danych o informacje dotyczące podmiotów prowadzących te systemy.

3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 260/2012 z dnia 14 marca 2012 r. ustanawiające wymogi techniczne i handlowe w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009

W dniu 14 lutego 2012 r. Parlament Europejski, a następnie w dniu 28 lutego 2012 r. Rada, przyjęły rozporządzenie ustanawiające wymogi techniczne dla poleceń przelewu i poleceń zapłaty w euro oraz zmieniające rozporządzenie (WE) nr 924/2009. Rozporządzenie to weszło w życie z dniem 31 marca 2012 r. i jest stosowane bezpośrednio we wszystkich państwach członkowskich.

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 260/2012 stanowi, iż zdefiniowanie unijnych instrumentów płatniczych nastąpi poprzez ustanowienie wspólnych standardów oraz ogólnych wymogów technicznych, które od 1 lutego 2014 r. staną się obowiązujące dla państw należących do strefy euro w odniesieniu do poleceń przelewu i poleceń zapłaty. Zgodnie z art. 16 ust. 2 rozporządzenia, dostawcy usług płatniczych znajdujący się w państwach nienależących do strefy euro, w tym w Polsce, mają czas do 31 października 2016 r. na dostosowanie się do wymogów technicznych określonych w rozporządzeniu. W ramach rozporządzenia przewidziane są opcje czasowego wyłączenia stosowania niektórych jego przepisów, o ile państwa członkowskie w odpowiednim terminie poinformują Komisję Europejską o zamiarze skorzystania z takich wyłączeń. W chwili obecnej wydaje się, że Polska nie zrobi użytku z wyłączeń przewidzianych w rozporządzeniu, w szczególności dotyczących czasowego wyłączenia płatności niszowych spod wymogów rozporządzenia, ponieważ ogólne terminy przewidziane na dostosowanie się do wymogów rozporządzenia dla państw niebędących w strefie euro są bardziej korzystne niż te przewidziane w wyłączeniach. Dodatkowo, do obowiązków państw członkowskich należy wyznaczenie organów, do kompetencji których będzie należało zapewnienie przestrzegania przepisów rozporządzenia, oraz poinformowanie, do dnia 1 lutego 2013 r., Komisji Europejskiej o wyznaczonych organach.

Należy przy tym zaznaczyć, że projekt ustawy o zmianie ustawy o usługach płatniczych oraz niektórych innych ustaw, obecnie będący w toku prac legislacyjnych na szczeblu rządowym,

przewiduje, iż w związku z wymogami rozporządzenia nr 260/2012, organem odpowiedzialnym za zapewnienie przestrzegania przepisów tego rozporządzenia przez dostawców usług płatniczych będzie Komisja Nadzoru Finansowego.

4. Zalecenie Komisji Europejskiej z dnia 18 lipca 2011 r. w sprawie dostępu do zwykłego rachunku płatniczego

W dniu 18 lipca 2011 r. Komisja Europejska wydała zalecenie w sprawie dostępu do zwykłego rachunku płatniczego. Przedmiotem Zalecenia jest zapewnienie konsumentom dostępu do zwykłego rachunku płatniczego oraz usług płatniczych w celu umożliwienia im korzystania z jednolitego rynku oraz jak najszerszego włączenia ekonomicznego grup społecznych, które w chwili obecnej nie korzystają z usług płatniczych. Przepisy Zalecenia kierowane są do państw członkowskich Unii Europejskiej. Jednocześnie jednak zaznaczono, że jego tekst ma znaczenie dla EOG, co oznacza, że poza krajami UE adresatami są również Islandia, Norwegia oraz Lichtenstein.

W ślad za rekomendacją Rady ds. Systemu Płatniczego z dnia 3 października 2011 r. w sprawie wypracowania założeń zwykłego rachunku płatniczego w Polsce, Związek Banków Polskich na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 20 kwietnia 2012 r. przedstawił dokument pt. „Założenia do zwykłego rachunku płatniczego na podstawie Zalecenia Komisji Europejskiej w sprawie dostępu do zwykłego rachunku płatniczego”. Zgodnie z propozycją ZBP, zwykły rachunek płatniczy ma być podstawowym instrumentem finansowym, dedykowanym osobom nieubankowionym. W ramach ww. założeń przedstawiono zasady dotyczące otwierania zwykłego rachunku płatniczego w ramach których określono m.in., iż rachunek ten powinien być oznaczony w sposób umożliwiający jego jednoznaczną identyfikację, konsumenci nie powinni być dyskryminowani w dostępie do tego rachunku, prawo do niego powinno przysługiwać pod warunkiem nieposiadania innego rachunku płatniczego na terenie danego kraju i nie powinno być uzależnione od wykupienia dodatkowych usług, utworzenie rachunku nie powinno być warunkowane kryteriami finansowymi, a banki mają obowiązek udostępniania konsumentom informacji dotyczących cech tego rachunku oraz wysokości opłat i prowizji związanych z korzystaniem z niego. Zwykły rachunek płatniczy powinien ponadto być prowadzony w walucie polskiej, a w jego ramach nie może być udostępniany limit debetowy, ani żadna inna forma kredytu. Dostęp do takiego rachunku powinien być możliwy zarówno w placówce banku, jak również za pośrednictwem narzędzi bankowości internetowej, czy też za pośrednictwem kanałów telefonicznych, o ile jest to możliwe pod względem technicznym. Zakłada się, że w ramach zwykłego rachunku płatniczego powinno być możliwe dokonywanie

przelewów, poleceń zapłaty oraz realizacja płatności za pomocą karty debetowej wydanej do tego rachunku. Ponadto powinien być on prowadzony bezpłatnie lub za racjonalną opłatą. Odnośnie kolejnej rekomendacji Rady ds. Systemu Płatniczego z dnia 3 października 2011 r. skierowanej do Ministerstwa Finansów, a dotyczącej zaproponowania działań organizacyjnych mających na celu ustalenie organu zbierającego i przekazującego do Komisji Europejskiej żądane przez nią informacji, a także sprawującego nadzór nad przestrzeganiem wymogów Zalecenia, przedstawiciel Ministerstwa Finansów na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 20 kwietnia 2012 r. poinformował, że dotychczas nie podjęto działań w zakresie wypełnienia tej rekomendacji.

Istotnym wydarzeniem w omawianym obszarze było również przedstawienie w dniu 20 marca 2012 r. przez Komisję Europejską do konsultacji (opiniowanie, także przez NBP) dokumentu w sprawie rachunków bankowych, który dotyczył trzech obszarów: przejrzystości opłat związanych z prowadzeniem rachunków bankowych, kosztów i stopnia trudności związanych ze zmianą dostawcy rachunku oraz dostępności do rachunków podstawowych oraz wydanie rezolucji Parlamentu Europejskiego z dnia 4 lipca 2012 r. zawierającej zalecenia dla Komisji Europejskiej w sprawie dostępu do podstawowych usług bankowych. W ww. rezolucji Parlament zwrócił się do Komisji o przedstawienie do września 2012 r. szczegółowego stanu prac w zakresie opisanym w zaleceniu, jak również o przedłożenie, do stycznia 2013 r., wniosku w sprawie dyrektywy dotyczącej zapewnienia dostępu do podstawowych usług bankowych, chyba że po dokonaniu szczegółowej oceny okaże się, że taki wniosek nie jest konieczny.

5. Nowacja rozliczeniowa

Aby zapewnić KDPW_CCP S.A. jak i potencjalnie nowym izbom rozliczeniowym na rynku papierów wartościowych, działającym na polskim rynku, osiągnięcie statusu CCP, w I półroczu 2012 r. kontynuowane były prace zmierzające do uregulowania w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi mechanizmu nowacji rozliczeniowej. Istotą tej instytucji prawnej stanowi umożliwienie izbom rozliczeniowym wstępowania w prawa i obowiązki stron rozliczanych transakcji w roli centralnego kontrahenta (tj. kupującego dla każdego sprzedającego i sprzedającego dla każdego kupującego). Oznacza to w szczególności, iż – wraz z przyjęciem transakcji do rozliczenia – izba rozliczeniowa w sposób kompleksowy przejmuje na siebie ryzyko rozliczeniowe każdego z pierwotnych kontrahentów, gwarantując prawidłowe wykonanie zobowiązań płynących z transakcji, zgodnie z jej treścią.

Od lipca 2011 r. do końca stycznia 2012 r. działania w tym zakresie miały charakter roboczych konsultacji, zaś w dniu 3 lutego 2012 r. powołany został (pod auspicjami Rady ds. Rozwoju

Rynku Finansowego w Ministerstwie Finansów) Zespół Roboczy ds. wprowadzenia do polskiego porządku prawnego instytucji nowacji rozliczeniowej. W pracach Zespołu uczestniczyli zarówno przedstawiciele środowiska rynku finansowego (KDPW, ZBP, GPW S.A., Izby Domów Maklerskich oraz Stowarzyszenia Emitentów Giełdowych), jak i przedstawiciele władz publicznych (NBP, KNF i Ministerstwa Finansów). W wyniku ustaleń Zespołu wypracowana została koncepcja uregulowania mechanizmu nowacji rozliczeniowej w prawie polskim. Równolegle, w dniu 16 marca 2012 r. do Sejmu RP wpłynął poselski projekt ustawy wprowadzającej instytucję nowacji rozliczeniowej do przepisów o obrocie instrumentami finansowymi. Po uzupełnieniu (m.in. o zapisy dotyczące ochrony prawnej rozliczeń transakcji *repo*) projekt został uchwalony przez Sejm w dniu 25 maja 2012 r., a następnie, po przyjęciu poprawek Senatu w dniu 28 czerwca 2012 r., ustawa wprowadzająca przedmiotowe zmiany została przekazana do podpisu Prezydentowi RP. Wejście w życie przepisów regulujących nowację rozliczeniową nastąpiło w dniu 4 sierpnia 2012 r.

Uchwalone przepisy regulują przede wszystkim sposób dokonywania rozliczeń z wykorzystaniem nowacji, sposób wykonania zobowiązań wynikających z rozliczanych transakcji (zasady ustalania tzw. świadczenia rozliczeniowego), redefiniują pojęcia rozliczeń i rozrachunku transakcji mających za przedmiot instrumenty finansowe, rozszerzają zakres ochrony prawnej środków służących do realizacji rozliczeń transakcji, a także formułują ustawowe upoważnienie dla izby CCP (w terminologii ustawowej przyjęto na jej oznaczenie pojęcie „podmiotu rozliczającego”) do określenia na poziomie regulaminu niektórych kwestii szczegółowych związanych z rozliczeniami (tj. rodzajów transakcji podlegających rozliczeniu na bazie nowacji, warunków i momentu przyjęcia transakcji do rozliczenia, zakresu odpowiedzialności podmiotu rozliczającego oraz kwestii dopuszczalności tzw. świadczenia zastępczego).

W związku z uchwaleniem ww. przepisów KDPW_CCP S.A. sfinalizował w maju 2012 r. prace projektowe nad zmianami w Regulaminie rozliczeń transakcji (obróć zorganizowany), a w sierpniu 2012 r. prace nad Regulaminem rozliczeń transakcji (obróć niezorganizowany). Obecnie zmiany te będą musiały zostać zatwierdzone przez KNF, po uzyskaniu opinii Prezesa NBP.

Wdrożenie instytucji nowacji rozliczeniowej do polskiej infrastruktury regulacyjnej należy uznać za fundamentalny krok na drodze do zapewnienia na krajowym rynku finansowym efektywnych podstaw dla działalności izb o statusie CCP w sposób odpowiadający międzynarodowym i europejskim standardom w tym zakresie (CPSS-IOSCO *Principles for Financial Markets Infrastructures* z 2012 r.). Co istotne, nowelizacja ta zapewni polskim izmom

rozliczeniowym możliwość ubiegania się o autoryzację do wykonywania funkcji CCP po wejściu w życie unijnego rozporządzenia EMIR⁵ (*Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, partnerów centralnych i repozytoriów transakcji*), zgodnie z którym prawnie skuteczne wstępowanie w miejsce stron rozliczanych transakcji stanowi główną przesłankę definicyjną uznania izby rozliczeniowej za CCP (szerzej w pkt. 7). Z tego względu, dzięki dostępności instytucji nowacji rozliczeniowej wyeliminowana zostanie najważniejsza z istniejących dotąd barier rozwoju centralnego rozliczania transakcji instrumentami finansowymi na rynku polskim. Podkreślenia wymaga ponadto, iż możliwość stosowania nowacji w rozliczeniach przyniesie dodatkową korzyść dla instytucji kredytowych, jako że w związku z projektowaną nowelizacją unijnych regulacji dotyczących wymogów kapitałowych (tzw. pakiet CRD IV) będą one uprawnione do przyjmowania obniżonych wag ryzyka dla ekspozycji względem izb rozliczeniowych o statusie kwalifikowanego CCP.

W związku ze zmianami legislacyjnymi poświęconymi nowacji rozliczeniowej ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi została jednocześnie poddana dwóm innym istotnym modyfikacjom.

Pierwsza z nich polega na rozszerzeniu zakresu działalności izb rozliczeniowych i izb rozrachunkowych, dzięki czemu będą one uprawnione do prowadzenia, odpowiednio, rozliczeń lub rozrachunku transakcji instrumentami finansowymi zarówno w obrocie zorganizowanym, jak i poza obrotem zorganizowanym (dotychczas mogły to czynić wyłącznie w sferze obrotu zorganizowanego). Znaczenie tej zmiany polega na zapewnieniu warunków dla rozwoju konkurencji na rynku usług rozliczeniowych świadczonych poza obrotem zorganizowanym.

Druga zmiana wiąże się z ustanowieniem możliwości prowadzenia przez Krajowy Depozyt tzw. repozytorium transakcji na podstawie odrębnego regulaminu. Ów zapis ustawowy wychodzi naprzeciw płynącemu z projektu rozporządzenia EMIR obowiązkowi centralnego raportowania danych o transakcjach na instrumentach pochodnych, zawieranych na rynku OTC. W efekcie, w przypadku utworzenia repozytorium przed przyjęciem przez Komisję Europejską wymienionych w rozporządzeniu EMIR regulacyjnych standardów technicznych i wykonawczych, do Krajowego Depozytu (jako podmiotu autoryzowanego do prowadzenia repozytorium, zgodnie z prawem krajowym) będą miały zastosowanie przepisy przejściowe,

⁵ CCP dysponujące zezwoleniem wydanym przez krajowy organ nadzoru zobowiązane jest wystąpić z wnioskiem o autoryzację w terminie sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie regulacyjnych standardów technicznych wydanych na podstawie rozporządzenia EMIR. Przewiduje się, że będzie to mogło nastąpić od początku 2013 r.

przyznające sześciomiesięczny okres (licząc od przyjęcia ww. standardów) na wystąpienie z wnioskiem o rejestrację repozytorium w trybie przewidzianym w rozporządzeniu. Do chwili upływu wskazanego okresu Krajowy Depozyt będzie uprawniony do prowadzenia repozytorium na podstawie przepisów krajowych.

6. Rozporządzenie w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW)

W dniu 7 marca 2012 r. Komisja Europejska przyjęła *projekt rozporządzenia w sprawie usprawnienia rozrachunku papierów wartościowych w Unii Europejskiej i w sprawie centralnych depozytów papierów wartościowych (CDPW) oraz zmieniające dyrektywę 98/26/WE (COM (2012) 73)* oraz wszczęła w jego przedmiocie unijną procedurę legislacyjną, przekazując projekt Parlamentowi Europejskiemu oraz Radzie Unii Europejskiej. Przepisy projektu rozporządzenia ustanawiają obowiązek kreacji zbywalnych papierów wartościowych w formie zapisu księgowego i zarejestrowania ich w CDPW przed wprowadzeniem ich do obrotu na rynku regulowanym. Jednocześnie rozporządzenie ma na celu harmonizację cykli rozrachunkowych oraz zasad dotyczące dyscypliny rozrachunku w całej UE. Ustanawia ponadto zbiór przepisów zainspirowanych międzynarodowymi standardami dotyczącymi ryzyka związanego z działalnością i usługami CDPW. Ponieważ CDPW będą podlegać identycznym przepisom prawa materialnego w całej UE, CDPW skorzystają na jednolitych wymogach dotyczących udzielania zezwoleń oraz jednolitym paszporcie obejmującym całą UE, które to konstrukcje regulacyjne pomogą usunąć istniejące bariery dla rozrachunku transgranicznych transakcji papierami wartościowymi w Unii Europejskiej. W dniu 29 czerwca 2012 r. Prezydencja Duńska w Radzie Unii Europejskiej zaprezentowała kompromisowy tekst projektu rozporządzenia. Zgodnie z harmonogramem unijnych prac legislacyjnych nad projektem rozporządzenia, przyjęcie rozporządzenia przez Parlament Europejski jest planowane w II kwartale 2013 r., zaś jego publikacja w Dzienniku Urzędowym UE w czerwcu przyszłego roku, przy czym wejście w życie rozporządzenia nastąpi 20-tego dnia od daty publikacji.

7. Rozporządzenie w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu na rynku pozagiełdowym, centralnych kontrpartnerów oraz repozytoriów danych (EMIR)

W trakcie pierwszego półrocza 2012 r. kontynuowano na forum Unii Europejskiej wszczęte w dniu 15 września 2010 r. wnioskiem legislacyjnym Komisji Europejskiej prace nad projektem *Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, partnerów centralnych i repozytoriów transakcji (EMIR)*. Projekt ten przewiduje skoncentrowanie rozliczania

wystandaryzowanych instrumentów pochodnych z rynku regulowanego oraz rynku OTC w ramach podmiotów pełniących funkcję CCP (*Central Counterparty*), wprowadzenie procedury autoryzowania i nadzorowania instytucji CCP oraz wprowadzanie obowiązku raportowania transakcji derywatami z rynków OTC do centralnych repozytoriów danych (*trade repositories*, TR).

Należy wskazać na fakt, iż w toku Prezydencji Duńskiej, przedstawiciele Parlamentu Europejskiego, Rady UE oraz Komisji Europejskiej zakończyli tzw. trialog legislacyjny, osiągając porozumienie w zakresie projektu EMIR. Następnie, tekst wniosku legislacyjnego EMIR został przedłożony do zatwierdzenia komitetowi COREPER, który w dniu 21 marca 2012 r. zatwierdził uzgodniony między instytucjami tekst projektu, kończąc tym samym międzyinstytucjonalne negocjacje legislacyjne w pierwszym czytaniu w ramach zwykłej procedury ustawodawczej. W dniu 29 marca 2012 r. odbyło się głosowanie plenarne w Parlamencie Europejskim, w trakcie którego uzgodniony tekst projektu został zatwierdzony. W dniu 4 lipca 2012 r. EMIR został uchwalony jako rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 648/2012 w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, kontrahentów centralnych i repozytoriów transakcji. Rozporządzenie zostało opublikowane w Dzienniku Urzędowym UE nr L 201 z dnia 27 lipca 2012 r., zaś jego wejście w życie nastąpiło w dniu 16 sierpnia 2012 r. Należy nadmienić w kontekście regulacji przejściowych rozporządzenia, iż CCP, które przed przyjęciem przez Komisję wszystkich regulacyjnych standardów technicznych uzyskały w państwach członkowskich swojej siedziby zezwolenie na świadczenie usług rozliczeniowych zgodnie z prawem krajowym tego państwa członkowskiego, zobowiązane są wystąpić o zezwolenie na świadczenie usług rozliczeniowych w terminie sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie wszystkich regulacyjnych standardów technicznych zgodnie z art. 16, 25, 26, 29, 34, 41, 42, 44, 45, 47 i 49. Wobec czego można wskazać, iż rozporządzenie 648/2012 w pełni będzie obowiązywało w terminie sześciu miesięcy od dnia wejścia w życie wszystkich regulacyjnych standardów technicznych, tj. aktów o charakterze wykonawczym.

6.2. Działania w zakresie redukcji opłat kartowych

Obecnie stawki opłat interchange (tj. opłat pobieranych od akceptantów na rzecz wydawców kart płatniczych) w Polsce należy ocenić jako najwyższe w Europie i są one wielokrotnie wyższe niż w innych UE. Stawki te w Polsce wynoszą ok. 1,6% ogólnej kwoty całej transakcji dla kart debetowych i 1,5% dla kart kredytowych i obciążeniowych (pomijając wiele kart typu premium, wydawanych głównie przez MasterCard, których poziom opłat jest jeszcze wyższy), podczas gdy średnia w UE w chwili obecnej to około 0,70% wartości transakcji dla kart

debetowych i 0,84% dla kart kredytowych, a w porównaniu do Węgier lub Finlandii opłata ta w Polsce jest ok. ośmiokrotnie wyższa (tam wynosi 0,2%).

Uznając, że tak wysokie stawki opłat interchange nie sprzyjają rozwojowi sieci akceptacji kart płatniczych w Polsce (obecnie jedynie 19 - 38% punktów handlowo-usługowych akceptuje karty płatnicze), Narodowy Bank Polski wystąpił w 2011 r. z inicjatywą, która stanowiła próbę doprowadzenia do samoregulacji rynku płatności kartowych w Polsce w celu obniżenia tak wysokich opłat nakładanych na akceptanta. W tym celu w październiku 2011 r. powołano Zespół Roboczy ds. Opłaty Interchange przy Radzie ds. Systemu Płatniczego, organie opiniotawczo-doradczym przy Zarządzie Narodowego Banku Polskiego. W skład zespołu weszli przedstawiciele wszystkich stron rynku płatności kartowych (tj. banków, akceptantów, agentów rozliczeniowych, organizacji płatniczych), jak również przedstawiciele NBP oraz instytucji rządowych, w tym Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Gospodarki, Komisji Nadzoru Finansowego i Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Działaniom Zespołu Roboczego ds. Opłaty Interchange przy Radzie ds. Systemu Płatniczego, towarzyszyło ogromne zainteresowanie mediów, co spowodowało nagłośnienie problemu wysokich opłat nakładanych na akceptantów. Zespół wypracował w marcu 2012 r. kompromisowe rozwiązanie, które zostało zaakceptowane przez najbardziej zainteresowane strony, tj. wydawców kart płatniczych, przedstawicieli organizacji zrzeszających akceptantów oraz przez agentów rozliczeniowych. Głównym wynikiem prac był „*Program redukcji opłat kartowych w Polsce*”, mający charakter samoregulacji polegającej na stopniowym obniżaniu stawek opłat interchange do poziomu odpowiadającego średniej dla UE.

Program ten został zaakceptowany w dniu 30 marca 2012 r. przez Radę ds. Systemu Płatniczego i został przez NBP przekazany do wszystkich organizacji kartowych działających w Polsce z prośbą o ustosunkowanie się. W wyniku odmowy uczestnictwa we wprowadzaniu rozwiązań przewidzianych w programie przez MasterCard (pomimo równoczesnego podjęcia indywidualnej decyzji o obniżkach, od dnia 1 stycznia 2013 r., stawek opłaty interchange dla większości swoich produktów (z wyjątkiem m.in. kart typu premium) wypracowany przez Zespół kompromis rynków nie mógł być wprowadzony w formie wielostronnych porozumień z poszczególnymi organizacjami kartowymi. W dniu 29 czerwca 2012 r. Rada ds. Systemu Płatniczego, szukając możliwego kompromisu o charakterze rynkowym, zaproponowała jeszcze jedną formę dojścia do takiego kompromisu, tj. poprzez podpisanie i złożenie do NBP do dnia 15 lipca 2012 r. przez kwalifikowaną większość wydawców kart płatniczych, agentów rozliczeniowych oraz akceptantów reprezentowanych przez stowarzyszenia biorące udział w pracach Zespołu. Niestety, wskutek zbyt małego akcesu podmiotów rynkowych do alternatywnej formy kompromisu rynkowego poprzez deklaracje stron, samoregulacja rynku nie

mogła dojść do skutku, pomimo że początkowo poparła ją znacząca większość zainteresowanych podmiotów. Okazało się więc, że jedynym rozwiązaniem problemu wysokich opłat akceptantów w Polsce jest przyjęcie regulacji ustawowej.

Dlatego, Narodowy Bank Polski przekazał w dniu 31 lipca 2012 r. Ministrowi Finansów projekt nowelizacji ustawy o usługach płatniczych, zgodny z głównymi propozycjami przewidzianymi w „*Programie redukcji opłat kartowych w Polsce*”, w szczególności zmierzający do stopniowego obniżenia opłat interchange w Polsce do wysokości średniej w UE.

Przepisy zaproponowane w nowelizacji stanowią bezpośrednie odzwierciedlenie postanowień opisanych w dokumencie pt. „Program redukcji opłat kartowych w Polsce”, stanowiącego wynik osiągniętego kompromisu różnych, czasami przeciwstawnych interesów wszystkich głównych uczestników rynku płatności kartowych w Polsce. Dlatego, w oparciu o rezultat prac przedstawicieli całego środowiska tego rynku, sformułowano takie kierunki zmian w zakresie wielkości opłat związanych z akceptacją kart płatniczych, które w efekcie przyniosłyby z jednej strony zmniejszenie obciążeń nakładanych na akceptantów (i tym samym możliwość przeniesienia tej obniżki na konsumentów), a z drugiej strony rozwój obrotu bezgotówkowego (poprzez rozwój sieci akceptacji kart płatniczych).

Projekt zakłada stopniowe obniżanie opłat nakładanych na akceptanta, w szczególności opłaty *interchange*, począwszy od stycznia 2013, tak żeby w ciągu czterech lat doprowadzić do jej obniżenia do średniej liczonej dla krajów UE, a więc do poziomu 0,84% kwoty dokonanej zapłaty w przypadku zapłaty przy użyciu karty kredytowej oraz poziomu 0,70% kwoty dokonanej zapłaty – w przypadku zapłaty przy użyciu karty debetowej.

Natomiast opłaty akceptanta ogółem, czyli obejmujące opłatę *interchange*, marżę agentów rozliczeniowych oraz opłaty dodatkowe przekazywane do organizacji kartowych powinny zostać obniżone do poziomu nieprzekraczającego 1,40% (od 1 stycznia 2017 r.) kwoty zapłaty dokonanej kartą.

Ponadto, poza ustaleniem ww. maksymalnych stawek opłat nakładanych na akceptantów, w projekcie nowelizacji wprowadzono również inne wnioski regulacyjne zawarte w „*Programie redukcji opłat kartowych w Polsce*”. Dotyczą one zwiększenia przejrzystości kosztów świadczenia usług płatniczych, czyli wprowadzenia obowiązku agenta rozliczeniowego dostarczania akceptantowi, na jego żądanie, szczegółowej informacji dotyczącej wysokości i rodzajów opłat nakładanych na tego akceptanta. Informacje takie pozwolą bardziej świadomie zarządzać akceptantom akceptacją instrumentów płatniczych, jak również powinny oddziaływać na odejście od stosowania średniej wartości opłat nakładanych na akceptantów, tzw. „*blended fee*”, na rzecz stawek typu „*interchange fee plus*” i „*interchange fee plus plus*”,

czyli stawek wskazujących wyraźnie poziom opłaty *interchange* i opłaty dodatkowej wnoszonej do organizacji płatniczej (*assessment fee*) oraz marżę akceptanta.

W proponowanej nowelizacji zawarto również odejście od stosowanej w praktyce zasady „*Honour All Cards*”, która wymusza na akceptancie obowiązek akceptowania wszystkich kart danej organizacji kartowej, bez względu na opłaty z tym się wiążące. Projekt przewiduje umożliwienie określenia przez akceptanta w umowie z agentem rozliczeniowym, że pewnych kart płatniczych nie będzie akceptował.

Ponadto, w Sejmie RP zostało złożonych już kilka projektów poselskich dotyczących regulacji opłat nakładanych na akceptanta, które przewidują obniżenie ww. opłat jednorazowo, czyli bez uwzględnienia czasu, jaki jest potrzebny do zrównoważonej absorpcji tych zmian. Odrębne projekty ustaw dotyczące regulacji opłaty *interchange* złożył do Ministerstwa Finansów FROB i PIH, a ponadto własny projekt przygotowała senacka komisja budżetu i finansów publicznych. Zdaniem NBP, jednorazowa gwałtowna zmiana wysokości opłaty *interchange* może doprowadzić do negatywnych skutków na rynku usług płatniczych, objawiających się w podniesieniu przez wydawców kart opłat związanych z wydawaniem kart, z prowadzeniem rachunków bankowych lub opłat za świadczenie usług płatniczych. Zalety stopniowego wyrównywania wysokości opłat *interchange* w całej Unii Europejskiej dostrzegł Parlament Europejski, którego komisje (Komisja Gospodarcza i Monetarna oraz Komisja Rynku Wewnętrznego i Ochrony Konsumentów) prowadzą w ostatnich miesiącach prace nad powstaniem rezolucji wzywającej Komisję Europejską do podjęcia działań mających na celu stopniowe ujednoczenie krajowych oraz transgranicznych stawek opłat *interchange* w kontekście budowania zintegrowanego europejskiego rynku płatności.

6.3. Działania w zakresie upowszechniania obrotu bezgotówkowego

6.3.1. Prace nad programowaniem rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce

„*Program rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2010-2013*”, który był przedmiotem posiedzenia Rady Ministrów w styczniu 2011 r., nie został zaakceptowany z uwagi na zgłoszoną konieczność zmiany okresu realizacji *Programu* oraz potrzebę wprowadzenia zmian wynikających z wyników dyskusji ww. posiedzenia. Pomimo uaktualnienia dokumentu przez Ministerstwo Finansów i NBP, *Program* nie został już ponownie skierowany pod obrady Rady Ministrów.

Ministerstwo Finansów, wyjaśniając powody nieskierowania ponownie pod obrady Rady Ministrów *Programu*, przedstawiło trzy możliwe opcje dalszego działania z *Programem*, które zakładały:

Opcja 1- dokonanie niezbędnej aktualizacji dokumentu, skrócenie części analitycznej i ponowne przedłożenie Programu Radzie Ministrów,

Opcja 2- odstąpienie od przyjmowania Programu w formie dokumentu rządowego i opublikowanie go np. jako dokumentu Koalicji na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności,

Opcja 3- przedłożenie Programu Radzie Ministrów, ale po istotnym skróceniu i dostosowaniu materiału do formy programów rządowych.

W związku z nieprzyjęciem przez Radę Ministrów „*Programu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce na lata 2011-2013*” jako programu rządowego, oraz z faktem, że ostatecznie Ministerstwo Finansów nie wyszło z inicjatywą realizacji żadnej z ww. zaproponowanych przez siebie opcji, Narodowy Bank Polski zainicjował w czerwcu 2012 r. na forum Koalicji na rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności, a następnie na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego dyskusję na temat możliwych dalszych wariantów działania w zakresie programowania rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce. Rada ds. Systemu Płatniczego pozytywnie odniosła się do rekomendacji NBP, polegającej na publikacji części teoretyczno-diagnostycznej *Programu* oraz przyjęciu pozostałej części *Programu* jako dwóch dokumentów: programu rządowego oraz dokumentu wspierającego, w postaci zadań możliwych do realizacji przez pozostałe instytucje wskazane w *Programie* (NBP, ZBP, sektor bankowy).

Gdyby realizacja tego wariantu okazała się dla strony rządowej niemożliwa, Rada zarekomendowała rozważenie następującej alternatywy:

- odstąpienie od przyjmowania *Programu rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce* w formie dokumentu rządowego i opublikowanie go np. jako dokumentu Koalicji na Rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności, albo

- opublikowanie części teoretyczno-diagnostycznej oraz przyjęcie *Programu* jako dokumentu nierządowego – przyjęcie dokumentu wyłącznie w tej części, która jest możliwa do realizacji przez pozostałe instytucje wskazane w *Programie* (w tym NBP, ZBP, sektor bankowy), z wyłączeniem zadań rządowych.

Narodowy Bank Polski w lipcu 2012 r. zwrócił się do Ministerstwa Finansów z prośbą o opinię, czy Ministerstwo Finansów jest skłonne poprzeć zaproponowane działania w zakresie programowania rozwoju obrotu bezgotówkowego i czy zaproponowane i poparte przez Radę ds. Systemu Płatniczego rozwiązanie w części dotyczącej przygotowania programu rządowego, zawierającego jedynie zadania dla rządu, ministerstw i organów administracji, jest możliwe do realizacji przez Ministerstwo Finansów.

6.3.2. Akademia Dostępne Finanse

Narodowy Bank Polski w I półroczu 2012 r. rozpoczął wieloletni program edukacji i promocji obrotu bezgotówkowego, którego celem jest zwiększenie świadomości wśród Polaków na temat korzyści i możliwości płynących z posiadania rachunku bankowego oraz aktywnego korzystania z nowoczesnych instrumentów płatniczych, takich jak karty płatnicze i bankowość elektroniczna. Cel ten ma zostać zrealizowany poprzez dotarcie przez tzw. ambasadorów obrotu bezgotówkowego – czyli osoby cieszące się autorytetem i szacunkiem wśród lokalnych społeczności - z wiedzą ekonomiczną do osób zagrożonych bądź wykluczonych finansowo. Projekt ten jest realizowany przez Narodowy Bank Polski przy współudziale Związku Banków Polskich i Bankowego Funduszu Gwarancyjnego. Projekt zakłada zorganizowanie w latach 2012 – 2015, 16 spotkań w siedzibach oddziałów NBP. W I połowie 2012 roku odbyło się pierwsze spotkanie w Szczecinie, a w II połowie 2012 r. odbędą się spotkania w Poznaniu i Opolu.

6.4. Działania na rzecz wprowadzenia standardów SEPA

W I półroczu 2012 r. działania związane z wprowadzaniem paneuropejskich instrumentów płatniczych w Polsce koncentrowały się głównie na monitorowaniu uruchomionego w dniu 28 stycznia 2008 r. paneuropejskiego polecenia przelewu – SEPA Credit Transfer (SCT) oraz funkcjonowaniu instrumentów SEPA w krajach UE.

Uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA według stanu na koniec czerwca 2012 r. były 32 polskie banki, w tym także te o największym udziale w rynku wartości transakcji w euro w Polsce.

Z danych gromadzonych przez Związek Banków Polskich (SEPA Polska), które pochodziły od 21 polskich banków uczestników schematu SCT, wynika, że trwa stabilny wzrost liczby transakcji SCT. Odnotowano, iż w I półroczu 2012 r. polskie banki przetworzyły ponad 6 mln transakcji (w II półroczu 2011 r. ok. 4,4 mln) na ogólną kwotę ponad 45 mld euro (w II półroczu 2011 r. ok. 33,7 mld euro).

Na koniec czerwca 2012 r. NBP był bankiem rozliczeniowym w obsłudze SCT dla siedemnastu banków, które podpisały z NBP umowę w sprawie uczestnictwa pośredniego w systemie STEP2 SEPA Credit Transfer. Przelewy SCT są przekazywane do EBA Clearing przy wykorzystaniu systemu EuroELIXIR w KIR S.A. Rozrachunek SCT ma miejsce w systemie TARGET2.

Dzięki współpracy KIR S.A. z izbami rozliczeniowymi w ramach EACHA (*European Automated Clearing House Association*) uczestnicy systemu EuroELIXIR mają również możliwość realizacji transakcji SCT bez konieczności posiadania statusu uczestnika systemu

STEP2, prowadzonego przez EBA Clearing. W II półroczu 2012 r. KIR S.A. obsługiwał usługi bezpośredniej wymiany zleceń płatniczych SCT z trzema izbami rozliczeniowymi w Europie, tj. Equens SE (Holandia i Niemcy), VocaLink (Wielka Brytania) oraz od 5 czerwca 2012 r. Iberpay (Hiszpania), jednakże z dniem 31 sierpnia 2012 r. zakończona zostanie bezpośrednia wymiana zleceń płatniczych w euro rozliczanych w systemie EuroELIXIR w ramach EACHA z brytyjską izbą rozliczeniową VocaLink.

Z inicjatywy NBP została znowelizowana norma PN-ISO 9362 „Kod identyfikujący instytucję BIC”. Norma ta jest przełożeniem międzynarodowej normy ISO 9362 „*Business Identifier Code*” (kod BIC jest obligacyjnym elementem transakcji SEPA). Pierwotny zakres normy ISO ograniczał się do identyfikacji banków; w konsekwencji akronim „BIC” był używany jako skrót wyrażenia „kod identyfikujący bank”. W 2009 r. zakres tej normy rozszerzono, przede wszystkim po to, by uwzględnić wszystkie typy instytucji finansowych, a także instytucje niefinansowe. W celu uniknięcia zbędnych kosztów, mogących być konsekwencją rezygnacji z dobrze znanego oraz powszechnie używanego akronimu, akronim „BIC” pozostawiono dla celów tej normy, ale teraz jest to skrót wyrażenia *Business Identifier Code* (kod identyfikujący instytucję).

Ponadto w połowie marca 2012 r. została udostępniona angielskojęzyczna wersja zakładki strony internetowej NBP „Banki w Polsce”, która zawiera informacje o kodach BIC (*Business Identifier Code*) oraz standardzie IBAN obowiązującym w Polsce. W obecnie obowiązujących zasadach dla transakcji SEPA inicjator zlecenia płatniczego zobowiązany jest podać odpowiedni kod BIC przypisany do własnego rachunku oraz kontrahenta. Mechanizm w prosty sposób pozwala na wyszukiwanie kodu odpowiedniego dla rachunku w standardzie IBAN prowadzonego przez bank w Polsce.

6.5. Działania w zakresie rozwoju rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

1) TARGET2-Securities

TARGET2-Securities (T2S) to realizowany z inicjatywy narodowych banków centralnych należących do Eurosystemu projekt utworzenia - we współpracy z centralnymi depozytami papierów wartościowych (CDPW) państw UE - paneuropejskiej platformy rozrachunku transakcji w papierach wartościowych. Celem prowadzenia prac nad T2S jest usprawnienie i obniżenie kosztu rozrachunku transgranicznego, którego przedmiotem są transakcje dotyczące papierów wartościowych rozliczane zgodnie z zasadą DVP (*delivery vs. payment*) przeprowadzane w euro, jak też innych walutach udostępnionych do rozrachunku w T2S przez

narodowe banki centralne spoza strefy euro. Właścicielem platformy T2S, wzorowanej na funkcjonującym obecnie w zakresie wysokokwotowego rozrachunku pieniężnego brutto systemie TARGET2, jest Eurosystem, a jej operatorem będą banki centralne: Niemiec, Włoch, Francji i Hiszpanii. Trzeba zaznaczyć, iż harmonogram projektu T2S przewidywał możliwość podpisania przez CDPW Umowy Ramowej T2S (*T2S Framework Agreement*), określającej prawa i obowiązki CDPW oraz Eurosystemu, w terminie do 30 czerwca 2012 r. oraz uruchomienie platformy T2S w 2015 r. CDPW, które podpisałyby Umowę Ramową w tym terminie, będą migrować na platformę T2S w 3 grupach, w latach 2015-2016.

W dniu 8 maja 2012 r. grupa pierwszych dziewięciu CDPW podpisała Umowę Ramową T2S. Natomiast, w terminie do 30 czerwca 2012 r., o którym mowa powyżej, kolejna grupa czternastu CDPW również podpisała tę umowę. Oznacza to, że jak dotychczas niemal wszystkie CDPW z siedzibą w strefie euro oraz pięć CDPW spoza tej strefy zobowiązało się przystąpić do T2S.

W czerwcu 2012 r. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. zdecydował o przesunięciu podpisania Umowy Ramowej w sprawie przystąpienia do uczestnictwa w projekcie TARGET2-Securities (T2S) na późniejszy termin. Decyzja KDPW S.A. jest efektem przeprowadzonych szczegółowych analiz oraz „Studium Wykonalności” (tzw. *Feasibility Assessment*) dostosowania systemów informatycznych KDPW S.A. do T2S, biorąc pod uwagę obecny oraz przyszły stan rozwoju polskiego rynku kapitałowego, jego specyfikę oraz spodziewaną dynamikę rozwoju. Decyzja KDPW S.A. została również poparta m.in. przez przedstawicieli grupy roboczej T2S NUG_PL, reprezentującej uczestników KDPW S.A., którzy od 2010 r. pracowali nad oceną możliwości przyłączenia polskiego rynku do systemu T2S.

W odniesieniu do prac nad „Studium Wykonalności”, należy wskazać, że wobec decyzji Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych S.A. o nieprzystąpieniu do T2S, dalsze prowadzenie prac nad T2S *Feasibility Assessment* przez NBP byłoby uzasadnione jedynie w przypadku gdy środowisko polskich banków opowiedziało się za dostosowaniem polskiego komponentu systemu TARGET2 w celu umożliwienia korzystania krajowym bankom z dostępu do innych (zagranicznych) centralnych depozytów papierów wartościowych w strefie euro.

W celu identyfikacji takiej potrzeby NBP przeprowadził ankietę mającą na celu rozpoznanie ewentualnych potrzeb w tym zakresie. Spośród 8 banków które odpowiedziały na ankietę, rozdystrybuowaną przy współpracy ze Związkiem Banków Polskich, jednoznacznie pozytywnie odpowiedział na taką potrzebę jedynie przedstawiciel jednego banku, inny wskazał, że nie wyklucza takiej sytuacji. Mając powyższe na uwadze, wobec braku jednoznacznego stanowiska środowiska polskich banków w zakresie zasadności umożliwienia korzystania krajowym bankom z dostępu do innych (zagranicznych) centralnych depozytów papierów wartościowych

w strefie euro, NBP podjął decyzję o zawieszeniu prac nad przeprowadzeniem T2S *Feasibility Assessment*.

2) Prace nad umożliwieniem KDPW_CCP S.A. rozliczania transakcji na rynku OTC

W I półroczu 2012 r. KDPW_CCP S.A. w dalszym ciągu prowadził zapoczątkowane w 2011 r. analizy projektowe, których celem jest przystosowanie izby do podjęcia działalności rozliczeniowej poza obrotem zorganizowanym (rynek OTC). Działania te zmierzają ku dostosowaniu organizacji i funkcjonowania izby do wymogów zapisanych w projekcie rozporządzenia EMIR i w wypracowywanych w ramach ESMA regulacyjnych standardach technicznych i wykonawczych, uszczegóławiających przepisy rozporządzenia.

KDPW_CCP S.A. kontynuował prace na rzecz ulepszenia funkcjonalności własnej infrastruktury teleinformatycznej oraz stosowanych rozwiązań technologicznych, a także usprawnienia komunikacji z uczestnikami. W I kwartale 2012 r. przeprowadzono przedwdrożeniowe stadium projektu rozliczeń rynku OTC w celu identyfikacji szczegółowego zakresu wymagań i adaptacji systemu zewnętrznego. Zawarto również umowy na zakup systemu do obsługi pełnego cyklu transakcji oraz wymogów w zakresie zarządzania ryzykiem. W I półroczu 2012 r. Grupa KDPW S.A. zainicjowała również prace koncepcyjne dotyczące uruchomienia repozytorium transakcji, powiązanego z projektem rozliczeń transakcji z rynku OTC. Ich przedmiotem było w szczególności zdefiniowanie wymagań funkcjonalnych oraz analiza zagadnień związanych z budową systemu informatycznego mającego wspierać repozytorium.

Ponadto, w związku z nieodległą perspektywą wejścia w życie krajowych przepisów dotyczących nowacji rozliczeniowej, KDPW_CCP S.A. prowadzi obecnie intensywne prace nad odrębnym regulaminem rozliczeń transakcji dla obrotu niezorganizowanego. Wstępny projekt regulaminu został przedstawiony do konsultacji z NBP oraz uczestnikom systemu rozliczeń w czerwcu 2012 r. Rada Nadzorcza KDPW_CCP przyjęła projekt w dniu 29 sierpnia 2012 r. Następnie regulamin został przekazany do zatwierdzenia przez KNF (projekt będzie podlegał opiniowaniu Prezesa NBP).

Zgodnie z założeniami, zakres rozliczeń transakcji z rynku OTC ma objąć wybrane transakcje na instrumentach pochodnych oraz transakcje *repo*.

Ważnym elementem dostosowań jest też określenie zgodnej z wymogami projektu rozporządzenia EMIR wysokości i struktury kapitałów izby CCP w sposób adekwatny do skali ryzyka związanego z wykonywaną działalnością. W celu spełnienia wymogów kapitałowych, w maju 2012 r. KDPW S.A. zdecydował o dokapitalizowaniu spółki KDPW_CCP S.A. poprzez docelowe podwyższenie kapitału zakładowego z obecnych 100 mln zł do wysokości 200 mln zł.

Wpłaty na podwyższony kapitał zakładowy oraz procedura rejestracji podwyższenia mają zostać sfinalizowane przed końcem 2012 r.

Przewiduje się, iż uruchomienie centralnego rozliczania derywatów rynku OTC oraz transakcji *repo* będzie mogło nastąpić w IV kwartale 2012 r. lub na początku 2013 r.

7. DZIAŁANIA W ZAKRESIE NADZORU NAD SYSTEMEM PŁATNICZYM

7.1. Działania w zakresie nadzoru nad systemami płatności

Realizowane przez NBP zadania w zakresie nadzoru nad systemami płatności wynikają z przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. z 2010 r., Nr 112, poz. 743 z późn. zm.). Nadzór Prezesa NBP nad systemami płatności polega głównie na wydawaniu zgody na prowadzenie systemu lub dokonanie zmian w zasadach jego funkcjonowania.

W I półroczu 2012 r., zostały złożone dwa wnioski od podmiotów prowadzących systemy płatności, tj. wniosek Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A. o wyrażenie zgody na zmianę nazwy systemu płatności z nazwy „System Rozliczeń Płatności Natychmiastowych” na „Express ELIXIR”, na którą Prezes NBP wydał zgodę w dniu 28 marca 2012 r., oraz wniosek Blue Media S.A. o wyrażenie zgody na dokonanie zmian w zasadach funkcjonowania systemu płatności o nazwie „System płatności BlueCash”, na które Prezes NBP wydał zgodę w dniu 27 kwietnia 2012 r.

Pozostałe działania nadzorcze w okresie sprawozdawczym polegały przede wszystkim na bieżącym monitorowaniu funkcjonowania systemów płatności z wykorzystaniem informacji pochodzących od operatorów systemów. W tym zakresie m.in. prowadzone były analizy wydajności systemów prowadzonych przez NBP oraz ich maksymalnego obciążenia, w celu identyfikacji ewentualnych odchyłeń, wyjaśnienia ich przyczyn oraz podjęcia niezbędnych działań z odpowiednim wyprzedzeniem.

7.2. Działania w zakresie nadzoru nad systemami autoryzacji i rozliczeń

Realizowane przez NBP zadania w zakresie nadzoru nad systemami autoryzacji i rozliczeń, prowadzonymi przez agentów rozliczeniowych niebędących bankami, wynikają z art. 67 ust. 2 ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. z 2002 r., Nr 169, poz. 1385 z późn. zm.), określającego zakres odpowiedniego stosowania wobec powyższych systemów przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz

zasadach nadzoru nad tymi systemami (Dz. U. z 2010 r., Nr 112, poz. 743 z późn. zm.). Podobnie jak w przypadku systemów płatności, nadzór Prezesa NBP nad tymi systemami polega głównie na wydawaniu zgody na prowadzenie systemu lub dokonanie zmian w zasadach jego funkcjonowania. W I półroczu 2012 r. do Prezesa NBP nie wpłynął żaden wniosek w tym zakresie.

Realizowane w I półroczu 2012 r. przez NBP działania nadzorcze w powyższym obszarze koncentrowały się natomiast na sprawdzeniu, czy agenci rozliczeniowi prowadzący systemy autoryzacji i rozliczeń złożyli do KNF wnioski o wydanie zezwolenia na prowadzenie działalności w charakterze instytucji płatniczej. Powyższy obowiązek wynika z przepisów ustawy z dnia 19 sierpnia 2011 r. o usługach płatniczych (Dz. U. Nr 199, poz. 1175, z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 24 października 2011 r. Zgodnie z art. 60 ust. 1 ww. ustawy świadczenie usług płatniczych w charakterze krajowej instytucji płatniczej wymaga uzyskania zezwolenia KNF. Zgodnie natomiast z art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. Nr 169, poz. 1385, z późn. zm.), agentem rozliczeniowym niebędącym bankiem lub instytucją kredytową może być wyłącznie instytucja płatnicza. Zgodnie z art. 171 ust. 1 tej ustawy, wnioski o wydanie takiego zezwolenia powinny być zostać złożone przez podmioty prowadzące działalność gospodarczą w zakresie usług płatniczych w terminie do 24 kwietnia 2012 r. W związku z powyższym NBP, na podstawie informacji udzielonych przez KNF, rozpoczął działania mające na celu sprawdzenie dostosowania się przez agentów rozliczeniowych, prowadzących nadzorowane przez Prezesa NBP systemy autoryzacji i rozliczeń, do powyższych wymogów.

7.3. Działania w zakresie nadzoru nad systemami rozliczeń i rozrachunku papierów wartościowych

1. Ocena KDPW_CCP

W I półroczu 2012 r. NBP i UKNF kontynuowały wspólne prace nad oceną KDPW_CCP S.A. pod względem spełniania Rekomendacji ESBC-CESR dla izb rozliczeniowych CCP. W ramach tych prac obie instytucje przeprowadziły analizę samooceny przekazanej przez KDPW_CCP S.A. W wyniku tej analizy UKNF w uzgodnieniu z NBP zwrócił się do Spółki o przedstawienie dodatkowych uzupełnień przedmiotowej samooceny, które oceniający uznali za niezbędne dla efektywnego ukończenia oceny. W czerwcu 2012 r. UKNF zwrócił się do NBP z propozycją wstrzymania lub anulowania procesu oceny KDPW_CCP S.A. pod kątem spełniania Rekomendacji ESCB-CESR dla izb rozliczeniowych CCP.

UKNF wskazał na brak zasadności kontynuowania oceny w obecnym czasie ze względu na następujące okoliczności:

- (i) przyjęcie w kwietniu br. standardów CPSS-IOSCO „Principles for Financial Market Infrastructures”,
- (ii) nieodległe wejście w życie przepisów Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie instrumentów pochodnych będących przedmiotem obrotu poza rynkiem regulowanym, partnerów centralnych i repozytoriów transakcji,
- (iii) wejście w życie zmian w ustawie o obrocie instrumentami finansowymi mających na celu wprowadzenie mechanizmu nowacji rozliczeniowej do polskiego porządku prawnego,
- (iv) wynikające z przywołanej nowelizacji planowane obszerne zmiany Regulaminu rozliczeń transakcji KDPW_CCP S.A.

Mając na uwadze powyższe stanowisko UKNF, zważywszy na brak możliwości przeprowadzenia oceny w trybie uzgodnionym pierwotnie, NBP zdecydował się zgodzić się na tę propozycję. NBP uzgodnił z UKNF, że zostanie przeprowadzona ocena Spółki pod kątem standardów CPSS-IOSCO „Principles for Financial Market Infrastructures” po wdrożeniu ww. istotnych z punktu widzenia Spółki regulacji.

2. Opinie Prezesa NBP

W marcu i czerwcu 2012 r. Prezes NBP, w ramach swoich uprawnień nadzorczych nad systemami rozrachunku papierów wartościowych, wydał w formie postanowień dwie pozytywne opinie na temat zmian w Regulaminie KDPW S.A.

Pierwsza z nich dotyczyła zmiany związanej z wprowadzeniem ustawą z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy o obrocie instrumentami finansowymi, od dnia 1 stycznia 2012 r., możliwości zapisywania zdematerializowanych papierów wartościowych na rachunkach zbiorczych.

Proponowane zmiany zawierały przepisy umożliwiające prowadzenie rachunków zbiorczych przez uczestników KDPW S.A., a więc wprowadzały jedynie część zmian przewidzianych w ww. nowelizacji ustawy i nie uwzględniały możliwości prowadzenia rachunków zbiorczych przez KDPW S.A. Ponieważ KDPW S.A. jest w trakcie przygotowań do wykonywania innych funkcji, możliwości otwierania i prowadzenia rachunków zbiorczych przez KDPW S.A. ma zostać wprowadzona w późniejszym czasie.

Powyższe zmiany, będące przedmiotem opinii Prezesa NBP, nie kreowały nowych obowiązków dla uczestników w związku z dopuszczeniem przez ustawodawcę możliwości prowadzenia rachunków zbiorczych, a jedynie przenosiły obecne regulacje dotyczące uczestników zamierzających prowadzić lub prowadzących rachunki papierów wartościowych na uczestników, którzy zamierzają prowadzić lub prowadzą rachunki zbiorcze, oraz

odzwierciedlały regulacje znowelizowanych przepisów ustawy o obrocie instrumentami finansowymi.

Druga opinia Prezesa NBP z czerwca 2012 r. była związana z planowanym wdrożeniem w systemie depozytowym KDPW S.A. funkcjonalności „*Hold-Release*”, czyli przyznania uczestnikom KDPW S.A. uprawnień do:

- wstrzymania (*Hold*) realizacji instrukcji rozrachunku transakcji na podstawie składanych przez nich instrukcji,
- realizacji (*Release*) instrukcji rozrachunku (w przypadku jej wcześniejszego wstrzymania) na żądanie uczestnika oraz pod warunkiem, że instrukcja wprowadzona do systemu depozytowego przez drugą stronę rozrachunku nie jest wstrzymana.

Zmiany te miały na celu przede wszystkim wprowadzenie do Regulaminu KDPW S.A. standardu międzynarodowego stosowanego na innych rynkach europejskich, opracowanego przez *European Securities Forum* (od 2008 r. *European Securities Services Forum*) przy współpracy z *European Association of Central Depositories* w dokumencie „*Proposals to harmonise and standardise pre-settlement date matching processes throughout Europe*” z 2006 r. Mechanizm „*Hold-Release*” rozwiązuje problemy związane ze zdiagnozowanymi przez ww. instytucje barierami utrudniającymi wczesne zestawianie instrukcji, czyli:

- usuwa konieczność oczekiwania na dostarczenie instrukcji rozrachunku przez drugą stronę w celu rozpoczęcia sprawdzania zgodności tych instrukcji, a następnie skierowania ich do rozrachunku, a także
- łagodzi skutek, jaki obecnie wywołuje zestawienie w systemie instrukcji rozrachunku, czyli potwierdzenie przez strony gotowości do przeprowadzenia rozrachunku.

Stosowany poprzednio mechanizm „*pre-matching*” był mniej elastyczny i niedostosowany do potrzeb uczestników rynku, a mechanizm „*Hold-Release*” stanowi jego istotne udoskonalenie.

8. WYNIKI WYBRANYCH BADAŃ I ANALIZ W ZAKRESIE SYSTEMU PŁATNICZEGO

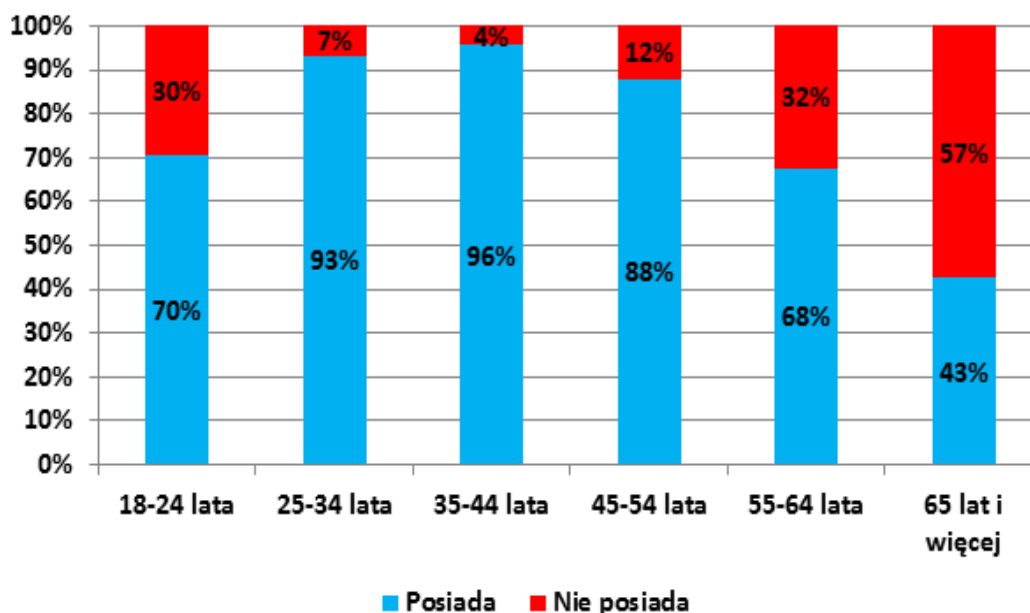
8.1. Badanie dzienniczkowe zwyczajów płatniczych Polaków

Na przełomie 2011 i 2012 r. w NBP przeprowadzono badanie pod tytułem *Zwyczaje płatnicze Polaków*. Jest to pierwsze tego typu badanie w Polsce i jedno z nielicznych w Europie. Zostało przeprowadzone na 1000-osobowej reprezentatywnej grupie Polaków.

Według omawianego badania 77% dorosłych Polaków posiada dostęp do konta osobistego/ rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego (ROR) w banku lub SKOK. Konto osobiste w Polsce posiadają najczęściej osoby w wieku 35-44 lat (96%) – wykres 37, mieszkające w miastach od 20 do 100 tysięcy mieszkańców (86%) – wykres 38, o wyższym wykształceniu (99%) – wykres 39 i osiągające dochody netto w gospodarstwie domowym powyżej 2401 zł miesięcznie (91-92%) – wykres 40.

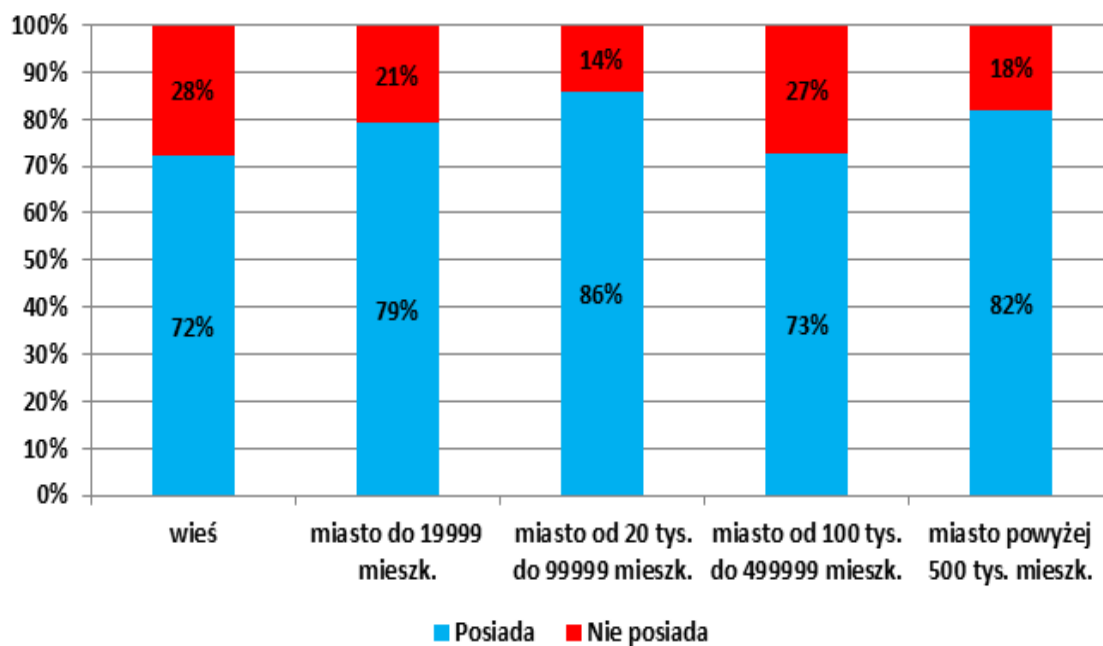
Natomiast konto osobiste najrzadziej posiadają osoby w wieku 65 i więcej lat (43%) – wykres 37, mieszkające na wsi (72%) – wykres 38, z wykształceniem podstawowym (32%) – wykres 39 i osiągające dochód netto w gospodarstwie domowym poniżej 1300 zł miesięcznie (41%) – wykres 40.

Wykres 37. Posiadanie konta osobistego/ ROR w banku lub SKOK w zależności od wieku w 2012 r.

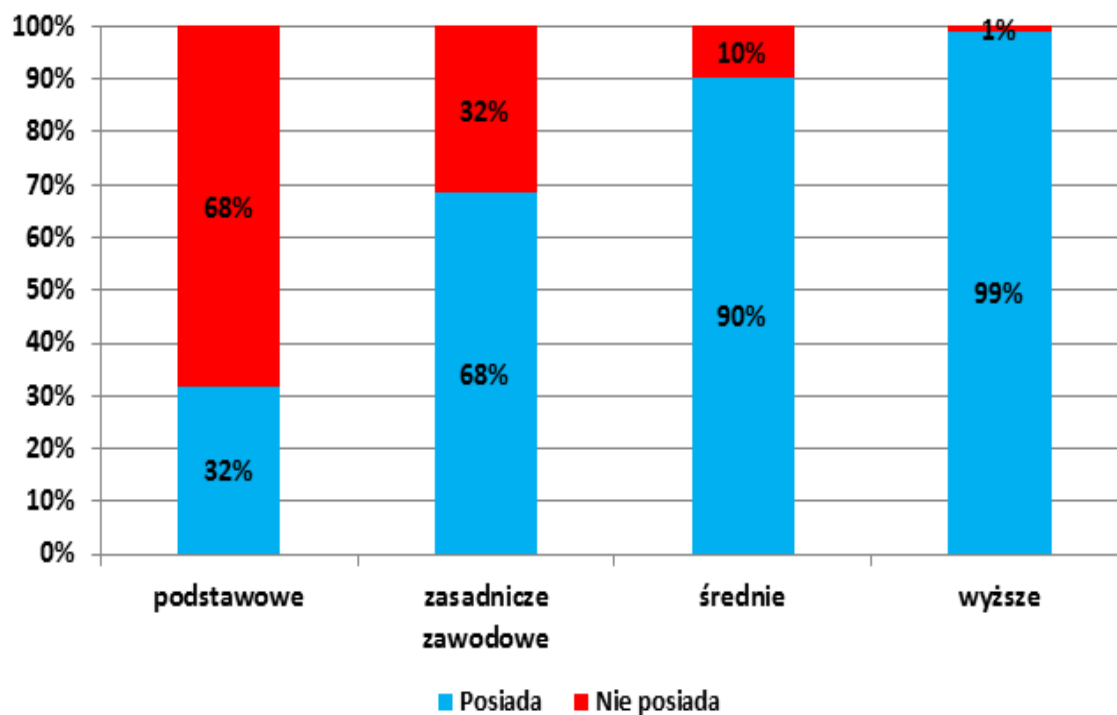
Źródło: *Zwyczaje płatnicze Polaków*, NBP.

Wykres 38. Posiadanie konta osobistego/ ROR w banku lub SKOK w zależności od wielkości miejsca zamieszkania w 2012 r.

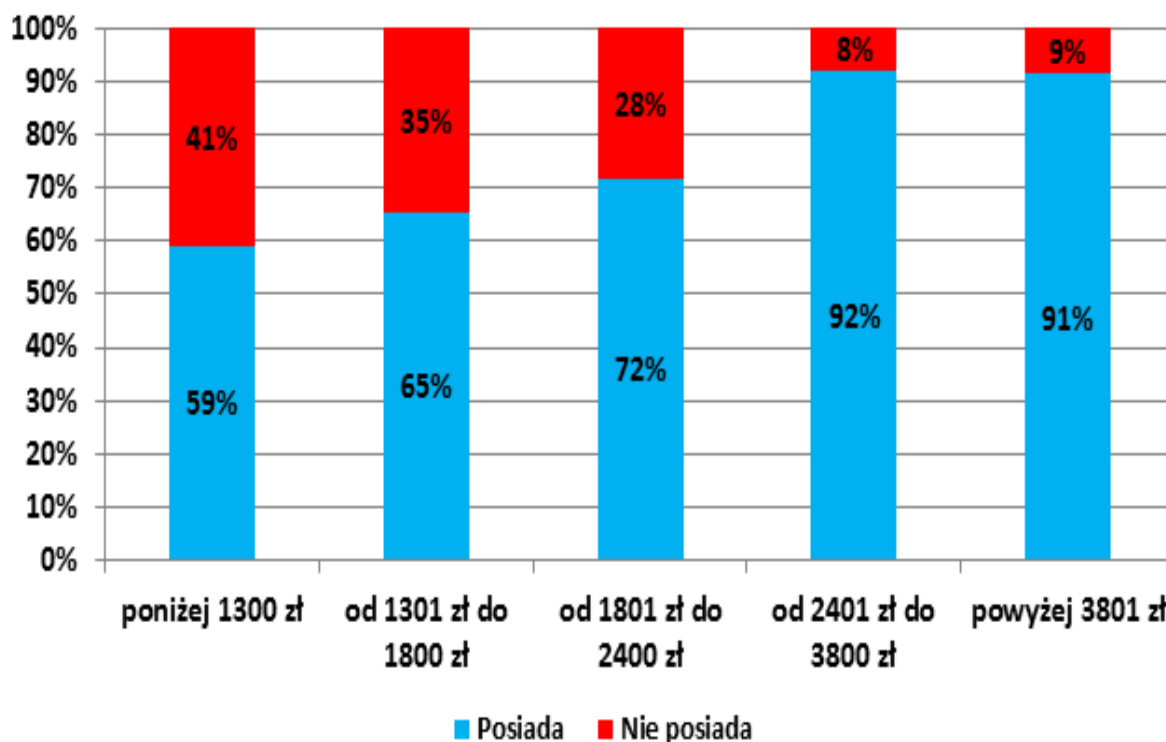
Źródło: Zwyczaje płatnicze Polaków, NBP.

Wykres 39. Posiadanie konta osobistego/ ROR w banku lub SKOK w zależności od wykształcenia w 2012 r.

Źródło: Zwyczaje płatnicze Polaków, NBP.

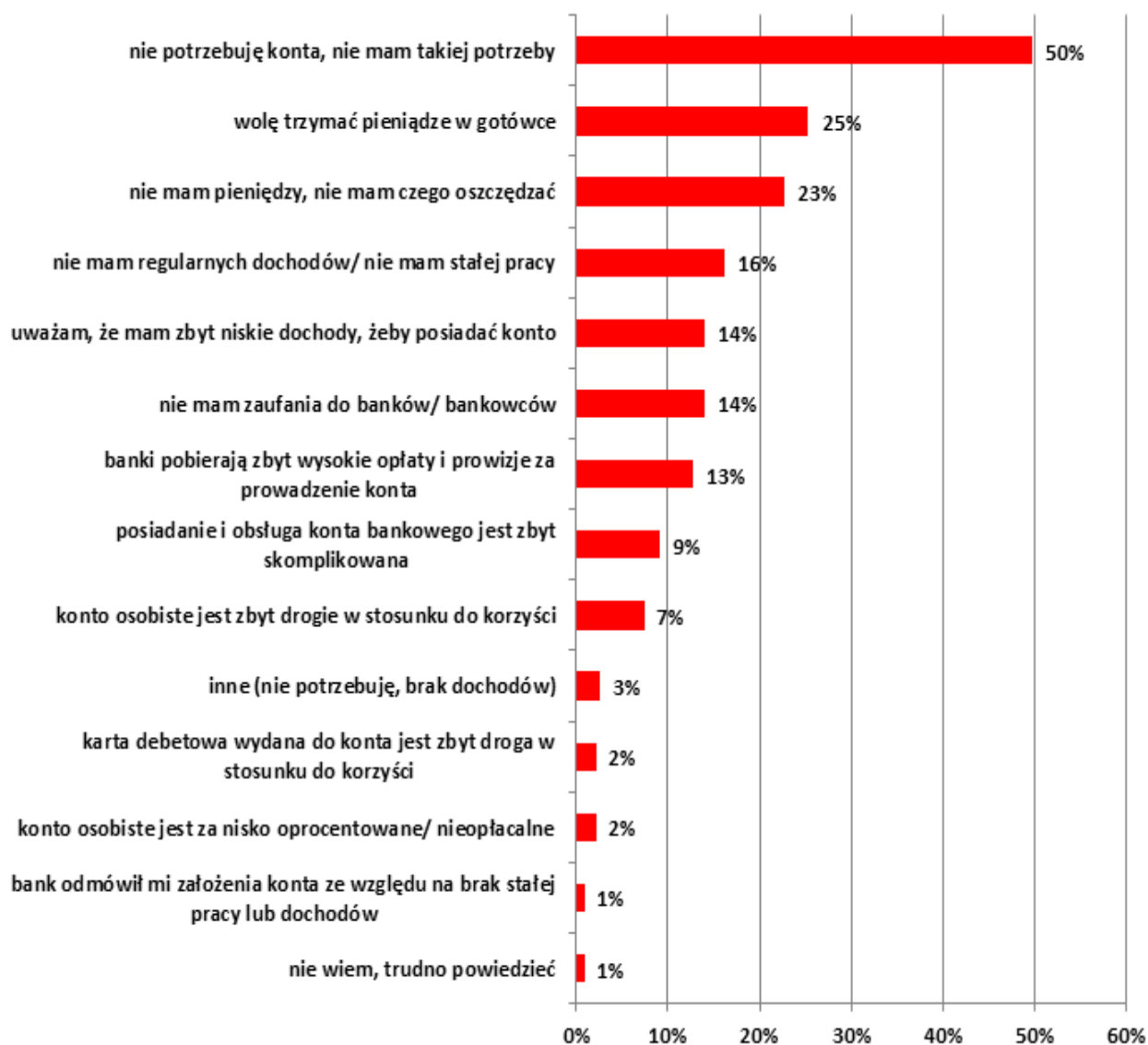
Wykres 40. Posiadanie konta osobistego/ ROR w banku lub SKOK w zależności od miesięcznego dochodu netto w gospodarstwie domowym w 2012 r.

Źródło: *Zwyczaje płatnicze Polaków*, NBP.

W ramach tego badania identyfikowano także przyczyny nieposiadania przez Polaków konta osobistego w banku lub SKOK w 2012 r. (wykres 41). Za najczęstsze powody takiego stanu rzeczy respondenci wskazywali: brak takiej potrzeby (50%), preferencja trzymania pieniędzy w gotówce (25%) oraz brak pieniędzy lub brak oszczędności (23%). Odpowiedzi były zbieżne z tymi, jakie uzyskano w badaniu NBP w 2009 r. Warto zauważyć, że relatywnie rzadko respondenci wskazywali na pobieranie przez banki zbyt wysokich opłat i prowizji za prowadzenia konta (13%) oraz na nieopłacalność posiadania konta bankowego (9%). Ponadto odnotowano niewiele odpowiedzi, bo 14%, wskazujących na brak zaufania do banków lub bankowców.

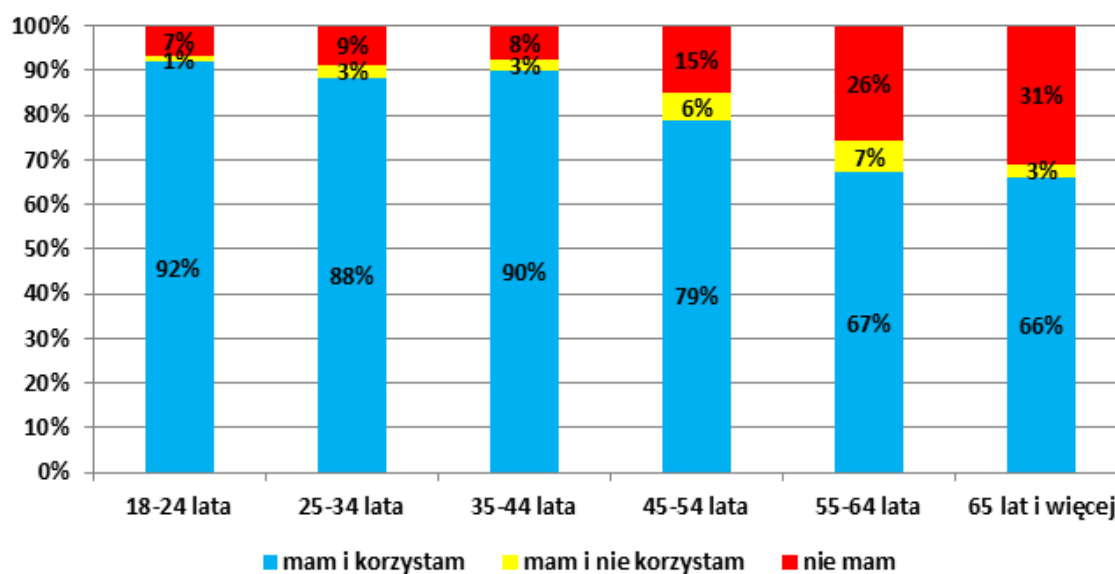
Wykres 41. Przyczyny nieposiadania konta osobistego w banku lub SKOK w 2012 r.

Źródło: *Zwyczaje płatnicze Polaków*, NBP. Respondent mógł wskazać maksymalnie trzy powody.

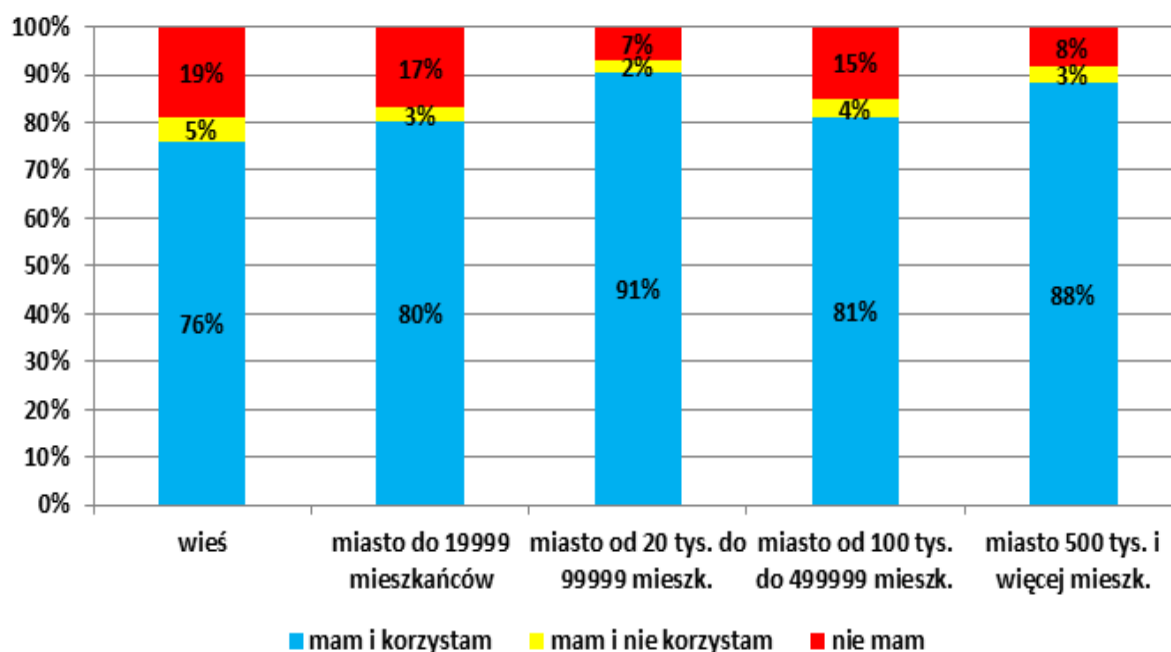
W analizowanym okresie kartę płatniczą posiadało 66% Polaków. Bardzo wysoki wskaźnik posiadania i korzystania z karty występował wśród osób w wieku od 18 do 44 lat (w trzech grupach wiekowych) i wynosił on 91-93%. Interesującą obserwacją jest to, że wraz ze wzrostem wieku spada poziom ukartowania wśród posiadaczy kont osobistych. Zaledwie 69% osób w wieku 65 i więcej lat, które mają ROR, mają także kartę. Niskie ukartowanie występuje też na wsi. Poziom tego wskaźnika jest w wielu przypadkach powiązany z poziomem ubankowienia.

Wykres 42. Posiadanie i korzystanie z kart płatniczych przez posiadaczy kont osobistych/ROR w zależności od wieku w 2012 r.

Źródło: Zwyczaje płatnicze Polaków, NBP.

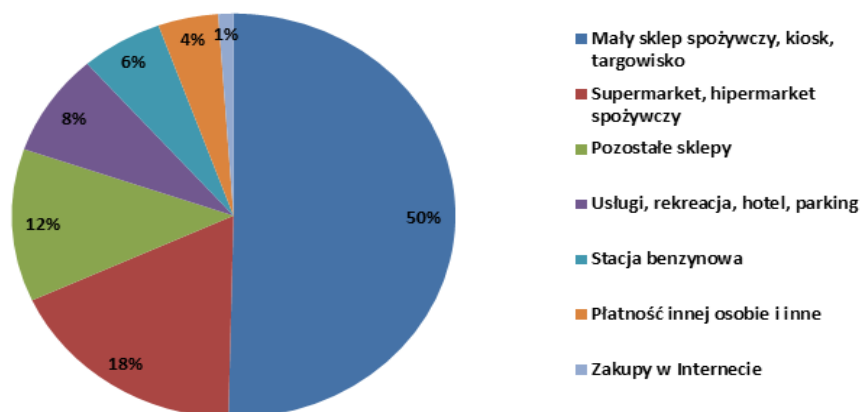
Wykres 43. Posiadanie i korzystanie z kart płatniczych przez posiadaczy kont osobistych/ROR w zależności od wielkości miejsca zamieszkania w 2012 r.

Źródło: Zwyczaje płatnicze Polaków, NBP.

Ważnym celem tego badania było poznanie charakterystyki transakcji dokonywanych przez polskie społeczeństwo w różnego rodzaju punktach handlowo-usługowych. Okazało się, że Polacy połowę płatności wykonują w małych sklepach spożywczych, sklepach osiedlowych, kioskach, bazarach i targowiskach, 18% transakcji przypada na supermarkety i hipermarkety spożywcze, 12% na pozostałe sklepy, a 8% na wszelkiego typu usługi i rekreację. Na stacjach benzynowych Polacy dokonywali 6% płatności.

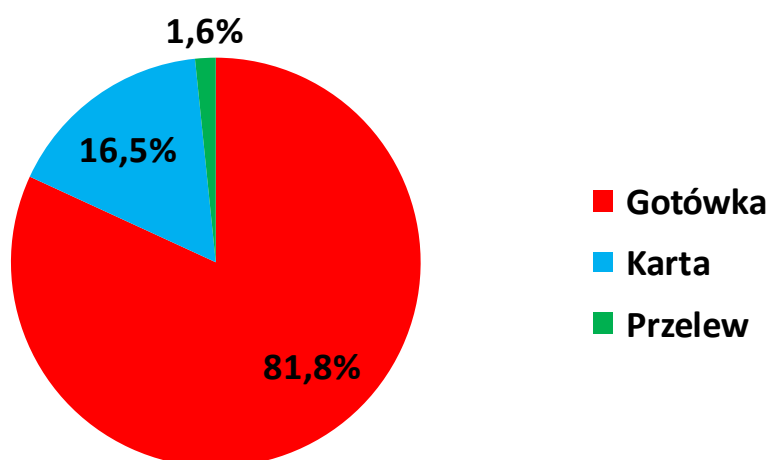
Wykres 44. Struktura miejsc płatności Polaków w 2012 r.

Źródło: *Zwyczaje płatnicze Polaków*, NBP.

Badanie pozwoliło po raz pierwszy w Polsce określić dokładną strukturę sposobów płatności Polaków. W wymienionych powyżej miejscach Polacy w prawie 82% przypadków płacili gotówkowo. Na płatności bezgotówkowe przypadało natomiast 18% płatności, z czego 16,5% na karty płatnicze i 1,6% na polecenie przelewu.

Wykres 45. Struktura sposobów płatności Polaków w 2012 r.

Źródło: *Zwyczaje płatnicze Polaków*, NBP.

8.2. Badanie postaw Polaków powyżej 60 roku życia wobec obrotu bezgotówkowego

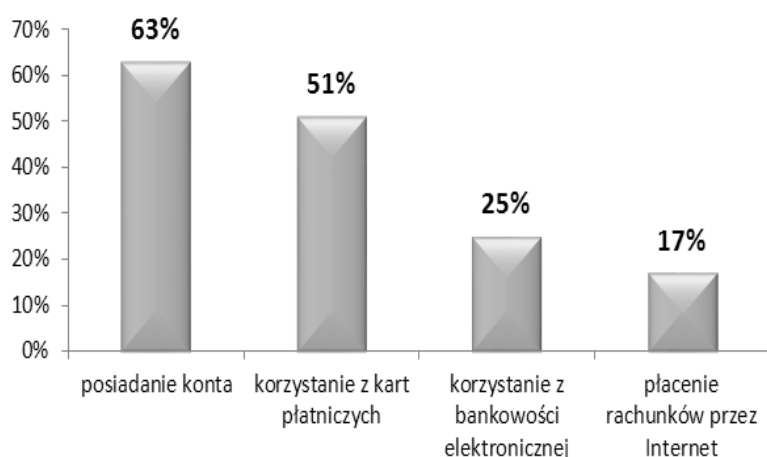
W I połowie 2012 r. przeprowadzone zostało na zlecenie Narodowego Banku Polskiego ilościowe badanie opinii publicznej pt. *Badanie postaw Polaków powyżej 60 roku życia wobec obrotu bezgotówkowego*. Badanie przygotowała i przeprowadziła dr hab. Dominika Maison, prof. Uniwersytetu Warszawskiego.

Podstawowym celem badania było pozyskanie wiedzy na temat postaw Polaków z pokolenia 60+, którzy postrzegani są jako najbardziej konserwatywni w podejściu do nowoczesnych sposobów płatności. Z uwagi na fakt, że jest to duża część społeczeństwa polskiego, ich aktywność w obrocie bezgotówkowym może znacząco wpłynąć na poziom ubankowienia w Polsce.

Badanie przeprowadzono na próbie 1500 osób mających co najmniej 55 lat. Przesunięcie wieku badanej próby o 5 lat pozwoliło na określenie punktu odniesienia dla podstawowej badanej grupy. Wielkość próby umożliwiła przeprowadzenie analizy segmentacyjnej i zapewniła minimalną liczbę osób w wyodrębnionych segmentach. W badaniu zastosowano metodę CAPI (*computer assisted personal interview*), czyli badania osobistego (*face-to-face*) wspomaganego komputerowo.

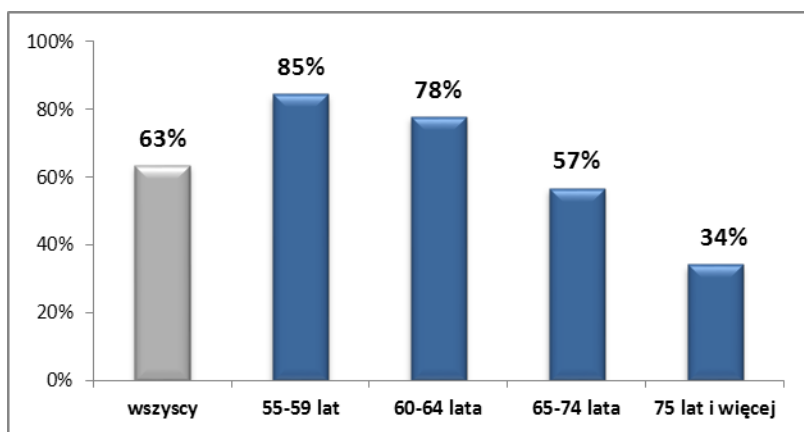
Wyniki badania umożliwiły stworzenie podziału tej grupy wiekowej Polaków w oparciu o sposób gospodarowania własnym czasem, korzystania z mediów, podejścia do nowych technologii, zarządzania swoimi finansami, a w szczególności korzystania z usług finansowych. Z danych tych wynikało, że konto bankowe posiadało 63% osób powyżej 55 roku życia, co stanowiło nieco mniejszy poziom ubankowienia niż wynikało to z badań dla całości populacji Polaków (77%). Poziom ten najwyższy był w grupie wiekowej 55-59 lat (85%) i spadał wraz z wiekiem, tak że w grupie powyżej 75 roku życia konto posiadało tylko 34% osób.

Wykres 46. Poziomy zaawansowania bezgotówkowego Polaków powyżej 55 roku życia

Źródło: D. Maison „Badanie postaw Polaków powyżej 60. roku życia wobec obrotu bezgotówkowego”, badanie przeprowadzone na zlecenie NBP, 2012 r.

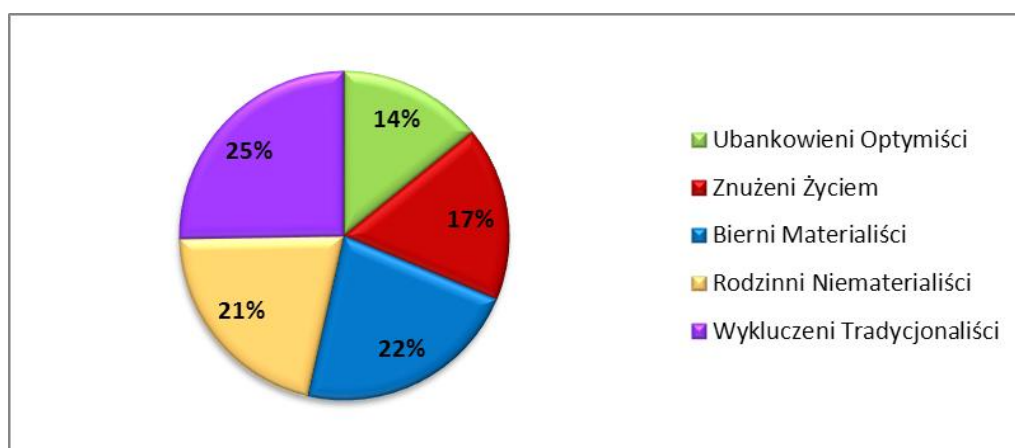
Wykres 47. Posiadanie konta w różnych grupach wiekowych

Źródło: D. Maison „Badanie postaw Polaków powyżej 60. roku życia wobec obrotu bezgotówkowego”, badanie przeprowadzone na zlecenie NBP, 2012 r.

Wyniki badania wykazały, że osoby powyżej 60 roku życia nie stanowiły jednorodnej grupy o podobnych potrzebach, wartościach i stylu życia. Dlatego ich zachowanie jest również różne w obszarze finansów, mają różny poziom ubankowienia i potencjał korzystania z obrotu bezgotówkowego. Na podstawie zebranych wyników dokonano segmentacji całej badanej grupy (z włączeniem osób w wieku 55-59). Biorąc pod uwagę dwa kryteria, tj. podejście do życia i finansów, wyodrębniono 5 segmentów: *Ubankowieni Optymiści*, *Znużeni Życiem*, *Bierni Materialiści*, *Rodzinni Niematerialiści* i *Wykluczeni Tradycjoniści*. Każdy z segmentów został szczegółowo scharakteryzowany pod względem demograficznym, podejścia wobec życia, oszczędzania i wiedzy finansowej, sytuacji materialnej oraz ubankowienia. Analiza wyników badania wykazała, że w celu zwiększenia poziomu korzystania z obrotu bezgotówkowego dla każdego z segmentów należy zastosować odrębne metody oddziaływania.

Wykres 48. Segmenty wyodrębnione w badaniu – udział procentowy

Źródło: D. Maison „Badanie postaw Polaków powyżej 60. roku życia wobec obrotu bezgotówkowego”, badanie przeprowadzone na zlecenie NBP, 2012 r.

Ze wszystkich wyróżnionych segmentów najwyższy stopień korzystania z usług finansowych posiadają *Ubankowieni Optymiści* (14% badanej populacji). Wszyscy z tego segmentu posiadają konto bankowe, prawie wszyscy korzystają z kart płatniczych (również z kart kredytowych), w znacznym stopniu korzystają z usług bankowości elektronicznej, nie tylko do sprawdzania stanu konta, ale również do płacenia rachunków. Segmentem najmniej zaawansowanym w korzystaniu z usług finansowych są *Wykluczeni Tradycjoniści* (25% badanej populacji). Są to osoby najbardziej konserwatywne, obawiające się zmian, nieufne i dlatego zwiększenie poziomu ubankowienia w tym segmencie będzie wymagało zastosowania szczególnych sposobów oddziaływania.

Wnikliwa analiza poszczególnych wyników tego badania oraz drugiego pogłębionego badania jakościowego powinna pozwolić na określenie priorytetów działań podejmowanych przez NBP i środowisko bankowe, mających na celu zintensyfikowanie obrotu bezgotówkowego w tej grupie społecznej oraz określenie optymalnych kanałów dotarcia do tych ludzi.

Wyniki badania zostały przedstawione na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w dniu 29 czerwca 2012 r. Pełny raport z badania zostanie opublikowany na stronie internetowej NBP.

W drugim półroczu 2012 r. będzie zrealizowane przez prof. Dominikę Maison badanie jakościowe z elementami etnograficznymi, którego celem jest pogłębienie wiedzy na temat postaw i zachowań finansowych Polaków powyżej 55 roku życia.

8.3. Badanie odporności systemu płatniczego i jej wpływu na stabilność sektora bankowego

W I półroczu 2012 r. NBP zakończył realizację zadania pt. „Badanie odporności systemu płatniczego i jej wpływu na stabilność sektora bankowego”. W dniu 1 czerwca 2012 r. Zarząd Narodowego Banku Polskiego przyjął do wiadomości raport wynikowy z przeprowadzonego badania symulacyjnego. Wykonana analiza miała na celu sprawdzenie konsekwencji problemów płynnościowych wybranego banku dla rozrachunku w systemie płatności SORBNET. Wyniki symulacji wskazały, że pomimo problemów płynnościowych ważnego uczestnika systemu płatności SORBNET wszystkie zlecenia do końca dnia rozliczeniowego zostały zrealizowane. System płatności w czasie trwania awarii na bieżąco rozliczył 99,8% transakcji (przy wzroście wykorzystania kredytu technicznego przez uczestników), z wyjątkiem kolejkowania transakcji jednego banku, który nie zawarł z NBP umowy o udzielenie kredytu technicznego. Wyniki przeprowadzonego badania świadczą o wysokiej odporności systemu SORBNET na przejściowe zaburzenia, wynikające z kilkugodzinnych problemów płynnościowych ważnego uczestnika tego systemu.

9. POZOSTAŁE DZIAŁANIA DOTYCZĄCE SYSTEMU PŁATNICZEGO

9.1. Konsultacje Komisji Europejskiej w zakresie dokumentu Zielona Księga „W kierunku zintegrowanego europejskiego rynku płatności realizowanych przy pomocy kart płatniczych, przez internet i za pośrednictwem urządzeń przenośnych”.

W styczniu 2012 r. Komisja Europejska skierowała do konsultacji pozalegisłacyjny dokument „Zielona Księga - W kierunku zintegrowanego europejskiego rynku płatności realizowanych przy pomocy kart płatniczych, przez internet i za pośrednictwem urządzeń przenośnych”. Dokument ten: zawierał ocenę bieżącej sytuacji w zakresie płatności kartowych, internetowych i mobilnych w Europie, wskazywał obszary, które powinny zostać zsynchronizowane z wizją w pełni zintegrowanego rynku płatności. Komisja Europejska sformułowała 32 pytania, które stanowiły przedmiot konsultacji. NBP, niezależnie od przekazanych Ministerstwu Finansów opinii dotyczących Zielonej Księgi, a następnie opiniowania i przekazywania uwag do kolejnych wersji stanowiska Rządu RP w tym zakresie, przygotował i przekazał do Komisji Europejskiej własną opinię.

Narodowy Bank Polski odniósł się do 19 postawionych przez Komisję Europejską pytań, w szczególności zwracając uwagę na:

- problem wysokich opłat interchange w Polsce i dużych dysproporcji w stosunku do średniej w UE oraz toczące się z inicjatywy NBP działania mające doprowadzić do wypracowania kompromisu rynkowego w zakresie opłat interchange, zaznaczając przy tym, że w przypadku nieosiągnięcia kompromisu, powinno się zastosować regulację ustawową. Ponadto, NBP wyraził zdanie, że zwiększenie jasności prawnej w zakresie dopuszczalności stosowania opłaty interchange mogłoby przyczynić się do powstania nowego, konkurencyjnego systemu kart płatniczych, w stosunku do obecnie dominujących na rynku europejskim.
- zagadnienie *surcharge*, uznając taką opłatę za niekorzystną dla konsumenta. Zdaniem NBP, regulacja ustawowa powinna rozstrzygnąć zakres stosowania ewentualnej opłaty *surcharge* (zakaz pełny, zakaz częściowy lub wyłączający np. wszystkie karty płatnicze lub ich wybrane rodzaje np. karty debetowe, czy też wprowadzenie pełnej opcji narodowej z PSD).
- udzielania podmiotom innym niż banki dostępu do informacji o dostępności środków finansowych na rachunkach bankowych za zgodą klienta. NBP poddał pod rozważenie, czy udostępnianie takich informacji jest rzeczywiście niezbędne do poprawnego świadczenia usług płatniczych, czy podobnych celów nie można osiągnąć za pomocą innych metod (np. przekazywanie przez klientów środków na dedykowane rachunki płatnicze, czy blokowania określonej kwoty na rachunku w celu zabezpieczenia danej płatności) oraz czy nie spowoduje to nieprzewidzianych zagrożeń i nie wpłynie w sposób negatywny na bezpieczeństwo.

- kwestie informowania klienta przez akceptanta o wysokości uiszczanych przez siebie opłat z tytułu korzystania z różnych instrumentów płatniczych. NBP wyraził stanowisko, że akceptanci powinni mieć możliwość (decyzja dobrowolna akceptanta bądź na żądanie konsumenta) informowania konsumentów o wysokości takich opłat, uznając natomiast propozycję obowiązkowego informowania jako rozwiązanie zbyt daleko idące.

Na powyższe zagadnienia NBP zwrócił również uwagę w opinii przekazanej Ministerstwu Finansów, na potrzeby przygotowania stanowiska Rządu w tej sprawie, które ostatecznie było spójne z opinią NBP w zakresie ww. wymienionych najważniejszych obszarów.

Komisja Europejska w dniu 27 czerwca 2012 r. opublikowała uzyskane opinie, w tym również opinię NBP, ale jeszcze dotąd nie zaproponowała merytorycznych rozwiązań w tym zakresie.